

magazin istoric

ANUL VI Nr. 7 (64)

IULIE 1972

magazin istoric

Revistă de cultură istorică

Anul VI - Nr. 7 (64)

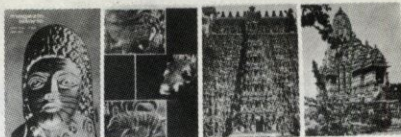
Iulie 1972

Redactor șef
CRISTIAN POPIȘTEANU

Redactor șef adjunct
NICOLAE MINEI

Colegiul redacției
DUMITRU ALMAȘ
CONSTANTIN ANTIP
VIRGIL CANDEA
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ȘTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA
ȘTEFAN ȘTEFANESCU

COPERTELE NOASTRE

① ② ③ ④

- ① În spațiul carpato-dunărean există mărturii grăitoare ale strălucitoarei civilizații tracice: ornament pe o cnemidă (jambieră)
- ④ Imaginile de sus și jos: elemente decorative pe un vas de argint (tezaurul de la Agighiol, jud. Tulcea — sec. IV, î.e.n.); mijloc: fragment dintr-un vas de cult (Poroina, jud. Mehedinți — sec. III, î.e.n.), (Străvechea moștenire tracică, p. 10)
- Secvențele color aparțin filmului documentar „Imagini traco-getice”, realizat de Zoltan Terner și Claudiu Soltescu, producție a Studioului cinematografic „Alexandru Sahia” — București.
- ② Un alt continent, o altă mare civilizație —
- ③ India, cu monumentele ei neperitoare: turnul de poartă al Templului Minakși din Madurai; Templul din Khajuraho, închinat zeului Șiva (Mahatma Gandhi — cel căruia i s-a spus „Suflet Mare”, p. 43)

S U M A R

Istorie nouă pe pământ românesc: CRISTIAN POPIȘTEANU	2
Panait Istrati, Ștefan Gheorghiu — prieteni de luptă și suferință: NICOLAE COPOIU	5
Străvechea moștenire tracică: DUMITRU BERCIU	10
Căderea Bastiliei: ANDRÉ CASTELOT	18
Tineretea lui Avram Iancu: ȘTEFAN PASCU	24
• Gheorghe Dimitrov: 90 ani de la naștere	31
Mărăști, Mărășești, Oituz — în amintirea contemporanilor: I. CUPȘA	38
Mahatma Gandhi (1869-1948): ANDREI SILARD • Ultimele clipe: BRUNO FREI • Din documentele unui proces • Crimpele de viață: SHRI MUKULBHAI KALARTHI	43
Chipul fermecător al domniței... și puțin cunoscuta ei viață: NICOLAE MINEI, ȘTEFAN S. GOROVEI	52
Primul Congres internațional de studii ovidiene: GRIGORE TĂNĂSESCU	54
Jurământul olimpic: RADU CREȚEANU	58
Amintiri despre un luptător: M. LACS	62
Sfârșitul lumii nu a avut loc: A. STRINDBERG	71
Drumuri spre Casa Albă: FLORIN HERA	77
Dictionar istoric — Birul: NICOLAE STOICESCU	83
Ghinioanele cuirasatului DEUTSCHLAND: N. GĂLĂTESCU	84
De trei ori fost-prinț: H. DUMITRU	90
• Enigmistică	37
• Zimbete din cronici	51
• Cîștigătorii concursului „Magazin istoric”	67
• Cărți sosite la redacție	95
• Poșta „Magazin istoric”	97

ISTORIE NOUĂ P

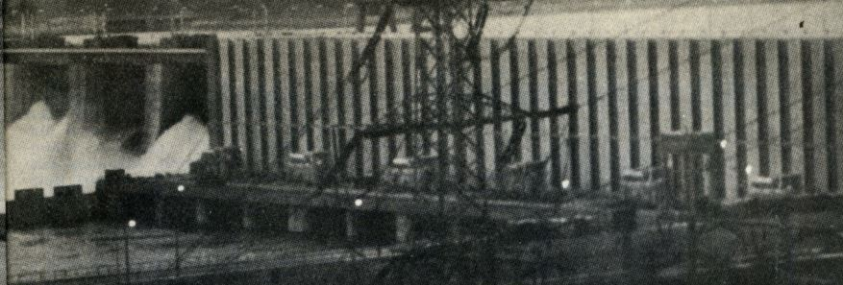
Niciodată și nicăieri istoria nu s-a făcut în afara unui raport de spațiu, de timp, de factori umani. Niciodată și nicăieri istoria nu s-a făcut în afara unității dialectice dintre trecut — prezent — viitor.

Pământul acesta românesc, pe care poporul nostru și-a durat vatra istoriei sale multimilenare, cunoaște de aproape trei decenii o nouă viață, a cărei piatră de hotar s-a pus la 23 August 1944. O viață izvorînd din tot ceea ce a avut și are mai luminos, mai demn și mai generos poporul român, o viață clădită prin lupta revoluționară a maselor muncitoare, de peste cinci decenii condusă cu cinste și eroism de Partidul Comunist Român. Pentru noi, cei care ne aplecăm asupra studiului istoriei, viața nouă pe care și-o clădește poporul român nu poate fi despărțită de gloria străbunilor, de lupta de veacuri pentru apărarea și afirmarea ființei naționale, pentru zidirea culturii și civilizației românești. Spunea secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Fără acest trecut, n-ar exista nici prezentul și n-am putea făuri nici viitorul“.

Studiile, cercetările și analizele istoriei românești, tot mai numeroase și valoroase în ultimii ani în climatul ideologic și politic atât de stimulator, generat de Congresele IX și X ale partidului, pun în lumină științifică multiple valențe și aspecte ale dezvoltării României din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre. Sint încă și mai numeroase studiile pe care istoriografia noastră le datorează evidențierii cît mai complexe și complete a drumului străbătut de poporul român, a contribuției românești de ieri și de astăzi la istoria europeană, a solidarității cu atîtea alte popoare mai apropiate sau mai îndepărtate.

Ceea ce ne îndeamnă la scrierea acestor rînduri în preajma Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român este sentimentul că ne găsim într-un moment deosebit al istoriei noastre noi. Este cel dintîi merit al congreselor și conferințelor partidului de a fi devenit adevărate — și în sensul cel mai înalt — sinteze de istorie românească.

Însemnătatea excepțională în viața partidului și a țării a acestor evenimente se răsfrînge în multiplele planuri ale teoriei și practicii. **Sinteze ale istoriei românești**, congresele și conferințele partidului pot fi asemuite acelor propulsoare din fizica energiilor înalte de o atît de vitală valoare pentru progresul științei contemporane. Congresele și conferințele partidului direcționează în chip marxist-leninist, științific, realist (fără a excepta de la analiza critică nici un fenomen al societății) energiile uriașe, descătuse de noua orînduire socialistă, concentrează toate eforturile poporului constructor al vieții noi spre țelurile imediate și de perspectivă. Așa au fost congresele și conferințele partidului, multe dintre ele ținute în cele mai grele momente ale istoriei sale, începînd cu neuitatul Congres din mai 1921; așa au fost Congresul IX, Conferința Națională din 1967, Congresul X; așa va fi Conferința Națională din iulie 1972.

PĂMÎNT ROMÂNESC

CRISTIAN POPIȘTEANU

Viața dovedește că, de-a lungul întregii sale existențe, partidul comunist a fost cel mai fidel exponent al intereselor clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii de la orașe și sate, indiferent de naționalitate, că el a slujit cu credință neclintită cauza libertății, demnității și fericirii poporului român. Politica partidului s-a identificat cu cele mai avansate năzuințe ale maselor, a dat expresie înseși cerințelor obiective ale dezvoltării noastre sociale, ale progresului material și spiritual al României. Prin aceasta, prin uriașa muncă politică și organizatorică desfășurată pentru construirea socialismului, prin unitatea indisolubilă dintre politica sa internă și cea externă de alianță și prietenie internaționalistă cu toate statele sistemului mondial socialist, de solidaritate cu toate forțele revoluționare, democratice, antiimperialiste din întreaga lume, de colaborare cu toate forțele păcii și progresului, de cooperare cu toate statele în cadrul coexistenței pașnice, active, rodnice, pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței și suveranității naționale, a neamestecului în treburile interne, a avantajelor reciproce, a dreptului sacru al fiecărui popor de a-și decide singur soarta, fără nici un fel de amestec din afară, în scopul menținerii și întăririi păcii și securității mondiale, Partidul Comunist Român s-a afirmat, în fapt, drept forța politică conducătoare a societății, recunoscută de întregul popor. Amplul dialog pe care conducerea partidului îl întreține în mod permanent cu masele de oameni ai muncii asupra tuturor orientărilor de politică internă și externă, dialog care înregistrează un flux continuu și reciproc de idei, experiențe, inițiative, reprezintă un element de primă însemnătate, evidențiat precumpănitor în ultimii ani în societatea noastră. Acest amplu dialog apare cu atât mai revelator în condițiile contemporane, cînd conducerea operei de construire a socialismului și comunismului devine o știință tot mai complexă, o știință hotărîtoare pentru victoria noii orînduirii. A ști să folosești metodele cele mai juste pentru asigurarea progresului științei și culturii, pentru dezvoltarea bazei materiale, a găsi formele cele mai potrivite de organizare, care să ducă la unirea eforturilor întregului popor în construcția socialistă, sînt probleme de importanță vitală pentru mersul înainte al noii societăți.

Întrind în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, țara noastră este confruntată cu o serie de probleme noi, legate de creșterea și modernizarea bazei tehnico-materiale a economiei, perfecționarea continuă a relațiilor de producție, așezarea consecventă a raporturilor sociale pe principiile echității socialiste, adîncirea democrației, formarea și întărirea conștiinței socialiste a maselor de oameni ai muncii, ridicarea

la un nivel superior a întregii munci de conducere și organizare a activității economico-sociale. Se pun numeroase probleme noi și pe plan internațional în legătură cu dezvoltarea țărilor socialiste și a colaborării dintre ele, afirmarea pe arena mondială a tinerelor state naționale, schimbările care au loc în cadrul capitalismului contemporan, dinamica mișcărilor revoluționare și progresiste din întreaga lume. În același timp, trebuie avute în vedere amplele mutații determinate de revoluția tehnico-științifică contemporană, care fac posibilă o mai bună înțelegere a diferitelor fenomene și legități, modifică o serie de concepte și adevăruri considerate până nu de mult imuabile.

Pentru a putea da răspunsuri cât mai juste problemelor multiple și complexe pe care le ridică toate aceste schimbări revoluționare, se cer o cunoaștere adâncă a legilor obiective ale dezvoltării economico-sociale, o stăpânire temeinică a metodei materialist-dialectice de analiză a fenomenelor sociale, o înțelegere aprofundată a realităților istorice noi, a caracteristicilor economice, politice și sociale ale epocii în care trăim. Repezițiunea cu care se produc transformările în lume, interdependența tot mai strinsă între diferite fenomene social-politice, economice, tehnico-științifice și culturale conferă științei conducerii un rol fundamental în asigurarea mersului înainte al societății omenești pe calea civilizației și progresului*.

Forța transformatoare a politicii partidului, capacitatea sa de a asigura înaintarea istorică rapidă a țării pe căile progresului și prosperității se vădesc în înnoirile ce au schimbat din temelii înfățișarea României, în victoria deplină și definitivă a socialismului la orașe și sate. Dezvoltarea societății românești în anii socialismului se caracterizează prin adânci prefaceri structurale, prin dinamismul puternic al economiei și întregii vieți social-politice, prin ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, al celor ce muncesc de la orașe și sate.

La Congresul X al partidului au fost dezvăluite în fața poporului noile obiective ale întregii sale activități. Punându-se drept obiectiv fundamental făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, s-a pornit de la realitățile concrete din România, de la stadiul economic și social-politic pe care l-am atins în anii înfăptuirii revoluției socialiste.

Noua etapă istorică de dezvoltare a societății noastre, care va cuprinde, estimativ, câteva cincinale, este etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Esența acestei etape rezidă în: construirea unei economii avansate, înzestrată cu o industrie modernă și o agricultură intensivă de înalt randament; desfășurarea pe un front larg a activității științifice, a instrucției publice și a eforturilor pentru ridicarea nivelului cultural al maselor; creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a oamenilor muncii de la orașe și sate; înfăptuirea repartitiei bunurilor produse de societate în spiritul dreptății și echității socialiste; perfecționarea relațiilor de producție, a organizării societății; realizarea cadrului organizatoric care să permită participarea largă a maselor populare, a fiecărui cetățean la viața publică, la rezolvarea treburilor obștești; largirea libertăților publice, dezvoltarea democrației socialiste. Realizarea acestui program va ridica România socialistă, în plin proces de dezvoltare, pe noi culmi de civilizație și prosperitate, va crea condiții pentru trecerea treptată a patriei noastre spre comunism.

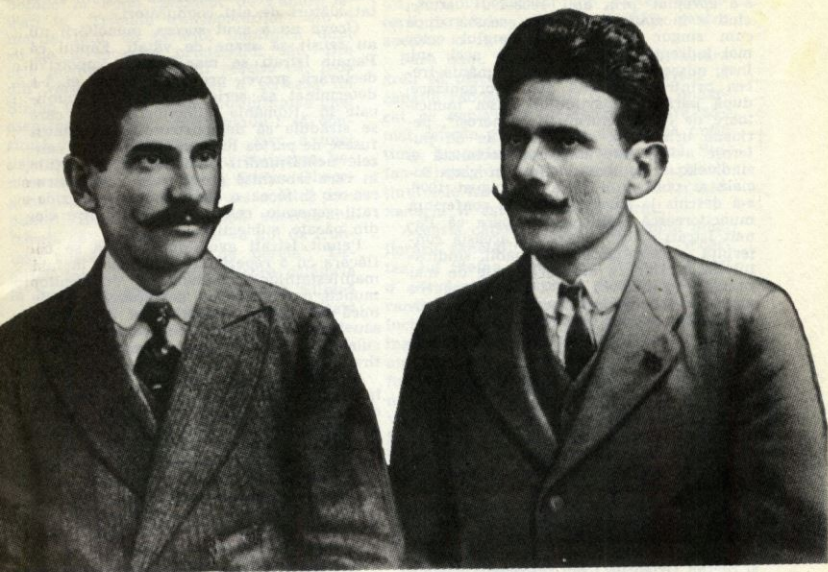
Acestea sînt dimensiunile de raportare istorică dintre trecut — prezent — viitor. Acesta este actualul moment de viață nouă care se făurește pe pămîntul românesc. Acestui moment, coordonatelor și conținutului său istoric le vor fi consacrate dezbaterile, soluțiile și notările Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, atunci cînd, peste câteva zile, se va ocupa de înfăptuirea hotărîrilor Conferinței Naționale din decembrie 1967 și ale Congresului X al P.C.R., de măsurile de perfecționare în continuare a conducerii și planificării activității economico-sociale, de dezvoltarea democrației socialiste.

Și nu ne putem imagina altfel perspectiva istorică a patriei noastre, în a cărei făurire poporul român este deplin și conștient angajat, decît sub înfățișarea pe care o evoca secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Viitor comunist de aur România are; să lucrăm cu toții la a ei înălțare”.

* Nicolae Ceaușescu. *Expunere la deschiderea Colegiului privind problemele științei conducerii societății.*

Panait Istrati

Ștefan Gheorghiu

PRIETENI DE LUPTĂ

ȘI SUFERINȚĂ

NICOLAE COPOIU

Panait Istrati aparține nu numai istoriei literaturii, ci și istoriei mișcării muncitorești. Încă înainte de a deveni scriitor, muncitorul zugrav a fost un socialist activ. El a făcut parte din conducerea sindicatelor muncitorești din Brăila, a fost corespondentul ziarului „România muncitoare” în acest oraș; în anii dinainte de primul război mondial a luat parte, ca delegat, la congresele Partidului Social-Democrat.

Prieten apropiat al lui Ștefan Gheorghiu, ne-a lăsat o descriere emoționantă a personalității marelui revoluționar, pagini care, dintr-un motiv sau altul, au rămas mai puțin cunoscute. Iată ce ne-a îndemnat să reconstituim sumar activitatea de militant socialist a lui Panait Istrati, desfășurată înainte de primul război mondial, atunci când muncitorul nu-l prevestea încă pe celebrul scriitor român de limbă franceză.

REVOLTĂ ȘI ȘOVĂIELNIC

De mișcarea socialistă, Panait Istrati s-a apropiat prin anii 1903-1904, atunci când a început să vadă în aceasta, după cum singur mărturisea, „templul celor mai îndreptățite speranțe”. În acei ani, însă, mișcarea socialistă din România trecea printr-o perioadă de reorganizare, după părăsirea partidului clasei muncitoare de către reformiștii „generoși”, perioadă urmată la scurt timp de un puternic avânt, când mișcarea socialistă și sindicală au reintrat viguros în viața socială și politică a țării. În august 1906, s-a deschis la București prima conferință muncitorească sindicală. Se pare că Panait Istrati a fost delegat la această conferință — reprezentând, probabil, sindicatul din Brăila. În amintirile sale de mai târziu, el preciza că aici l-a văzut pentru prima oară pe Ștefan Gheorghiu, fiind puternic impresionat de personalitatea fruntașului muncitorimii, de felul simplu și atrăgător în care vorbea.

În umătorii patru ani, până către 1910, activitatea de socialist a lui Panait Istrati este mai puțin reperabilă. El însuși nota în 1910 că în acei ani a rămas, fie numai un simplu spectator, fie călător; îmbolnăvindu-se de tuberculoză, a plecat de mai multe ori în Egipt pentru a-și căuta sănătatea. În primele luni ale anului 1910, Istrati se afla, însă, printre conducătorii muncitorilor din Brăila. La 25 martie a participat la o întrunire și a luat cuvântul alături de Ștefan Gheorghiu și Ștefan Grigoriu. Cum întrunirea a avut loc în ziua „Bunei Vestiri”, a folosit această coincidență calendaristică pentru a strecura în discursul său că „adevărata Bună Vestire pentru cei asupriți este nașterea socialismului care va scăpa de robie toată suflarea muncitorească”.

În mai 1910 a avut loc la Brăila marea grevă a muncitorilor din port, nemulțumiți de regimul la care li supuneau vătafii — „oamenii de încredere” ai comercianților. Greviștii cereau înlăturarea lor. „Pentru prima oară, scria Panait Istrati, mă găsesc în mijlocul unei lupte atât de mari, a unei frământări cu adevărat proletare”.

Dar încă de pe atunci a ieșit la suprafață spiritul său contradictoriu: era împotriva declarării grevei! Motivele invocate de el: în primul rând, în acea lună, muncitorii nu prea aveau de lucru din cauza sezonului mort (înainte de noua recoltă); în al doilea rând, syndicatele nu dispuneau de fonduri suficiente pentru a sprijini greva pe mai mult timp. Aceste motive, deși aparent destul de întemeiate, nu puteau fi, totuși, luate în considerare în fața hotărârii citorva mii de muncitori de a încruși brațele, în semn de luptă anticapitalistă. Panait Istrati însuși a re-

cunoscut că, până la urmă, a preferat „să se închine voinței oamenilor” și să susțină greva. Și, temperament bătaios, a luat parte activă la desfășurarea ei, fiind aresat alături de alți conducători.

Greva nu a avut succes, muncitorii nu au reușit să scape de vătafi. Faptul că Panait Istrati se manifestase împotriva declarării grevei, prevăzând eșecul ei, l-a determinat să scrie șase articole publicate în „România muncitoare”, prin care se străduia să demonstreze că dreptatea fusese de partea lui. Expunea pe larg cauzele nemulțumirii muncitorilor, condițiile în care izbucnise greva, relata desfășurarea ei și făcea o sumedenie de considerații generale, cele mai multe dintre ele, din păcate, subiective.

Panait Istrati avea darul de a se înflăcăra cu o repeziune uimitoare în fața manifestațiilor spontane ale oamenilor muncii, dar imediat ce descoperea o cît de mică defecțiune se întrista și în sufletul său își făceau loc îndoileli. Această particularitate l-a urmărit, dealtfel, și mai târziu.

Activitatea de scriitor și-a început-o tot în acești ani. La început a fost corespondent în orașul Brăila al ziarelor „România muncitoare” și „Dimineața”. În această calitate a consacrat multe articole combaterii corupției care exista în rândurile unor membri ai clerului. „România muncitoare” a publicat unele din aceste articole. A colaborat, de asemenea, la celălalt ziar condus de C. Mille, „Adevărul”. El a încetat însă definitiv colaborarea cu aceste publicații în urma unui conflict cu directorul lor, legat de mușamalizarea unui scandal care privea pe unii membri ai clerului.

După cum se vede, viitorul scriitor a început prin a-și exersa pana cu subiecte de predilecție „scandaloase”, fapt reflectat dealtfel și mai târziu în opera sa literară.

Tot în 1910, probabil sub influența lui Ștefan Gheorghiu, care în acea vreme culegea orașele și culegea date despre exploatarea muncitorilor, a scris și el două articole intitulate: *Pe urmele capitalului (munca la cariere)*, în care zugrăvea situația muncitorilor de la carierele de piatră din Turcoaia, Iacob-Deal ș.a. Se pare însă că propria-i relateare i s-a părut neconcludentă sau incompletă, fiindcă, în încheiere, își exprima nădejdea că Ștefan Gheorghiu o va completa cu datele sale.

„CEL DIN URMA SFINT...”

Fire nestatornică, avînd și obsesia bolii, în 1911, Istrati și-a încetat activitatea publicistică, pregătindu-se pentru o nouă călătorie în Egipt. S-a gîndit ca, de data aceasta, să-l ia și pe Ștefan Gheorghiu, a

cărui boală de piept se agravase în ultimii ani. Peripețiile călătoriei ne sînt cunoscute din articolul Ștefan Gheorghiu *bolnav în Egipt*, publicat de Panait Istrati în „Tribuna transporturilor” din 6 martie 1915, cu prilejul împlinirii unui an de la moartea prietenului său. Din cele povestite de Istrati reiese că, încă din vara anului 1911, el îi scrisese lui Ștefan Gheorghiu despre posibilitatea unei asemenea călătorii, propunându-i să consimtă la deschiderea, prin ziar, a unei liste de subscripție, pentru obținerea banilor necesari. Mult timp, Ștefan Gheorghiu n-a dat nici un răspuns acestei propuneri, fiind convins, după părerea lui Istrati, că „această idee se va lipi de frunțașii mișcării ca nuca de perete”. De altfel, întreaga povestire despre călătoria în Egipt constituie o adevărată filipică — subiectivă ca de obicei — îndreptată împotriva conducerii mișcării socialiste. „La noi în mișcare, scria Istrati, s-a găsit un bilet de liber parcurs și o bucată de pline pentru oricine a fost în stare să pună un registru în regulă, dar... pentru acela care era un cal de poștă al mișcării și care se găsea în elementul lui pribegind prin toată țara, care considera ca un ideal un bilet permanent de clasa III-a, pentru a se avînta în cele mai întunecate

unghiuri ale țării, pentru acest om nu s-a putut face atîta lucru”. După părerea lui Istrati, Ștefan Gheorghiu nu a primit tot sprijinul necesar din partea conducerii partidului, deși posibilități pentru aceasta ar fi existat.

Fără bani, Ștefan Gheorghiu se hotărâse greu să plece. În ianuarie 1912, ajuns la capătul răbdării, Panait Istrati s-a îmbarcat pe vaporul de Alexandria, fără să-l mai aștepte pe prietenul său. După puțin timp, procurîndu-și o modestă sumă, Ștefan Gheorghiu s-a îmbarcat și el pentru ținuturile însoțite ale Egiptului*. La Alexandria îl aștepta Panait Istrati.

Această călătorie făcută în scopul ameliorării sănătății a grăbit, de fapt, moartea lui Ștefan Gheorghiu. Drumul a fost o adevărată nenorocire, începînd cu carantina de la Alexandria și sfîrșind cu închiderea strimtorilor**, care a prelungit îngrozitor, la întoarcere, calvarul unui om bolnav și lipsit de mijloace. Cine a fost vinovat de toate acestea? Desigur că nu Panait Istrati, bine intenționat în invitarea prietenului său în acea călătorie. Și spunem aceasta gîndindu-ne și la faptul că Istrati s-a zbatut mult pentru îmbunătățirea situației lor materiale, în timp

* În legătură cu banii necesari călătoriei lui Ștefan Gheorghiu, M. Gh. Bujor îi scria lui C. Dobrogeanu-Gherea, la 7 ianuarie 1912, rugîndu-l insistent să-i trimită 200 lei. (Vezi „Magazin istoric”, nr. 11/1971, p. 29.)

** Fusese provocată de conflictul militar italo-turc — n.r.

Fondatorii sindicatului portului Brăila, cu prilejul zilei de 1 Mai 1911

Mărturisiri

În numărul său din 15 februarie 1972 revista „Ramuri” a publicat câteva fragmente dintr-o biografie sumară redactată de Panait Istrati la cererea lui Româin Rolland. Retinem pasajele care întregesc informația privind activitatea scriitorului în cadrul mișcării socialiste din România:

„1905 — Revoluția rusă. Entuziasm. Manifestații și ciocniri cu poliția pe străzi [Se referă la demonstrația din 24 ianuarie 1905 — n.r.] Militant neînsemnat... 24-25 ANI — În timpul verii, militant socialist în orașul natal... 25-27 ANI — Muncă de zugrav, început de activitate socialistă... Plecare la București. Colaborator la ziarul mișcării [„România muncitoare” — n.r.].

„27-30 ANI... Dramă cu un prieten revoluționar — personalitate puternică — pe care îl conștinsem că vine în Egipt, spre a-și îngriji sănătatea și care măsoare [e vorba de Ștefan Gheorghiu — n.r.]... Înapoate în țară. La propunerea lui Racovski, Congresul socialist din 1912 mă numește administrator al Editurii socialiste, deși eram un rău cotizant. Devin redactor, apoi secretar al sindicatului muncitorilor din portul Brăila. Dar trec prin toate aceste posturi ca pisica prin apă și la 25 decembrie 1913 ajung în sfârșit în acest Paris, atât de mult dorit”.

Peste ani, atunci când grilele zbuciumatei sale vieți i-au îngăduit o clipă de răgaz, Panait Istrati și-a amintit cu drag de bunul său prieten. Avea chiar puterea, deși era suferind și rău strimțorat materialcește, să se entuziasmeze la ideea de a scrie o carte despre Ștefan Gheorghiu. Iată ce scria el într-o epistolă către un prieten, care poartă data de 9 martie 1925 și a fost reproducă în revista „Manuscriptum” nr. 2(3)/1971, pp. 40-41:

„Dragă prietene, Sînt fericit să aflu că marele Ștefan Gheorghiu trăiește mereu în suferințele de elită ale aceluia pentru care el și-a sacrificat viața. E poate singura răspădă care i-ar fi plăcută dacă ar vedea iubirea ce i s-a acordat memoriei lui.

Află deci că nu numai că mă asociez la ideea voastră de-a reda pe Ștefan, dar chiar mă înscriez cu editarea cărții. Vă opresc s-o faceți voi, cu mijloace slabe și fără material îndestulător. Aci nu trebuie să între nici un fel de orgoliu și vanitate. Trebuie să ne sacrificăm toți succesului întreprinderii...

Cartea despre Gheorghiu deci o voi edita-o eu, iar beneficiul net, după ce se vor reduce cheltuielile casei de editură, vor fi vărsate ÎN ÎNTREGIME unui fond nobil de ajutoare a clasei muncitoare; sper să adun sumele necesare ca să fac la Brăila, apoi alturea, ospădării populare unde să găsească hrană și adăpost aceia care mai sînt și azi pe drumuri, așa cum am fost eu pînd ieri. Vom face cărții o lansare din cele mai răsunătoare. Nici un muncitor nu trebuie să se lipsească de ea.

Iată de ce vă rog pe toți să adunați orice bucdică de hîrtie unde Ștefan a scris o slovă, scrisori particulare ori imprimate, ori unde se vorbește de el, în fine, tot ce mă poate documenta [...]

Scriți, deci, peste tot unde știți că se află urmă de la Ștefan și trimiteți-mi materialul RECOMANDAT.

Vom menționa într-un tablou la sfîrșitul cărții numele tuturor aceluia care au contribuit la această operă.

Du-te la Alexandru-Vodă [pictor din Ploiești — n.r.], du-i scrisoarea asta s-o citească și lucrăți împreună, cu forțe unite.

Și considerați-mă devotatul vostru pentru totdeauna.

Panait Istrati”

ce se aflau pe meleagurile străine. (Din cauza lipsei de bani, nu reușiseră să ajungă acolo unde își propuseseră, adică la Cairo, rămîind tot timpul în Alexandria, oraș cu un climat nu prea prielnic pentru boala lor. Aici a fost o vreme cînd, Ștefan Gheorghiu fiind bolnav, Panait Istrati a lucrat singur pentru întreținerea amîndurora). Chiar Ștefan Gheorghiu a recunoscut ajutorul primit din partea lui Istrati. Într-o scrisoare trimisă din Alexandria, unde ajunsese aproape complet lipsit de bani, recunoștea că „de nu ar fi fost Istrati, m-ar fi mîncat gaia”.

În vara anului 1912, cînd la București se deschideau lucrările congresului P.S.D. și al sindicatelor, Panait Istrati se afla și el în sală. Nu însă în calitate de delegat, ci ca ziarist, pentru că nu-l întîlnim pe lista congresiștilor publicată de „România muncitoare”. După congres a publicat un articol în care își exprima dezamăgirea pricinuită, în special, de felul cum se purtaseră discuțiile, socotind, din acest punct de vedere, congresul din 1912 inferior celui din 1910.

În privința caracterului relațiilor dintre Panait Istrati și Ștefan Gheorghiu, nu avem motive să credem că, în 1913, ele s-ar fi înrăutățit, deși cei doi prieteni nu aveau totdeauna aceleași păreri. Dintr-o scrisoare aflăm că Istrati, de pildă, nu era de acord ca Ștefan Gheorghiu să primească postul de secretar al „Uniunii Muncitorilor din Transporturi” de la Brăila, gîndindu-se, probabil, la sănătatea subredă a acestuia.

Foarte revelator, pentru viitoarea carieră de scriitor a lui Panait Istrati, ni se pare a fi amplul reportaj publicat la 29 aprilie 1914 în „România muncitoare”, intitulat *Întîi Mai la Brăila*, în care dezvăluie, printre altele, și sursa unora din povestirile sale ulterioare. Evocînd transformările în sens capitalist cunoscute de orașul Brăila, Istrati scria, în 1914: „Și iată cum, — înainte de-a se împlini măcar o jumătate de veac de la epoca întunecoasă cînd negustorii de povești îngrozitoare descriu pe Chira Chiralina sau Hoții Brăilei, — și astăzi portul nostru e inundat de mari vase de tonaj...”

Dar pentru istoria mișcării muncitorești din țara noastră, reportajul este interesant în primul rînd prin faptul că el reprezintă una dintre cele mai reușite descrieri — încărcată de metafore — a manifestației de 1 Mai, cu toate elementele pitorești oferite de defilarea a peste 400 căruțe cu demonstrații: *Carul Muncii, Căldrețul Păcii, Torcătoarea, Dulgherul, Fierarul, Pescarul, Hamalul, Cosașul* etc. Și din nou, în această descriere, Panait Istrati amintește de prietenul său: „Și totuși [la manifestație] lipsea ceva, lipsea ceva, lipsea acela căruia i se datoră în mare parte splendoarea acestei sărbă-

Panait Istrati (rîndul de sus, al treilea), arestat împreună cu alți conducători socialiști (I. C. Frimu, D. Marinescu, Gh. Cristescu ș.a.), cu prilejul manifestației organizată la București, în seara zilei de 19 octombrie 1909

Cu aceleași sentimente, Panait Istrati a scris omagiul în memoria lui Ștefan Gheorghiu, la un an după moartea acestuia, în 1915.

PESTE INDOIELI MĂRUNTE, ADEVĂRURI MARI

tori... lipsea Ștefan Gheorghiu". Dar, adăuga tot el, n-a lipsit nici Ștefan Gheorghiu! „Căci iată cum, așa ca din senin, pe cînd manifestația parcursese orașul și se îndrepta spre grădina Monumentului, apare dintr-o dată un bătrîn muncitor cu portretul lui Ștefan încadrat. El intră în primele rînduri ale cortegiului pe nesimțite și agită în sus, în toate părțile, ținînd deasupra capului cu brațele lui vlăguite de muncă cel din urmă sfînt al bătrînelor sale. Poate că chiar a despuiat de ramă icoana vreunui sfînt în care a crezut o viață întreagă și a încadrat cu dînsa chipul celui care l-a încredințat la bătrînețe că trebuie să se închine de-acum încolo socialismului! Și noi privim cu toții înmărmuriți și întrebăm de unde vine acest bătrîn cu fețișul pe brațe arătîndu-l mulțimii ca pe cel mai nou dintre martiri? Tăcut, ieșit pe neștiute din vreun ungher din mahalalele pe unde treceam, moșneagul venea să ne arate fără cuvinte pe cine am pierdut...”

Panait Istrati a fost un revoltat, dar un revoltat haotic. El ura regimul burghezo-moșieresc, societatea capitalistă, fără însă să știe prea bine ce avea de făcut pentru înlăturarea răului. El s-a apropiat de flacăra călăuzitoare a ideilor socialiste, dar nu s-a încadrat cu suficientă disciplină în lupta organizată a muncitorilor. Este drept că P.S.D., reînființat în 1910, prin legalismul său, uneori exagerat, putea da motive de nemulțumire unei firi active ca aceea a lui Istrati. De aici provine și îndrăzneala cu care, *înaintea tuturor*, în anul 1915, Panait Istrati a supus criticii unele scăderi ale mișcării socialiste antebelice din România. Și pentru a arăta ce ar trebui să fie conducătorii mișcării socialiste, nu întîmplător Istrati îl lua ca model tocmai pe Ștefan Gheorghiu, relevînd spiritul de abnegație pe care acesta îl dovrîrea din mahalalele pe unde treceam, moșneagul venea să ne arate fără cuvinte pe cine am pierdut...”

(Continuare în p. 66)

Reunind pe toți cei interesați de diversele aspecte ale civilizației tracice, primul Congres internațional de tracologie* care se deschide la Sofia își are, de pe acum, un loc bine fixat în evoluția studiilor din acest cîmp al istoriei. Interesul față de această remarcabilă reuniune științifică — interes pe care revista „Magazin istoric” l-a oglindit publicînd o suită de evocări consacrate lumii tracilor — este cu atît mai mare cu cît nu este vorba de o civilizație dispărută fără urme, ci de una care a lăsat o moștenire uimitor de viguroasă, primită, păstrată și asimilată de-a lungul veacurilor în zestrea istorică a popoarelor din zona balcano-dunăreană.

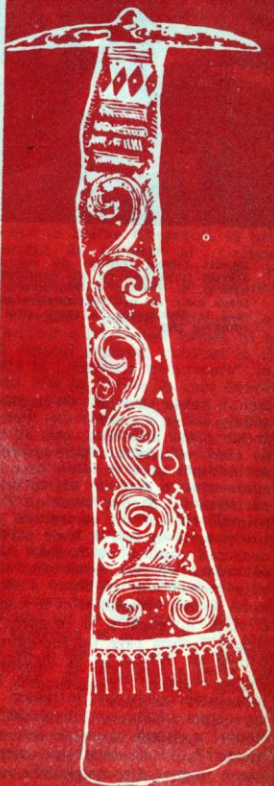
Din ramura nordică a tracilor făceau parte strămoșii noștri direcți, geto-dacii, pe care Herodot îl socotea ca fiind „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”. Moștenirea civilizației tracice a făcut obiectul a numeroase cercetări întreprinse de istoricii români, care au căutat să surprindă cît mai exact locul poporului român în filiația sa firească și în legăturile sale de rudenie cu popoarele învecinate. Acum aproape un secol, Bogdan Petriceicu Hasdeu a publicat o lucrare intitulată: Principii de filologie comparativă asio-europea, cuprinzînd grupurile indoperso-tracic, greco-italo-celtic și leto-slavo-germanic, cu aplicațiuni la istoria limbii române (1875). De altfel, Hasdeu poate fi considerat un adevărat pionier în demonstrarea legăturilor istorice dintre popoarele din zona balcano-dunăreană, căutînd să restabilească „Genealogia popoarelor balcanice” prin studiarea a ceea ce el denumea „strat și substrat”.

Preocupările pentru aspectele mai mult spirituale ale civilizației dacice — încrîngătură a celei tracice — l-au determinat pe un alt învățat român, N. Densușianu, să elaboreze o lucrare vastă, Dacia preistorică (apărută postum, în 1913), a cărei importanță constă, azi, în varietatea materialului adunat și în unele ipoteze emise de autor. În sfîrșit, în 1926, Vasile Părvan a tipărit monumentală sa operă, Getica. O protoistorie a Daciei, care înmănușia rezultatele cercetărilor întreprinse de acest pionier al arheologiei științifice românești, afirmînd și prin probe materiale apartenența geto-dacilor la marea familie a popoarelor tracice.

Toate aceste rezultate au fost preluate de sintezele marilor istorici, care au căutat să fixeze, precum N. Iorga, locul și rolul poporului român în evoluția generală a popoarelor balcano-dunărene care au constituit apoi romanitatea orientală.

„Magazin istoric”, în ale cărui pagini preocupărilor de tracologie li s-a acordat, nu de puține ori, o firească și însemnată atenție, concordantă cu sentimentele de adîncă prietenie ce animă poporul Republicii Socialiste România față de popoarele vecine, alături de care a străbătut în strînsă conviețuire atîția dintre kilometrii de bronz ai istoriei, salută cu căldură cel dinții Congres internațional de tracologie, fiind incredîntat de aportul său valoros la descifrarea civilizațiilor originare.

* Vezi „Magazin istoric”, nr. 3/1972.

Străvechea moștenire tracică

DUMITRU BERCIU

Prof. dr. doc., membru
al Academiei de Științe Sociale
și Politice

Știința arheologică a făcut dovada că splendida cultură a epocii bronzului (aproximativ 2000-1000 î.e.n.) din regiunea carpato-dunăreană a aparținut tracilor și că ea se înfățișează ca o mare și puternică unitate etno-culturală. În ansamblul ei, Carpații n-au format un hotar despărțitor, așa cum s-a încercat a se susține înainte de primul război mondial. Vatra acestei unități se afla în Transilvania, unde se exploatau și bogatele zăcăminte de cupru. Aici au apărut cu timpul centre metalurgice importante, ca cele din bazinul Mureșului și din nord-vestul României, acestea fiind în strinsă legătură cu cele din Ungaria și Slovacia.

Răsunet tragic în poemele homerice

Descoperiri arheologice făcute în ultimii 25 ani au pus în plină lumină existența și a altor centre tragice la est de Carpați și în Dobrogea, unde se făureau unelte, arme și podoabe, a căror formă, structură și decorațiune se încadrau în marea unitate a vetrei tragice. Timp de o mie de ani, din atelierele tragice ale epocii bronzului din ținutul carpto-danubiano-pontic au ieșit minunate obiecte de bronz: chiar armele erau de multe ori adevărate opere de artă. Este suficient să privim săbiile de bronz, ornate cu elegante spirale și motive decorative cu caracter geometric; înțelăm astfel de ornamente și pe topoarele de luptă, de tip tragic, care s-au răspândit, pe calea schimburilor intertribale, până departe spre nordul, răsăritul și sudul Europei. Nu fără îndreptățire, Vasile Pârvan — gândindu-se la aceste splendide arme — compara cultura tracilor carpatici ai mileniului II î.e.n. cu aceea de o excepțională strălucire a lumii miceniene, dezvoltată în Grecia și în întreg bazinul mediteranean. Cu această lume, tracii de la Dunăre și Carpați au întreținut strînse raporturi. Poemele homerice au reflectat strălucirea civilizației tracilor acestui mileniu.

Urmele descoperite fac dovada că meșteșugarii tracii ai prelucrării bronzului erau în posesia unor cunoștințe tehnologice superioare, pe care le dobândiseră ca rezultat al unei îndelungate experiențe locale și asimilării unor fructuoase înfrîuriri mediteraneene.

În trecut stăruia concepția potrivit căreia impulsul hotărâtor în progresul Europei, începând cu neoliticul și epoca bronzului, s-ar fi datorat numai influenței Orientului Apropiat; se considera că tot ceea ce a însemnat invenție și viață superioară pe solul continentului nostru în milenii VI-II î.e.n. ar fi pornit din acele focare de civilizație afro-asiatică. Cercetările din ultimii doi-trei ani fac loc unei alte concepții, și anume aceleia că însăși metalurgia cuprului și a bronzului din Europa sud-estică nu este rezultatul unei difuziuni din Orient, ci al dezvoltării independente, locale. În lumina acestei noi concepții, tracii bronzului carpto-dunărean ne apar ca adevărați creatori ai metalurgiei cuprului și bronzului, ai culturii materiale și spirituale de pe aceste meleaguri.

Treptat, numărul uneltelor a sporit, altele au fost inventate, iar cele vechi s-au diferențiat în funcțiunea lor, devenind mai eficace în procesul muncii. Diversificarea a dus la specializare, atât în privința extragerii cât și a prelucrării minereurilor. Turnarea bronzului se făcea în tipare unori ingenios concepute, pentru făurirea

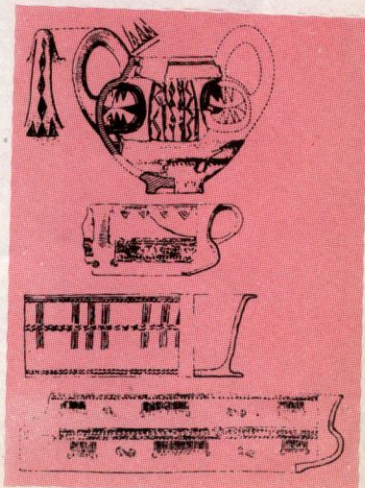
unor piese complicate, ornamentate într-o manieră specific tragică, de o rară eleganță și gust artistic rafinat, cum se poate vedea pe o bogată serie de obiecte de metal, pe figurine de lut antropomorfe, sau pe ceramică. Existau, de asemenea, ateliere specializate în lucrarea aurului, după cum arată tezaurele de aur descoperite până acum, dintre care amintim pe cele de la Tufalău (Transilvania), Persinari (Muntenia) și Tigănași (Oltenia). Podoabele de aur și alte obiecte din acest metal prețios dau măsura bunăstării neamurilor tragice și a gustului lor pentru frumos și lux. Obiectele de aur, ca și cele de bronz, făurite de tracii, circulau, pe calea schimburilor, în toate direcțiile și ele constituie, desigur, o grăitoare dovadă a unității etnice și culturale a neamurilor tragice.

Victorii în lupta cu natura

Măturile arheologice găsite în ultimii 25 ani în țara noastră dezvăluie și faptul că populația tragică din epoca bronzului era destul de numeroasă: în afară

In pp. 10-11: topor de luptă din depozitul de la Apa (Transilvania); se observă ornamentele din spirale și motive geometrice de vechi tradiție tragică

Vase din cultura tragică Tei (București); pe vasul de sus este reprezentat simbolul soarelui, care stă în legătură cu cultul practicat și de primii tracii ai epocii bronzului

de aşezări deschise şi sezoniere, existau şi aşezări întărite cu şanţuri de apărare, care au cerut un mare efort de muncă şi organizare. Impunătoarea „Cetăţuie” de la Sărata Monteoru, de exemplu, a fost un centru unional-tribal important, unde s-a dezvoltat o înfloritoare cultură, în care au pătruns şi influenţe şi bunuri culturale ale lumii mediteraneene.

Culturile materiale cunoscute pentru această epocă în România — Monteoru, Tei, Verbicioara, Gîrla Mare, Otomani, Sighişoara-Wietemberg, Costişa, Coslogeni — trec aproape toate pe ambele versante ale Carpaţilor. În ansamblul lor, ele ni se înfăţişează sub aspectul unei mari unităţi carpato-danubiano-pontice, în interiorul căreia sînt de semnalat şi reţinut particularităţi locale sau zonale; acestea nu au sfîrşit, însă, niciodată unitatea tracică a culturii mileniului II î.e.n. sau pe aceea a vremurilor ulterioare. La baza acestei semnificative **unităţi în diversitate** se află forţa de creaţie, de sinteză şi de originalitate a tracilor în toate domeniile de manifestare, la care particularităţile zonale au adăugat prospeţime şi originalitate.

Agricultura primitivă şi creşterea animalelor au fost, în epoca bronzului, cele două ramuri de bază ale economiei tracilor. În ambele s-au realizat mari progrese faţă de trecut. Brăzdarul de lemn sau din corn de cerb, această importantă invenţie care a îngăduit omenirii preistorice să urce pe o nouă treaptă în lucrarea pămîntului şi în procurarea hranei şi a rezervelor, a fost cunoscut, desigur, şi de traci. S-a trecut, de asemenea, la creşterea animalelor în turmă. Schimbările petrecute în modul de producţie au dus la restructurări pe plan social. Treptat a apărut aristocraţia tribală şi unional-tribală. Această aristocraţie în formaţie a întretinut şi intensificat, probabil, legăturile de schimb cu alte neamuri, în special din Orientul Apropiat şi bazinul est-mediteraneean. Prin intermediul unor astfel de legături s-a răspîndit în lumea tracică din Carpaţi şi de la Dunăre carul de transport cu patru roţi şi carul de luptă cu două roţi, inventate cu două milenii mai înainte (prin mileniul IV î.e.n.) în Orientul antic. Miniaturile de lut descoperite pînă acum reproduc forma reală a carului de acum patru mii de ani, care avea roţile pline şi loitre bine concepute.

Invenţia aceasta a atras după sine şi alte cuceriri ale omului în lupta sa permanentă cu natura: a început folosirea animalelor de tracţiune. Spre sfîrşitul epocii bronzului s-a generalizat utilizarea calului domestic la tracţiune, cu predilecţie la carele de luptă, pe care le vor fi cunoscut, foarte probabil, tracii mileniului II î.e.n. Nu este exclus ca pe la 1200-1100 î.e.n. să fi fost şi ei prezenţi în acel uriaş iureş de neamuri cunoscute în istorie sub denumirea de „marea migraţie

„Geţii şi dacii, nu sînt nici germani, nici slavi, nici celţi, ci numai traci de origine”.

GR. TOCILESCU: Dacia înainte de romani, Bucureşti, 1880

egeică”, care a pornit de la Dunăre, a năruit vestitele cetăţi miceniene (Tirynth, Micene etc.), precum şi Troia cea cîntată de Homer, a distrus, de asemenea, statul hitit din Asia Mică, dar s-a frînt la porţile Egiptului în faţa armatelor faraonului Tutmes III, în 1195 î.e.n.

Prin răspîndirea din fostul regat hitit spre continentul nostru a metalurgiei fierului, inclusiv în zonele locuite de traci s-a redus decalajul faţă de Orient. Noua epocă a început pe fondul bogatei moşteniri create de primii traci în decurs de un mileniu de prosperă viaţă economică, culturală şi spirituală. Pe acest fond s-au altoit diverse influenţe, în special mediteraneene, şi el a constituit factorul hotărîtor şi în această primă etapă de răspîndire a fierului, cuprinsă aproximativ între 1100-500 î.e.n. — cu începuturi şi prelungiri, pe regiuni, dincolo de datele menţionate. Şi cu cît înaintăm spre timpurile noastre, cu atît ritmul dezvoltării istorice a neamurilor tracice devine mai viu, mai accelerat, dar şi inegal.

Tranziţia de la splendidele culturi ale epocii bronzului tracice se face treptat şi organic de-a lungul unei perioade, în care au avut loc noi întrepătrunderi de triburi şi mişcări în tot spaţiul Europei sud-estice şi centrale, precum şi în Asia Mică. La capătul acestui proces a apărut noua sinteză tracică, cuprinzînd — cu transformările respective — nu puţine elemente din perioada anterioară. În ultimele secole ale mileniului II î.e.n. şi în primele secole ale mileniului următor s-a menţinut şi chiar intensificat metalurgia bronzului, cu numeroase turnătorii şi ateliere. Au fost inventate unelte, arme şi podoabe noi, ele reprezentînd o continuare a realizărilor din epoca precedentă. Cercetările arheologice făcute în ţara noastră în ultimele două decenii şi jumătate au permis sesizarea şi sublinierea unei neîntrerupte dezvoltări locale, spulberîndu-se astfel vechea concepţie a unor „catastrofe” ce ar fi avut loc la sfîrşitul şi începutul unei epoci istorice. Datorită creşterii animalelor în turmă şi mobilităţii comunităţilor tribale tracice, s-a accentuat economia păstoraască. Aşezările au început să capete un caracter mai sezonier, rezultat şi al schimbărilor de climă. Tracii din Carpaţi, de la Dunăre şi din zona pontică şi-au păstrat, totuşi — aşa cum s-a dovedit — unele centre puternice, de aşezări întărite cu valuri de pămînt şi şanţuri, ca cele de la

„Dintre toate popoarele Traciei, ne spune Herodot «Geții fură singurii care se încearcă să se împotrivescă regelui Darius, cînd acesta trece în Europa; dar el îi întîlni în regiunea dintre Haemus și Istru și îi supuse». Geții, după cit se vede, voiau să îndreptățească reputația de care se bucurau la popoarele de gînta lor, de a fi cei mai nobili și mai virtuțoși dintre traci”.

A. D. XENOPOL : *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. I, ed. III, București

Babadag, Mediaș, Teleac, Lăpuș, Sintana etc.

În această nouă etapă de dezvoltare istorică a tracilor pe teritoriul țării noastre se creează complexe culturale mai vaste și mai puternic ancorate, prin structura lor, în unitatea tracică. Are loc, cu alte cuvinte, un proces de unificare tracizantă de o parte și de cealaltă a Carpaților, și a Istrului (Dunării). În interiorul aristocrației tribale, îmbogățite de pe urma dezvoltării meșteșugurilor, metalurgiei bronzului, apoi a fierului, a agriculturii primitive, a creșterii vitelor în turmă și a schimburilor devenite din ce în ce mai regulate, se petrece, în continuare, o restructurare. Începe să se detașeze, în cadrul democrației militare, și pătura de luptători. La Balta Verde, jud. Mehedinți, de pildă, s-a găsit o necropolă cu luptători pedestri sau cu care de luptă, mărturii ale acestei situații. În

mormintele rămase de atunci se văd resturi de care de luptă și arme de fier și încă de bronz sau piatră. Interesant de notat că în morminte se găsesc și piese de harnașament și zăbale de factură traco-cimmeriană; acestea dovedesc că, în luptă, tracii au folosit calul și ca animal de călărie.

Traco-geto-dacii în relații cu illirii, grecii, scitii, celții

Necesitatea purtării războaielor de jaf și îmbogățire a fost, desigur, un factor care a grăbit adoptarea noului metal, fierul, folosit la început cu predilecție la făurirea de arme mai multe, mai eficace și mai ușor de procurat. În afară de armele tipice tracice, s-au răspândit în regiunea carpato-dunăreană și cele illirice lucrate în atelierele din nord-vestul Balcanilor. Deși către prima jumătate a mileniului I î.e.n. arile lingvistice, etnice și ale culturii materiale și spirituale se vor delimita între traci și illiri, întrepătrunderile multiple între aceste neamuri înrudite vor rămîne un fenomen permanent și ele vor continua să aibă consecințe importante pentru istoria acestor regiuni ale Europei, cu repercusiuni puternice chiar în desfășurarea procesului romanizării Daciei.

Trei figurine de lut feminine aparținînd culturii Gîrla Mare; ele vădesc influența artei din lumea egeo-micentană: ornamente foarte bogate și o rochie în formă de „ciopot”

Cercetările au scos la lumină și măturii din epoca bronzului tracic; primul vas aparține culturii Verbicioara, al doilea — culturii Monteoru

Istoria omenirii nu s-a dezvoltat pretutindeni și în toate vremurile în același ritm. Cauze interne ale dezvoltării social-economice, împrejurări istorice, factori fizico-geografici au imprimat acesteia un ritm diferențiat de la o zonă la alta, care s-a rămas uniformitatea și aducea, uneori, o înviorare în ritmul și în structura unei unități etno-culturale mari, fără a-i submina, însă, fondul unitar. Așa s-a întâmplat, pe la jumătatea mileniului I î.e.n. și în dezvoltarea triburilor și uniunilor de triburi trace din Carpați, de la Dunăre și din zona pontică. Înființarea — începând din a doua jumătate a sec. VII î.e.n. — a coloniilor grecești pe țărmul vestic al Mării Negre a reprezentat, desigur, un moment istoric deosebit de important pentru băștinaii traco-geți din zona isto-pontică: câteva secole în șir din aceste focare de civilizație grecească superioară au pornit, fără încetare, impulsuri noi, care au fructificat fondul local traco-getic și au contribuit la accelerarea ritmului dezvoltării social-economice a localnicilor, cât și la stabilirea unor raporturi bilaterale, cu înfruriri avantajoase și consecințe variate, atât pentru traco-geți, cât și pentru cetățile grecești. Folioasele acestei înfruriri se vor dovedi și în secolele următoare, în vremea „băzileilor” geți, din seria cărora s-a desprins figura mării personalități istorice a lui Burebista.

„Dar nici stăpînirea regilor Tracie și numele Romei, nici însăși stăpînirea romană, nu o puteau suferi geții aceștia din dreapta Dunării. Din pricina aceasta romanii au lăsat multă vreme în pace viesparul traco-getic de la Dunărea de Jos, adică regatul Traciei și Scitia Mică. Dar amărit prea rău de certele și războaiele lăuntrice ale tracilor și de năvălirile lor și ale geților în Moesia și Macedonia, [...] Claudiu [...] a desființat regatul Traciei și a prefăcut toată țara din dreapta Dunării, pînă la mare, în pămînt roman”.

V. PĂRVAN: Inceputurile vieții romane la gurile Dunării. 1923

Spre sfîrșitul primei epoci a fierului și începutul celei următoare, pe fondul tracic s-au grefat și înfruririle factorului scitic; ele n-au alterat însă unitatea, originalitatea și etnicitatea culturii locale, ci au contribuit doar la îmbogățirea conținutului acesteia și la formarea stilului animalier al artei traco-getice. Nici prezența și așezarea mai îndelungată a celților — sec. IV-II î.e.n. — printre daci nu a reușit să disloce și să altereze substanța traco-geto-dacă a fondului local, deși influențele celtice au fost destul de adînci și aproape în toate compartimentele vieții materiale, spirituale și de organizare social-politică și militară, cu deosebire în părțile de vest ale teritoriului țării noastre.

Moștenirea comorilor de artă

În tezaurul moștenirii tracie, un loc special ocupă arta traco-getică*, a cărei semnificație istorică și socială nu poate scăpa nimănui.

Abia istoriografia de după al doilea război mondial a scos în evidență creațiile artistice ale neamurilor tracie, producția proprie și originală a acestora. Cunoașterea artei traco-geților — adică a ramurii tracilor ce locuiau între Balcani și Carpații meridionali și răsăriteni — prezintă un vădit interes, nu numai pentru istoria patriei noastre, ci și pentru istoria universală și îndeosebi a popoarelor din sud-estul Europei. Prin daci, daco-romani și traco-romani, această moștenire excepțional de valoroasă s-a integrat în vechea civilizație românească și din bogăția ei s-au putut transmite și unele supraviețuiri în cultura și în obiceiurile celorlalte popoare din Balcani.

* Vezi „Magazin istoric”, nr. 5/1967.

„Tracii sînt fără îndoială o nație, una singură ca limbă, ca datini și ca religie... Viața lor începe însă prin seminții a căror tradiție au continuat-o supt deosebitele nume pe care le-au luat, schimbîndu-și graiul, în cursul timpurilor”.

N. IORGA : Istoria românilor, vol. I, București, 1936

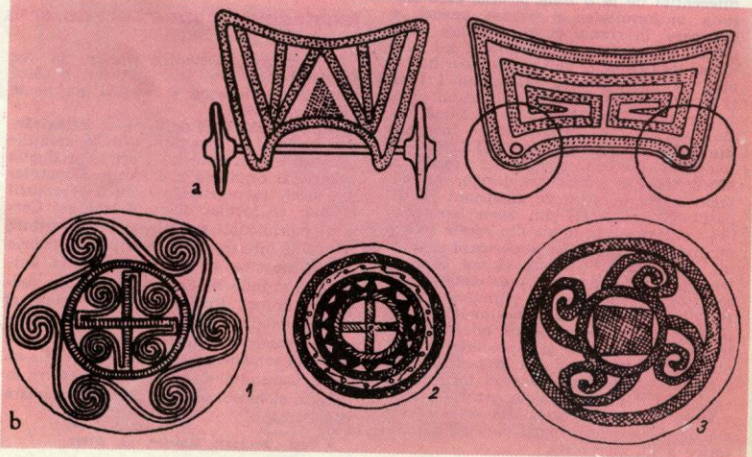
Se știe că multă vreme a stăruit concepția potrivit căreia arta de stil animalier din Bulgaria și România s-ar datora sciților. Scitomania a fost la modă la sfîrșitul secolului trecut și în primele trei decade ale secolului nostru. Descoperirile arheologice din ultimii 25 ani și noua concepție a actualei școli arheologice românești și a celei bulgare au venit să dovedească argumentat că tracii sînt adevărații creatori ai artei animaliere din regiunea carpato-balcano-danubiană, unde se cunosc acum numeroase tezaure și morminte cu un excepțional de bogat inventar funerar. Așa-numitul „tezaur” de la Craiova — descoperit în timpul primului război mondial — a fost considerat, pînă în 1956, ca scitic. Restudierea lui și a celorlalte monumente de artă traco-getică, mai de mult sau mai recent descoperite, a dus la stabilirea adevărului istoric. S-a precizat, de asemenea, aria de răspîndire a artei traco-getice în zonele extracarpatice ale țării noastre, în Dobrogea și

în Bulgaria de la nord de Balcani. Recentă descoperire de la Stîncești, jud. Botoșani, a extins această splendidă artă pînă în nordul Moldovei, iar unele descoperiri mai vechi argumentează prezența acesteia și în colțul de sud-est al Transilvaniei.

În general, operele de artă traco-getică datează din sec. V și IV î.e.n., dar unele dintre ele păstrează încă ceva din caracterul arhaic al sec. VI î.e.n., pe cînd alte obiecte de artă — ca rhythonul (vas de cult) de argint aurit de la Poroina, jud. Mehedinți — trec în sec. III î.e.n. Trăsătura esențială a acestei arte este etnicitatea sa tracică, la baza căreia stă un străvechi fond autohton. Influența factorului grecesc a activat apariția și cristalizarea artei traco-getice și nu poate fi contestată, desigur, componenta grecească, ca și componenta scitică a acesteia. Studiarea mai de aproape a artei traco-getice ne-a dat prilejul să sesizăm deopotrivă și o componentă persană-ahemenidă și frigiană. Dar ceea ce a rămas în permanență a fost factorul local și tracismul acestei arte. Este vorba de o artă superioară, creație a aristocrației autohtone, oglindind gustul pentru frumos, bogăție și fast.

Prin intermediul artei, ca și al altor descoperiri și observații, putem să întrezărim și unele aspecte ale organizării sociale și militare a traco-getilor. Mormintele de

Arta reflecta viața în ceea ce ea avea esențial. miniatură de lut reprezentînd un car; cultura tracică Sighisoara-Wietemberg (a); decorul unei vetre (1 b) și (2, 3) ornamente de pe vase de lut din aceeași cultură

luptători călări și cu care de luptă, ca cele de la Agighiol (jud. Tulcea) și Peretu (jud. Teleorman) au aparținut vîrfurilor aristocrației, din mijlocul căreia se vor ridica și bazele locale. Războiul și vinătoarea ocupau un loc important în viața aristocrației traco-getice și aceste preocupări și-au găsit reflectarea și în artă. Coifurile de aur sau de argint aurit, ca cele de la Poiana-Cotofenești (jud. Prahova), Agighiol, Peretu și Băiceni (jud. Iași) care datează din sec. IV î.e.n., vădesc participarea respectivilor șefi militari ai aristocrației la anume parăzi, în cadrul democrației militare.

Ca piesă reprezentativă a artei „princiare” traco-getice merită a fi amintită și sabia-emblemă de la Medgidia, la care componenta persană este mai evidentă, dar alături de care caracterul geometric și tradițional tracice este și el prezent. Artă traco-getică este străbătută — în ciuda multor motive decorative și scene cu o semnificație magico-religioasă — de un realism primitiv izvorît din tradiția milenară tracică și din viața de toate zilele, din observarea atentă a realității, redată în ceea ce avea ea esențial. Naturalismul acestei arte se reflectă cu pregnanță și în piesele de harnașament de la Agighiol, care redau capete de ursuleți de un realism extraordinar. Piesele de artă traco-getică

Sabia de la Cobor — Transilvania (a), din perioada timpurie a fierului tracice; diferite obiecte de bronz din depozitul de la Uioara de Sus (Transilvania), (b), și sabia de la Hida (c); toate din etapa timpurie a fierului tracice

„Ultimele milenii înaintea cuceririi romane a Daciei,... departe de a fi o oprire a civilizației anterioare, o întrerupere, o schimbare totală de inventar arheologic, ceea ce ar indica o schimbare totală a vieții, cu totul alte neamuri, etc., sint dimpotrivă o continuare aproape deplină a vieții timpurilor anterioare, mai presus de care însă o nouă unitate de civilizație se ridică în fața ochilor noștri, ilustrată bogat de date arheologice...”

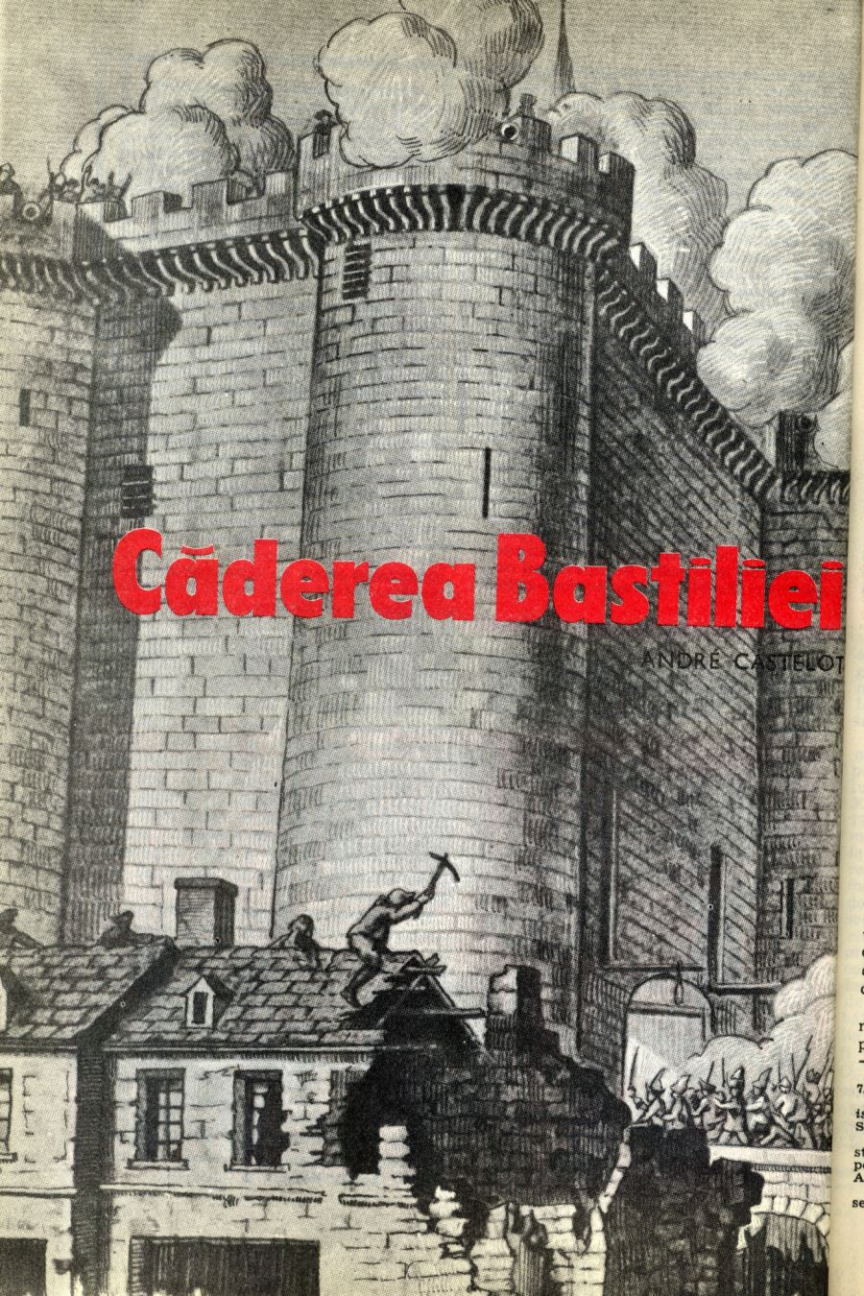
E civilizația Epocii de bronz din întreg cuprinsul acestor regiuni...

I. ANDRIȘESCU : Replică la afirmări fără nici o bază în problema continuității și contribuția arheologiei, 1944

erau lucrate în general în ateliere locale ; foarte puține piese pot fi atribuite atelierelor grecești, dar și ele țineau seama de gustul reprezentanților aristocrației autohtone care comandau asemenea obiecte de artă.

Artă traco-getică de acum peste două milenii a stat de bună seamă la temelia dezvoltării în continuare în regiunea carpato-dunăreană a artei geto-dace din sec. II î.e.n. — I e.n., care s-a integrat în aceeași indestructibilă unitate etno-culturală străveche. Bogata civilizație materială și spirituală a geto-dacilor din vremea lui Burebista și Decebal s-a sprijinit pe moștenirea tracică anterioară, multimilenară. Străvechea moștenire a constituit, prin unitatea sa, prin conținut, superioritate și vitalitate, tulpina viguroasă pe care s-a alțoit și a crescut romanitatea noastră. Istoria noastră națională se leagă astfel de viața milenară dusă de strămoșii noștri îndepărtați și autentici — tracii — pe aceleși meleaguri pe care se află și azi poporul român.

Dar moștenirea străveche tracică are și o semnificație istorică mai generală. Această moștenire a apropiat — și apropie tot mai mult în zilele noastre — popoarele din partea de sud-est a Europei. Înfiul Congres internațional de tracologie, care se ține luna aceasta, la Sofia, și la care participă oameni de știință din numeroase țări, are pe ordinea de zi problemele fundamentale ale istoriei, limbii și civilizației tracice, cît și valoarea și semnificația istorică a moștenirii lăsate de neamurile tracice și contribuția ei la dezvoltarea civilizației europene și la istoria relațiilor dintre Orient, Balcani și Occident.

A detailed black and white illustration of the Bastille prison in Paris during the French Revolution. The central focus is a tall, cylindrical stone tower with battlements at the top, from which smoke is rising. In the foreground, a man is shown on a rooftop, using a pickaxe to demolish a section of the wall. Below him, a crowd of people is gathered, some holding pikes. The scene is set against a backdrop of other stone buildings and a cloudy sky.

Căderea Bastiliei

ANDRÉ CASTELLOT

„Luarea Bastiliei — scria, pe bună dreptate, istoricul Jacques Godechot — n-a fost un trăznit pe cer senin. De douăzeci de ani, lumea occidentală era teatrul unor răzmerițe ce izbucneau mereu, atît la orașe, cît și la sate. Dintre acestea, evenimentele de la Paris, din 14 iulie 1789, n-au fost nici pe departe cele mai violente. Dar ceea ce a conferit zilei de 14 iulie 1789 un caracter aproape unic a fost epilogul ei. Luarea Bastiliei a determinat capitularea regelui în fața poporului răsculat și — la mai puțin de o lună — căderea vechiului regim, a orînduirii feudale ce stăpînea Franța o mie de ani“.

Expresie a maturizării noilor forțe de producție care explodau în corsetul relațiilor feudale, confirmînd puterea — pe atunci ascendentă și progresistă — a burgheziei, Revoluția de la 1789* a dat destinului francezilor un curs nou, calitativ schimbat, prin doborîrea absolutismului monarhic și instituirea republicii, prin lichidarea supremației seniorilor feudali și a fărîmîțării teritoriale, prin crearea bazelor unui avînt economic fără barierele medievale devenite anacronice într-un stat ce se voia unitar.

Totodată, ideile sociale ale Revoluției franceze despre libertate, egalitate, fraternitate, despre drepturile omului, despre respectul celui ce muncește, au fertilizat gîndirea progresistă universală, au stimulat studierea, în diferite țări, a coordonatelor concret-istorice, au exercitat o puternică influență asupra dezvoltării sociale. Aceste idei au continuat să iradiază căldura speranței, să mobilizeze masele asuprite din diferite țări — printre care și țara noastră — chiar atunci cînd, în practică, aceste generoase idei au fost știrbite, umilite, prin trecerea burgheziei pe poziții reactionare. Căci, în istoria lumii, Revoluția franceză a rămas un simbol. Iar în cadrul acestei Revoluții, ziua de 14 iulie 1789, cu prăbușirea Bastiliei, nu este mai puțin un simbol.

André Castelot — cunoscutul autor francez de popularizare a istoriei — a reconstituit cu minuțiozitate, pe baza unor documente dintre care multe inedite, amănuntele căderii Bastiliei**. Publicînd într-o formă ușor prescurtată acest studiu — notabil prin valoarea lui documentară — nu uităm că, pînă în zilele noastre, mai sînt popoare care leagă visul drag al dărimării unor „Bastilii“, popoare care luptă cu eroism și sacrificii pentru acest vis sacru al lor.

DREPTUL LA UN FOC ÎN VATRĂ

Pentru a înțelege evenimentele, este important să cunoaștem care era pulsul națiunii franceze. Să chemăm, deci, la judecata istoriei pe cîțiva autori ai vestitelor „Caiete de jalbe“ destinate Stărilor Generale***. Să începem cu acel țaran din satul Asnières, senesalul**** Civray: „Locuitorii noștri sînt atît de săraci, încît în fiecare an sînt nevoiți să-și cumpere cîte o oală nouă în care să-și fiarbă o supă de mizerie; și asta deoarece, atunci cînd vine sorocul dărilor, dregătorii le iau vechea oală, împreună cu restul boarfelor din casă, vînzîndu-le pentru a acoperi, dacă se poate, birul de neplătît“.

Un reprezentant al Stării a treia, originar din Salmonville-la-Rivière, din împrejurimile orașului Rouen, se plîngea:

„Totul se lasă pe spinarea Stării a treia; cheltuielile pentru crearea de noi nobili împovărează peste puteri. Atunci cînd cineva este înnobilit, birurile noi din care se suportă cheltuielile, precum și corvezile cad «de drept» pe spinarea Stării a treia“.

Un țaran normand din Perriers-sur-Andelle adăuga: „Prin părțile Rouenului recolta a fost cam săracă, cu a cincea parte mai mică decît cea obișnuită. Asta a făcut ca grîul să capete un preț extrem de mare. Mai mult de jumătate din oamenii parohiei nu mai pot avea pîine, necum să mai plătească dările“.

Un țaran din Provence spunea și el: „Sărmanii din Draguignan n-au dreptul să-și facă focul în colibă pentru a-și dezmoți ciolanele înghețate, decît dacă cumpără, la un preț strașnic, acest drept de la senior, rupîndu-și de la gura lui și a familiei bucăți de pîine. Acest «drept» neomenos există la Brovès și-i spune «fumărit». Tot acolo, plugarul n-are voie să-și lase vitele să pască iarba care crește chiar pe cîmpul lui; dacă dobitoacele pun gura, țaranul e pîrit și pedepsit cu o amendă care-l duce la sapă de lemn. Posibilitatea de a se folosi în chipul cel mai firesc de mica lui proprietate este lăsată la bunul plac al seniorului“.

* Vezi și „Magazin Istoric“, nr. 4/1967, 3/1968, 7/1971.

** André Castelot: *Drame și tragedii ale istoriei*, Librairie Académique Perrin, 1966. Subtitlurile aparțin redacției.

*** Institutul medievală reprezentativă constituită din cler, nobili și „Starea a treia“ (poporul de rînd). În 1789 s-a transformat în Adunare constituantă (n. tr.).

**** Mica jurisdicție feudală, condusă de un senesal care era și judecător (n. tr.).

„Sînt din Montousse, explica, la rîndul său, un locuitor din părțile Pirineilor. Aici pot spune că cel mai aprig călău e fiscul. Zi și noapte te juapăie pentru aurul coroanei, argintul cîrjelor episcopale, oțelul spadelor, hermina hainelor preoțești, zincul tejghelelor, fierul plugurilor, pînă și pentru arama clopotelor”.

Astfel încît Mirabeau avea temeuri să exclame: „În ceea ce mă privește, socot că dintre toate abuzurile pe care le cunoaște Franța, cel mai cumplit pentru popor, cel care îi împinge pe sărmăni la deznădejde este bogăția nemăsurată, privilegiile nemăsurate, luxul deșucheat... Toate acestea provin în mare parte din sudoarea necăjiților...”

PARISUL MIROASE A PRAF DE PUȘCĂ

Un suflu general de nemulțumire străbate țara. Inegalitatea, nedreptățile au făcut să se nască o năzuință unanimă de a se răsturna totul, pentru a se făuri o nouă ordine a lucrurilor. Conflictul dintre Adunare și rege, ca și conflictul dintre Starea a treia și celelalte două Stări — clerul și nobilimea — ajung la paroxism.

Regele, adevărat balon de săpun, mișcător la cea mai slabă adiere, ar vrea să-și reia rolul de despot. Împins de regină, acceptă ideea unei lovituri de stat. Dar pentru a rezista, pentru a-și dovedi puterea eventual fără a o folosi, pentru a dizolva Adunarea la caz de nevoie, el face apel la trupe sigure; întrucît unitățile franceze și unele unități străine, cantonate la Paris, au dat cele mai clare semne că sînt de partea poporului, regele aduce trupe din alte localități și ajunge să dispună de șase regimente, însumînd 30 000 oameni. Un efectiv cu care și-ar putea demonstra forța.

„Curînd, pretutindeni nu se mai vorbea decît de atentatul pregătit de autorități împotriva Adunării Naționale — povestește ziaristul contemporan Rivarol (1753-1801). Ici-colo, se șusotea că 20 butoaie cu praf de pușcă fuseseră instalate sub sala de ședințe a deputaților, sau că 100 tunuri erau îndreptate spre zidurile de lemn ale acestei săli”.

În ceea ce o privește, Adunarea — devenită la 9 iulie Adunare Constituantă — votează o adresă prin care regele este respectuos rugat să îndepărteze trupele din regiunea Parisului. Textul conține, dealtfel, și sublinierea că regimintele respective riscă să fie și ele cuprinse de febra revoluționară care domnește în oraș: „Soldații, aflați în inima discuțiilor — precizează deputații — ar putea uita angajamentul care i-a făcut soldați, pentru a-și aminti doar că natura i-a făcut oameni”. Dar regele, respingînd această ce-

lere, socotește că nu strică să-i prevină pe deputați că, la nevoie, i-ar putea transfera în provincie.

Regele e pornit; nimic nu-l mai poate opri. Necker * dezaprobă măsurile militare, iar Ludovic XVI hotărăște îndepărtarea lui, ceea ce — după unii — ar fi unicul mijloc de a zdrobi legăturile sale cu elementele de stînga din Adunarea Națională. În ziua de 11 iulie, regele îi ordonă lui Necker să părăsească în tăină Versailles-ul și să se retragă în Elveția.

Îndepărtarea lui Necker provoacă, însă, indignarea parizienilor, care, pentru a se apăra, pun mîna pe arme. „Prin această insurecție generală — notează Rivarol — Parisul a devenit un oraș de necucerit”. Duminică, 12 iulie, la ora amiezii, în grădina de la Palais Royal, soarele, ajuns în înaltul cerului, își trimite razele în oglinda concavă, dînd foc fitilului de la micul tun care, în fiecare zi, anunță ora exactă. De data aceasta este o lovitură de tun care marchează începutul revoluției. Mulțimea ascultă oratori improvizați care, urcați pe mesele circumioarelor, cheamă la fapte.

Copacii se pleacă sub greutatea celor călătoriți pe crăci pentru a auzi mai bine vocea caldă și pătrunzătoare a lui Camille Desmoulins, unul din fruntașii revoluționari:

— Cetățeni! Știți că Națiunea ceruse ca Necker să fie păstrat; ori, el a fost izgonit. Poate fi sfidare mai nerușinată a voinței poporului? Dacă au îndrăznit aceasta, vor îndrăzni, de bună seamă, orice. Iată, bunăoară, ei uneltesc să transforme noaptea care vine într-o nouă noapte a Sfîntului Bartolomeu. ** Un Sfînt Bartolomeu al patrioților. La arme! La arme! Să ne punem toți cocarde verzi, căci verdele este culoarea speranței. Poliția cea infamă este aici. Ei bine, poliștiți, priviți-mă! Priviți-mă cu luare aminte! Da. Eu sînt acela care îmi chem frații să se ridice la luptă pentru libertate!

Lungi aclamații răspund cuvintelor lui Desmoulins, care continuă:

— Iată pistolul meu. Încaltea știu că poliștiștii nu vor pune mîna pe mine cît timp sînt în viață. Voi muri glorios. Pentru mine nu poate exista decît o singură nenorocire: aceea de a vedea Franța căzută în sclavie!

Mulțimea, electrizată, pornește spre Tuileries.

În Piața Vendôme, armata încearcă zadarnic să împrăstie mulțimea; sînt

* Financiar și om politic, elvețian de origine. Necker a deținut funcția de ministru de Finanțe. Rolul său a fost important atît în pregătirea convocării Stărilor Generale, cît și în adoptarea hotărîrii privind dublarea numărului reprezentanților Stărilor a treia — n. tr.

** Noaptea Sfîntului Bartolomeu — 24 august 1572 — a rămas în istorie ca o amintire a masacrării hughenotilor (protestanților francezi), pusă la cale de partidul catolic — n. tr.

5 000-6 000 oameni care poartă două busturi — al lui Necker și al ducelui de Orléans. *

Soldații din trupele de gardă, răsculați, pactizează cu poporul și, pe bulevard, dragonii ** sînt întîmpinați cu un foc susținut. Cîteva persoane sînt ucise sau rănite. Parisul miroase a praf de pușcă.

O FORTĂREAȚĂ DE NECUCERIT

A doua zi, la 13 iulie, se formează o miliție burgheză, puternică, însumînd 48 000 oameni. Goarna cheamă la luptă. Parisul seamănă cu puntea unei nave de război în momentul cînd se dă ordinul de atac. Parisul vrea să se apere. Dar, pentru a se apăra, îi trebuie arme.

— Arme? Sînt cîte vreți la Primărie!
Mulțimea fuge acolo. Dar nu găsește decît 360 puști, care sînt imediat distribuite. „Există arme și la Arsenal“, strigă cineva. „Și la Palatul Invalizilor“, adaugă altă voce.

Zorile lui 14 iulie 1789 încep să mișcească. Un furier din trupele de gardă răsculate și alăturat poporului, un anume Labarthe, strigă: „Există arme și la Bastilia!“

Un imens vuiet răsună, ca un ecou: „La Bastilia! La Bastilia!“

Și mulțimea de parizieni, la care s-au adăugat ostașii răsculați din corpul de gardă, ia drumul cartierului Saint-Antoine. Sînt siguri că vor găsi acolo arme. Într-adevăr, 30 000 puști se află depuse la Bastilia.

Marele istoric francez Michelet ne spune că „oamenii urau Bastilia“. Dar mai prezenta ea, realmente, în ochii poporului, simbolul puterii arbitrare? Ludovic XVI nu încercase acolo mai mult de 19 pușcăriași pe an. Printre aceștia, numeroși nebuni, falsificatori, sau deținuți la cererea familiei, care se bucurau de un regim destul de puțin sever. Chiar în momentul căderii ei, în Bastilia se găseau doar 7 deținuți. Dealtfel, de ani de zile se hotărîse ca această inutilă fortăreață, ridicată între 1370-1382, să fie lăsată în plata Domnului. De mai bine de un secol, francezii fredonau un cîntec popular: „La ce slujește acest bătrîn zid muiat de ape? / E oare un canal, un cavou, o băltoacă de broaște? / Parc-ar fi Bastilia / Cum parcă, e chiar ea! / Ea, care îi face pe toți să tremure. / Dar, vezi? O, muza mea / Șmecher mare e acest castel fără garnizoană / Căci dacă nu poate sluji de fortăreață / Încearcă măcar să fie pușcărie“.

* Louis-Philippe d'Orléans (1747-1793), print din familia regală, supranumit Philippe-Egalité, s-a alăturat Revoluției din oportunism — n.r.

** Soldați ai unor regimente de cavalerie — n.r.

Mergînd spre Bastilia, nimeni nu se gîndește la asediarea ei, ci doar la magazia de arme și la tunurile care se zăresc instalate pe pîntecoasele turnuri cenușii ale fortăreței. Tunurile! Comandantul garnizoanei de pază a pușcăriei, Jourdan de Launay, tocmai hotărîse să le re-

13 iulie 1789. Parisul are nevoie de arme: „Există arme și la Palatul Invalizilor!“

tragă din dreptul crenelurilor, la cererea a doi trimiși ai comitetului Primăriei din Paris. Și aceasta, deoarece locuitorii cartierului se plînseseră că toată ziua vedeau țevile acestor tunuri îndreptate spre casele lor. Comandantul făcuse chiar mai mult decît i se ceruse: hotărîse să nu apere fortificațiile exterioare ale Bastiliei, mulțumindu-se doar să întărească trupele din interior. Podul mobil, de acces, este ridicat, pentru ca asediatorii să

poată fi mai ușor aruncați în șanțul înconjurător; în curtea interioară, trei tunuri sînt așezate cu gurile spre poarta de intrare. De Launay nu e cîtuși de puțin neliniștit. De ce ar fi? Parisul e înțesat de trupe gata să-i vină în ajutor. Și apoi, Bastilia dispune de 250 butoaie cu praf de pușcă; o dată cu Bastilia, ar sări și asediatorii în aer. Comandantul e convins că nu se va ajunge pînă acolo. Nu, poporul nu va comite nebunia să ia cu asalt o fortăreață de necucerit.

DOMNUL DE LAUNAY ÎȘI PIERDE CAPUL

E amiază. Căldura începe să devină sufocantă. Încă un sol al Primăriei, avocatul Thuriot de la Rosière, este primit de către comandant. Vorbește pe un ton ridicat și ferm, „în numele națiunii și al patriei“. De Launay își manifestă bunăvoința, declarîndu-i că tunurile au fost deja mutate, gurile lor nemaifiind atînite asupra porții. Mai mult, dorind să-i demonstreze intențiile sale pașnice, ordonă ca toate crenelurile să fie acoperite cu plăci de lemn.

— Vă mai cer ceva, insistă Thuriot; nu opuneți rezistență în cazul în care masa pornește atacul.

— Cum, — strigă de Launay —, îmi cereți să predau fortăreața? Pentru nimic în lume! O voi apăra din toate puterile! De aceasta răspund cu capul meu.

— Îmi pare inutil să se verse sîngele cetățenilor. Nu provoca o națiune la război!

De Launay repetă: adevărat, dacă ar fi să deschidă focul asupra poporului, i s-ar sfîșia inima de durere. Dar o va face și nu va ceda nici o palmă de teren.

Încet, încet, fortăreața e încercuită de asediatori.

Apărut în fața mulțimii, Thuriot se alege cu huiduieli atunci cînd anunță că Bastilia se va apăra. Din mase se înalță un strigăt imens:

— Vrem Bastilia!

Doi soldați se catără pe acoperișul căsutei din fața fortăreței — un soi de corp de gardă — aflată lîngă podul mobil care fusese ridicat din ordinul lui de Launay. Garnizoana din interiorul Bastiliei nu schițează nici o împotrivire. Cei doi bătrîni ostași încep să izbească cu securile în lanțurile podului. Cînd acestea sînt sfărîmate, podul cade și mulțimea se năpustește în curte. Unii dintre asediatori vor fi crezut că însuși comandantul a ordonat coborîrea podului? N-ar fi imposibil. Dar ce s-a întîmplat apoi? Un martor ocular, locotenentul de Flue, povestește: „Asediatorii sînt întrebați ce doresc. Ei răspund cu un strigăt general: «Să fie coborîte podurile!» Li se spune că așa ceva nu se poate și că trebuie să se retragă, altfel se va deschide focul asupra lor. La aceasta, strigătele devin mai puternice: «Jos podurile!» Atunci, treizeci de ostași din corpul de gardă primesc ordinul să tragă prin creneluri și de pe

14 iulie 1789, orele 5 ale serii: „Vrem Bastilia!“

pozițiile situate pe ambele laturi ale porții”.

Salva de muschete seceră rindurile. Masele se opresc, apoi încep să bată în retragere. Oamenii se apleacă asupra muribunzilor. Răniții sînt luați în spina-re și scoși afară. Un geamăt teribil se ridică din mulțime: „Trădare!” Vestea se răspindește ca un fulger în tot orașul: „Bastilia îi ucide pe parizieni!”

În această situație, comandantul miliției burgheze ordonă să fie aduse în fața Bastiliei șase tunuri dintre cele capturate la Palatul Invalizilor. Un vechi sergent de gardă, pe nume Hulin, care încă din ajun mobilizase masele prin cuvîntările lui înflăcărâte, sosește și el la Primărie. În piața din față sînt adunate mai multe companii din trupele de gardă.

— Bravi ostași ai gărzilor franceze, sînteți oare cetățeni sau nu? Auziți oare strigătele de durere ale poporului sau nu? — lansează el patetic. Îi vedeți pe nefericiții răniți aduși aici și care întind spre voi brațele? Auziți bubuiturile tunului cu care sceleratul de Launay ne ucide părinții, femeile, copiii aflați fără arme în fața Bastiliei? Veți privi toate acestea cu brațele încrucișate, voi, care aveți tunuri, voi, care dispuneți de forță? Prieteni, oameni buni, ostași ai gărzilor franceze! Parizienii noștri sînt uciși ca niște cîini și voi stați aici în loc să porniți spre Bastilia! Și voi, sergenți, atît de vestiți prin vitejia voastră, cum de puteți sta locului, de ce nu vă puneți în fruntea celorlalți pentru a-i călăuzi?

— Pornește și te vom urma! strigă o voce.

Un imens strigăt face să se cutremure întreaga piață.

— La Bastilia!

Asediul e reluat către orele patru. Cei 300 ostași din corpul de gardă, sosiți pentru a întări rindurile răsculaților, își trimit gloanțele împotriva zidurilor fortăreței, fără a obține însă cel mai mic rezultat. Iată de ce atacatorii hotărăsc să pună în poziție de tragere două tunuri, chiar în curte, în fața celui de-al doilea pod mobil, de la intrarea propriu-zisă a fortăreței. De Launay, văzînd aceste pregătiri, pare a-și pierde capul. El ordonă să se tragă cu un tun cu repetiție. Dar, în același moment, sus, pe turla, soldații garnizoanei înalță puștile cu paturile în sus, în semn că doresc să se predea. De Launay vrea să ordone aruncarea în aer a fortăreței. Doi invalizi îl împiedică, însă, și atunci comandantul hotărăște capitularea.

14 — NIMIC

Unul dintre ofițerii săi, locotenentul de Flue, se cățăără pe pod și reușește să se facă ascultat de mulțime:

— Garnizoana care se predă se va bucura de onoruri militare?

— Nu, nu!

Atunci, de Launay scrie următorul bilet:

„Avem 10 000 butoaie cu praf de pușcă. Vom arunca în aer tot cartierul, împreună cu garnizoana, dacă nu vă învoiați să primiți cum trebuie capitularea. De Launay. Dat la Bastilia, astăzi, 14 iulie 1789, orele 5 ale serii”.

Un slujbaş, pe nume Maillard, — care va conduce, în octombrie, la Versailles, răzmerița devenită revoluție — reușește să apuce biletul și să-l ducă la „statul major” al asediatorilor, stat major alcătuit din Hulin și un ofițer de infanterie, Elie.

— Jos podul, strigă din nou mulțimea, și patru soldați s-au apropiat de poartă, deschizînd-o și lăsînd jos podul mobil.

Masa pătrunde în fortăreață...

Ce s-a petrecut în acest timp la Versailles? Cum a reacționat vechiul „proprietar” al Bastiliei? În seara de 14 iulie, regele s-a dus la culcare, după ce notase în jurnalul său: „14 — nimic”. Aceasta, deși în după-amiaza respectivă un grup de delegați ai Adunării se prezentase din nou la palat pentru a-i cere retragerea trupelor cantonate pe Cîmpul lui Marte, spre a se liniști spiritele din Paris. Fusesse de acord. În definitiv, ce risca? Versailles-ul și împrejurimile pariziene gemeau de soldați. De două zile trupele erau gata să intre în acțiune. Deputații Adunării îl preveniseră pe rege că parizienii atacau Bastilia. Ei și? Fortăreața va ști să se apere. De Launay dispune doar de tunuri. Va fi suficient să tragă doar o salvă, pentru ca asediatorii s-o șteargă. A doua zi, va merge la Adunarea Națională și „Stările” vor fi dizolvate. În seara de 14 iulie, regele a adormit liniștit și senin... N-avea să doarmă, însă, prea mult. Marele șambelan, ducele de la Rochefoucauld-Liancourt, avea să vină la căpățiul său și să-l trezească:

— Sire, Bastilia e cucerită.

— Cucerită? întreabă Ludovic XVI. încă buimac de somn.

— Da, Sire, de către popor. Guvernatorul a fost ucis. În acest moment, capul său este plimbat prin tot Parisul, în virful unui par.

— Serios? Atunci e o răzmeriță...

— Nu, Sire, e o revoluție!

Introducerea și versiunea românească:
L. SARĂȚEANU

„Nu cu argumente filozofice și umanitare vei putea convinge pe acel tiran, ci cu lancea lui Horea“

AVRAM IANCU

„Unicul dor al vieții mele e să-mi văd națiunea fericită pentru care după puteri am lucrat pînă acum". Acest crez formulat în testamentul său de la 1850 a însuflețit și conturat întreaga viață și activitate a unuia din cei mai străluciți reprezentanți ai revoluției pașoptiste din Transilvania, Avram Iancu, de la a cărui moarte se împlinesc, în luna septembrie, 100 ani. Personalitate marcantă a epocii sale, Avram Iancu s-a impus, prin înflăcărea și convingerea cu care s-a consacrat slujirii celor mai înalte idealuri — eliberarea națională și socială a românilor transilvăni — ca un conducător politic și militar iscusit, legat de popor. Masele de moți l-au urmat cu încredere în toate marile bătălii purtate în anii 1848-1849. El a rămas în conștiința poporului ca un „zeus apostol martir al libertății naționale". În necrologul pe care i l-a consacrat în 1872, „Gazeta Transilvaniei" scria: „Martir al sorții națiunii! Du-te la masa [...] eternei memorii, unde cu eroii Ștefan cel Mare și Mihai, mișcați zeii, ca să nu fie tîrziu a împrăstia toți norii ce vor a întuneca orizonturile vieții naționale politice, a fraților și nepoților voștri români din Ardeal, care cu pietate vă divinizază. Eternă a ta memorie pe aripile faptelor tale, săpată în istoria națiunii române".

Comemorarea centenarului morții lui Avram Iancu — înscrisă și pe agenda manifestărilor culturale recomandate de UNESCO — prilejuiește revistei noastre evocarea, într-o suită de articole, a unor momente semnificative din eroica și zbuciumată activitate a marului revoluționar.

V. ȘIMANDAN

Tinerețea lui Avram Iancu

ȘTEFAN PASCU

Profesor universitar

Din vremuri străvechi, cetatea Munților Apuseni a fost locuită de o populație care indeobște este cunoscută sub numele de moți. În realitate moții sînt doar locuitorii din partea centrală a munților — de prin părțile Vidrelor (de Jos, de Sus și de Mijloc), ale Albacului și satelor din jur, Cîmpenilor și ale Abrudului. Numele se pare că și-l datoresc felului de a-și purta părul în „moț", după obiceiul străvechi al dacilor. Locuitorii de la marginea sudică a ținutului moților se numesc mocani, iar ai Țării Zarandului — crișeni, după numele celor două ape ce-o străbat, Crișul Alb și Crișul Negru.

Pînă la mijlocul secolului XVIII, moții au fost stăpîni liberi ai pămîntului locuit de ei — spuneau Iancu Avram, * într-un memoriu înaintat împăratului de la Viena, îndată după înăbușirea revoluției din 1848-1849 — dar, treptat, pămîntul li s-a răpit, pădurile li s-au luat, iar ei au fost transformați în iobagi domeniali și despuiați de toate drepturile avute veacuri de-a rîndul.

Firea lor rezervată, cumpănită în momente pașnice, iute și violentă în momente de involburare, caracterul lor dirz, aspru și tenace, prietenos față de prieteni, se explică prin viața grea datorită ținutului prea puțin darnic și înmulțirii nedreptăților adunate de veacuri. Se explică, astfel, șirul de mișcări sociale și naționale ale moților, ridicarea din mijlocul lor a unor eroi intrați în legendă încă din timpul vieții: Horea din Albac și Avram Iancu din Vidra de Sus.

* O monografie despre Avram Iancu semnată de autorul articolului de față urmează să apară în Editura Meridiane.

„Nepotul” lui Horea

Urmind valea Rîului Mic sau Arieșului Mic, pe drumul ce urcă de la Cîmpeni pe valea Arieșului, printre case vechi cu acoperișuri țuguiate, călătorul ajunge la Vidra de Sus. Înaintind pe vale, întâlnește un șir de brazi tineri ce străjuiesc o casă moțească bătrînă de peste un veac și jumătate.

În această „Casă a Iancului” — o construcție solidă și destul de arătoasă, din birne puternice, lipite și vărute în alb, înălțată pe un fundament din zidărie de piatră, cu acoperișul înalt și maiestuos, dominată de muntele grav și temut de peste apa Arieșului — a văzut lumina soarelui, în anul 1824 (ziua și luna nu se cunosc cu certitudine*), un copilăș de moți pe care părinții l-au botezat Avram. Nume frecvent în Țara Moților, asemenea altora, ca Aron, David, Moise etc. Era al doilea fiu al lui Alisandru Iancu, gospodar respectat de oamenii satelor de pe valea Arieșului pentru chibzuința, cum-pătul și judecata sănătoasă și pentru o oarecare știință de carte, calități care l-au ridicat în fruntea așezării ca gornic, adică supraveghetor al pădurilor, și apoi ca jude.

* Se păstrează însă amintirea unei mărturii a lui Iancu însuși, împărtășită unui prieten, că s-ar fi născut „la vremea cireșelor”, adică în luna iunie — n.a.

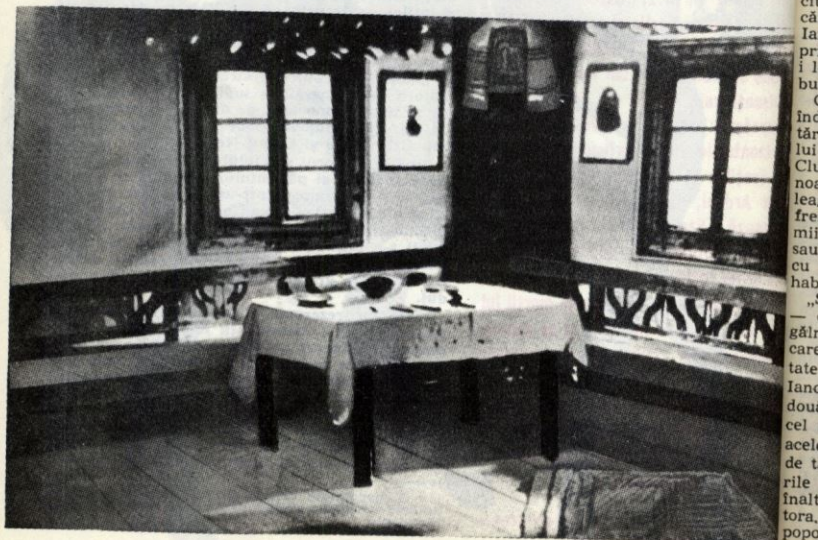
Citirea și scrierea în limba română Avram Iancu le-a învățat în satul natal. Dascălul Mihail Gomboș, un țăran ceva mai luminat și ceva mai învățat decît con-sătenii săi, împărtășea puținilor învățăceli buchiile într-o cămăruță modestă, cu fe-estre mici cît palma. Mai mult decît lite-rele, fi învăța, însă, pe tinerii moți, cu ochi scinteietori de dorința de a ști, cartea vie-ții, trăită de moșii și strămoșii lor, de ei înșiși, o viață apăsată de greutate și strîm-bătăți, de lipsuri și neajunsuri, din pricina răutății „domnilor”, de la Viena sau din partea locului, care slujeau interesele Curții, slujindu-și, în același timp, și de-opotrivă, propriile interese.

După puținica instruire din Vidra, Avramuș al lui Alisandru Iancu a trecut, se pare, pe la o școală primară din Nea-gra, în aceleași locuri de pe Arieș. Se po-vestește că la cel dintîi examen ar fi fost răsplătit, de oamenii de față, cu cîțiva galbeni, pentru istețimea și învățătura sa aleasă. Dar micul elev ar fi dăruit învătătorului banii, căruia — potrivit judecării copilului — i se cuveneau.

La Cîmpeni, o așezare mai însemnată — unul din cele trei-patru ținuturi moțești

În p. 24 : Avram Iancu la 1848

Interiorul casei în care a copilărit

mai importante pe atunci, alături de Zlatna, Abrud, Baia de Arieș — băiatul de 10-12 ani a învățat de la alt vrednic dascăl, Moise Ioanette, tot ce se putea învăța în acele vremuri și în acele locuri!

Minte ageră și deschisă la învățătura de carte, ca și la aceea din viață, Avram Iancu, la stăruințele tatălui său, a fost trimis la gimnaziul din Zlatna. Loc cu o ambianță umană și spirituală deosebită de cea din Vidra, unde nu trăiau decât țărani moți, alta chiar decât cea de la Cîmpeni, unde marea majoritate a locuitorilor erau tot moți, țărani cei mai mulți. De aceea, potrivit amintirilor unui prieten al familiei Iancu — cel care l-a „condus” pe Avramuț în căruța cu coviltir, la gimnaziul din Zlatna — băiatul, cuprins de nostalgia satului natal, de a oamenilor pe care-i știa și-i îndrăgea, a fugit de la școală. Dar teama de „primirea” ce avea să l-o facă tatăl său când va intra pe poartă l-a covins să se întoarcă la Zlatna. Copilul de 13-14 ani a devenit elevul gimnaziului din Zlatna.

Încă de pe atunci, de la vârsta începuturilor înțelegerii rosturilor lumii și a faptelor omenești, Avram Iancu a fost impresionat de întâmplările petrecute cu o jumătate de veac mai înainte în acele locuri, de fapta temerară a înaintașului său în credință și idealuri, Horea, Firul gîndului său despre rosturile lumii aceleia, cu strîmbătățile ei, numeroase și mari, despre crezul în înrudirea nemijlocită, spirituală și de spiță, cu Horea, al cărui „nepot” se mîndrea a fi, Avram Iancu și-l împărțasea lui Vasvári Pál, prieten de idei și idealuri, pe care soarta i l-a opus, însă, mai târziu, în anii involburati ai revoluției, ca potrivnic.

Credința în apropierea sorocului pentru îndepărtarea strîmbățărilor sociale s-a întărit apoi în mintea și inima adolescentului Avram Iancu în timpul studiilor la Cluj. Aici i s-a oferit posibilitatea să cunoască mai mult și mai multe, să înțeleagă mai bine rădăcinile răului, să descifreze cu mai multă siguranță bătaia vremii, nu numai în ce privește munții lui sau Transilvania întreagă, ci în legătură cu complexul și complicatul Imperiu habsburgic, cu Europa întreagă.

„Student” la Liceul Academic din Cluj — clădirea căruia se află pe strada Kogălniceanu, față-n față cu Universitatea —, care avea pe la 1841 un început de facultate de filozofie și alta de drept, Avram Iancu se pregătea să devină avocat. Din două motive mai ales. Cel dintîi și poate cel mai însemnat datorită faptului că, în acele vremuri, unui copil de jobag, oricît de talentat ar fi fost, îi erau închise căările pentru o carieră administrativă mai înaltă. Al doilea, fiindcă, în credința multora, cunoașterea legilor putea fi de folos poporului obidit.

Chipul lui Avram Iancu în anul 1850, pe cînd avea 26 ani

Cei doi stăpîni

Pomenit în fruntea șirului de studenți clujeni, Iancu era vrednic de locul de cînte pe care i-l recunoștea colegii. Unul dintre aceștia, Silvestru Moldovan, afirma fără înconjur că Iancu se distingea prin dragostea sa față de popor, prin admirația de care se bucura între colegii săi: „Avram Iancu era un om foarte popular și el iubea foarte mult poporul”. El conversa, afirmă colegul amintit, de preferință cu studenți „mai fără mijloace, pe care adesea îi ajuta cu cărți, haine, uneori cu bani”.

Dovedea aplicații mai mari la matematici, fizică și istorie, era bun la retorică și filozofie, fiind socotit în genere „un student eminent”. Se bucura de profesori învâțați, conștiincioși, preocupați de instruirea „studenților”, dar și de semănarea ideilor menite să întărească sentimentele naționale. Mai moderat la început, mai ostentativ în deceniul al cincilea al veacului trecut, pe măsură ce ideea statului unitar național maghiar cuprindea cercurile burgheziei și nobilimii, această politică

a avut efecte tocmai potrivnice celor promovate în rindurile tineretului naționalităților nemaghiare, sensibilizându-le mințile și înimile și grăbind procesul de afirmare a conștiinței naționale proprii.

Ambianța clujeană a anilor de studenție ai lui Avram Iancu era, deci, foarte propice acestei sensibilizări. Se dezbătea atunci la Cluj un proces de larg răsunet, al locuitorilor din Bucium, spoliați de păduri, bunul de preț care le asigura viața. Locuitorii munților au încercat zadarnic toate căile pentru a-și redobândi „averile”. Invățați și încurați de Ecaterina Varga, „Doamna moților”, moții au reînceput lupta: alte plingeri la împărăție, alte ciocniri cu armata trimisă pentru „liniștirea” oamenilor, alte procese. Prin discuții cu moții, Iancu s-a lămurit mai bine asupra cauzelor și mai ales asupra căilor de acțiune împotriva nedreptății. Dreptul și dreptatea trebuiau să coboare pe pământ din sfera teoriilor, să fie aplicate la realitatea socială, spre ușurarea vieții multimilor. În vacanțele de vară împărțăsea această dorință și tatălui său. „Tată! Nu-i bună rânduiala de acum! Trebuie schimbă! Unii să moară de flămânzi, iar alții să crape de sături” — ar fi rostit Iancu într-o asemenea împrejurare. „Schimbați-o! Numai să puteți!” ar fi replicat tatăl, cu vocea cumpănită, pe baza unei experiențe de o viață.

Se dezbătea la Dieta din Cluj, în iarna anului 1846/1847, problema unei noi reglementări a raporturilor dintre nobili și iobagi, emanciparea țăranilor din iobăgle și improprietățile acestora. Era un moment hotărâtor nu numai pentru raporturile sociale din Transilvania, nu numai pentru țăranime, ci pentru însăși soarta marelui principat al Transilvaniei. Sint revelatorii în această privință cuvintele unui contemporan care nu poate fi bănuț de părtinire față de țăranime, deoarece era nobil — din gruparea liberală a nobilimii — Kemény Dénes: „Țăranului — spunea el — după ce a fost dezbrăcat de toate drepturile omului, de toată demnitatea omenească, i s-au impus obligații care nu numai că întrec venitul pământului ce-l muncește, dar întrec chiar puterile lui. Și dacă ar avea numai un singur stăpîn, tot ar mai merge. Dar după ce stăpînul i-a luat tot ce bietul om a agonisit, vine al doilea stăpîn: statul. Acesta-i impune o sarcină și mai grea. În timp ce nobilul petrece în trîndăvie, țăranul poartă toate greutățile țării, singur plătește dările, face poduri și drumuri grele, și tot el plătește și vama cînd trece pe ele. Apără țara cu arma, pentru ca nobilimea să poată stăpîni în liniște, plătește popa, dascălul, judele, notarul și tot ce i se cere. Și acest om, în zdrănele sale, e cîstît, blind, muncitor, își iubește țara și o apără cu credință, deși el știe că nici măcar acel pămînt de trei coți, care după moarte îi

va acoperi trupul, nu este proprietatea sa. Băgați de seamă! Dumnezeu nu poate suferi îndelung o asemenea situație” — încheia Kemény, amenințător și prevestitor.

La discuțiile ce aveau loc în Dietă cu privire la soarta viitoare a țăranimii, asistau, de la galerie, și unii canceliști* veniți anume din Tîrgu Mureș. Iancu se afla printre ei, urmărind cu inima la gură mersul discuțiilor, agitate, înfierbîntate. „Iancu — povestește un martor ocular — care asculta cum se împărțesc domnii pe pielea bietului țăran, gemea ca un taur ferecat și tremura ca varga, o convulsivă și nervozitate l-a cuprins, îl scuturau frigurile. A trebuit să-l duc cu sila de-acolo, mă temeam că va face scandal. Pe drum către case am încercat să-l liniștesc, el însă mi-a zis: «Frate Șuluc! Nu te supăra pe mine, oricît de bun român ai fi tu, tu nu poți simți durerea ce am simțit-o eu azi. Tu și familia ta nu sînteți robi, ca mine și părinții mei. Cînd acel nobil baron a zis că nici acel pămînt de trei coți, care ne va acoperi trupul după moarte, nu este proprietatea noastră, era să mă arunc din galerie între ei și să-i izbesc de perete. Nu cu argumente filozofice și umanitare vei putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea lui Horea»”.

Așa îi era firea: asculta atent și încruntat cînd era cazul, acumula amărăciunea și revolta, se interioriza cu o intensitate neobișnuită, iar cînd coarda era prea întinsă izbucnea scurt, îndirjit, aruncînd fulgere din ochi și tunete din glas. „Cînd îl irita cineva, devenea teribil”. Așa l-a cunoscut George Barițiu, așa l-a caracterizat, așa a fost.

Iancu aduna mereu noi și noi învățăminte, noi și noi puteri pentru ziua cea mare, a socotelilor.

Clipa îndelung așteptată

La 13 martie 1848, revoluția a izbucnit la Viena. Cu ocazia deschiderii **Landtag**-ului (Dietei), o mare mulțime de vienezii s-a adunat în fața clădirii: muncitori, calfe, mici meseriași, studenți... Ciocniri cu poliția, baricade, demiterea și fuga lui Metternich — erau socotite succese certe ale revoluției.

La 15 martie s-au revoltat locuitorii din Pesta. A fost aprobat un manifest, în 12 puncte, cuprînzînd principii ce trebuiau să stea la baza noii constituții: egalitatea în drepturi pentru toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate și confesiune, abolirea privilegiilor feudale, desființarea iobăgiei, guvern constituțional, libertatea tiparului și a întrunirilor. Peste

* Canceliștii erau practicanții de la Tabla regească (Curtea de apel a Transilvaniei) — n.a.

6 zile, Dieta întrunită la Bratislava (Pojon) a votat, sub amenințarea revoluției, o seamă de legi cu privire la desființarea privilegiilor nobiliare, la anularea roboteilor și dijmelor, la împroprietărirea iobagilor, legi care, aplicate, erau în stare să schimbe într-o mare măsură înfățișarea societății.

În primele zile după mijlocul lunii martie au avut loc manifestații revoluționare în diferite locuri din Transilvania. Muncitori, mici meseriași, intelectuali, studenți, calfe — români, maghiari, germani — se aflau în primele rânduri. În acele zile s-au formulat cele dintii ma-

tor probleme, repunerea națiunii române în drepturile sale, congres național în care să se precizeze revendicările poporului român, recunoașterea limbii române ca limbă oficială, desființarea iobăgiei. „Fără nație și republică e numai despotism afurisit; ștergerea iobăgiei nației române, ca naționalitate română, congres național în care să ne înțelegem mai întâi despre dobindirea acestora”, suna concluzia, ca o poruncă obligatorie pentru toți fiii națiunii române.

Proclamația, copiată în aceeași noapte în mai multe exemplare, a fost destinată tinerimii din Blaj, Cluj, Tîrgu Mureș, Brașov, precum și satelor din toată Transilvania.

Canceliștii din Tîrgu Mureș nu puteau rămâne, nici ei, nepăsători în fața acestor evenimente. Cu atât mai mult cu cât le așteptau pregătiți de ani de zile, le pregătiseră ei înșiși prin tot ce lucraseră, prin tot ce gîndiseră și plănuseră. Astfel, la 22 martie, au întocmit o petiție adresată împăratului de la Viena; concomitent cu culegerea de semnături pentru susținerea ei, tinerimea maghiară a organizat, la 23 martie, o manifestație de stradă, dezaprobată de unele personalități, ca de pildă prof. Bolyai Farkas, pentru spiritul naționalist ce a dominat-o. A doua zi, petiția a fost prezentată și primarului din Tîrgu Mureș, obținându-i-se aprobarea. În ziua de 25 martie, cancelliștii maghiari au convocat o mare adunare la Curtea de Apel. Au fost invitați și nouă cancelliști români. Între ei Avram Iancu, Alexandru Papiu-Ilarian, Ioan Oros, Samuil Poruțiu etc. Cancelliștii sași au refuzat invitația, părăsind orașul și plecînd acasă.

Egalitate sau moarte!

Au avut loc discuții furtunoase, expresie a unui entuziasm tineresc, revoluționar. S-a cerut libertatea presei, pentru ca națiunea maghiară să-și poată exprima liber voința cu privire la transformările viitoare, apoi ușurarea poverilor poporului — vechi deziderate ce puteau constitui o atracție pentru orice tînar al acelor timpuri. Toate acestea în timp ce, de pildă, uniunea Transilvaniei cu Ungaria era socotită o problemă subordonată.

Opt din cei nouă cancelliști români au subscris petiția de la Tîrgu Mureș — deși aceasta nu cuprindea problema eliberării țărănilor de obligațiile urbariale fără despăgubire. Papiu-Ilarian, încredințat cu alcătuirea textului, a afirmat, însă, că el și ceilalți cancelliști români și-au pus semnătura cu condiția eliberării din iobăgie, fără nici o despăgubire din partea țărănilor, împlinirii egalității depline în drepturi a tuturor naționalităților.

Facsimil al unei scrisori

nifeste-program adresate poporului român. La 22 martie, două manifeste au fost răspîndite în orașele și satele Transilvaniei; ele cuprindeau gîndurile și entuziasmul revoluționar al intelectualității românești. Peste două zile, manifeste asemănătoare au fost afișate pe zidurile clădirilor orașului Sibiu. În seara aceleiași zile de 24 martie, Simion Bărnuțiu, fost profesor de filozofie la Blaj, îndepărtat de la catedră de episcopul conservator Ioan Lemeni, din nou student, la 40 ani, la Academia de drepturi din Sibiu, dicta colegului său Ioan Puscariu, „o proclamație către români”. Se cerea, înainte de toate, ca o condiție sine qua non a discutării al-

Declarația tinerilor români a stîrnit discuții aprinse și, pînă la urmă, includea ei în protocol a fost refuzată.

O nouă adunare a avut loc în noaptea spre 26 martie; alte discuții vii cu privire la program și cu deosebire la problema ștergerii iobăgiei. Care a fost poziția lui Iancu în această împrejurare de însemnătate deosebită? Două mărturii — una a prietenului și biografului său Iosif Sterca Șuluțiu, și alta a istoricului maghiar contemporan cu evenimentele amintite, Kővári László — au consemnat atitudinea tinărului cancelist în timpul intrunirii respective. Amîndouă concordă în ce privește esența lucrurilor. La adunarea din timpul zilei, Iancu s-a mărginit, după obiceiul său, să asculte, să observe dintr-un colț al sălii. N-a fost, însă, un simplu observator, ci, fără să-și exprime prin vorbe stările sufletești, a urmărit cu înțelegere și ființă dezbaterile. În ședința de noapte, Iancu și-a expus gîndurile. Scurt, apăsător și limpede, așa cum fi era firea. Cel dintîi dintre martori afirmă că față

de tirguielele colegilor săi în legătură cu problema ștergerii iobăgiei și a soartei țărănilor, Iancu ar fi respins cu voce tare, „în numele neamului românesc”, susținerile tinerilor nobili, afirmînd că ele aveau „să se spulbere în fața dreptului omului”. Încheierea puținelor, dar răspicatelor cuvinte, a fost: „ștergerea sclaviei și egalitate totală sau moarte!”

Al doilea izvor afirmă că Iancu urmărea „dirz discuția în jurul desființării iobăgiei”, iar deodată a rostit răspicat: „desființarea robotelor fără despăgubire, sau moarte”. Nici o îndoială, prin urmare, cu privire la atitudinea acestui vrednic reprezentant al unor tot atît de vrednice generații de luptători pentru drepturi și dreptate. După sfîrșitul „discursului”, care a cuprins doar patru propoziții, greu și dens însă cit un volum întreg, Iancu a părăsit sala.

Era atunci, la 25-26 martie 1848, și mai mult recunoscut drept reprezentantul fidel al gîndurilor și aspirațiilor poporului român.

● Clio anunță o Clio anunță o Clio anun

■ Aplecare primejdioasă

Construit în interval de aproape două secole, între 1174 și 1350, celebrul turn înclinat din Pisa se află din nou în reflectorul actualității. După părerea specialiștilor, monumentul este amenințat cu prăbușirea dacă nu se va găsi o soluție pentru susținerea lui în neobișnuita poziție în care se află.

Pisa este situată în șesul cuprins între gurile de vărsare ale fluviului Arno și munții de marmură ai Carrarei. În oraș și de jur-împrejurul lui au apărut, în ultimele decenii, zeci de noi fabrici care revarsă în văzduh trimbe groase de fum. Pe autostrăzile care străzesc zărilor, mii de eșapamente eliberează zilnic nori de gaze rezultate din arderea benzinei în motoarele automobilelor.

Totuși, de această dată, nu poluarea aerului este vinovată de critica situație în care se află clădirea. O investigație efectuată în ultimii șase ani de către o comisie de experți a ajuns la concluzia că principala problemă o formează temelia turnului și, în special, straturile subsolului pe care ea se reazemă.

După cum se știe, binecunoscuta construcție are o înălțime de opt etaje (aproape 55 m). Pentru a ajunge pe platforma superioară, trebuie urcată o scară de piatră care numără nu mai puțin de 294 trepte. Față de linia perpendiculară, înclinarea măsoară mai bine de 4 m. Se pare că,

această aplecare a început să se manifeste încă în timpul lungii perioade de construcție a turnului. În primul stadiu, fundațiile laturii sudice s-au înfundat în pămînt cu o „viteză” ajungînd pînă la 28 cm pe an, ceea ce i-a determinat pe arhitecți ca, de la al treilea etaj în sus să clădească turnul cu o înclinație inversă, pentru a-i asigura stabilitatea.

După cum rezultă din cele trei volume de concluzii ale comisiei de experți care a lucrat vreme de șase ani, monumentul se află practic într-o stare de plutare pe o bază alcătuită dintr-un amestec de nisip și argilă albastră foarte flexibilă și îmbibată cu apă. Aparatura ultrasensibilă, pusă în funcțiune la cel de-al doilea nivel al turnului, a demonstrat că acesta continuă să se incline cu aproximativ 0,8 mm în fiecare an, executînd în plus și o mișcare de rotire lentă, în jurul propriei sale axe.

În ultimele 6 decenii, peste 200 000 persoane din întreaga lume s-au simțit datorate să trimită recomandări, sugestii și soluții de consolidare sau chiar de redresare a turnului. Oficialitățile italiene dezbăteau problema încă din 1910. Acum, însă, un concurs internațional pe care-l organizează autoritățile de resort de la Roma oferă, poate, speranțe de salvare a acestui unicat arhitectural cu care se mîndrește întreaga Europă.

**Gheorghe
Dimitrov:
90 ani
de la
naștere**

S-au împlinit 90 ani de la nașterea lui Gheorghe Dimitrov, fiu iubit al poporului bulgar, eminent fruntaș al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, prieten al poporului nostru, animator al extinderii relațiilor frățesti dintre cele două țări vecine, ale căror destine s-au interferat adeseori de-a lungul multise- cularei lor istorii.

Un om modest, prietenos, intransigent în principii, dar tandru în relațiile cu cei din jur, conducător încercat al maselor, orator de talent — așa îl descriu toți cei care l-au cunoscut.

În 1971, a apărut la Sofia o culegere intitulată Amintiri despre Gheorghe Dimitrov, înmănunchind evocările unor persoane care l-au cunoscut pe remarcabilul conducător revoluționar. Iată de ce, după o succintă prezentare biografică, am ales din această lucrare un fragment, care pune în lumină profunde calități umane ale lui Gheorghe Dimitrov.

Crișan ILIESCU

Jaloane biografice

18 iunie 1882 :

— într-o familie nevoiașă din satul Kovacevți, județul Pernik, se naște Gheorghe Dimitrov

1889-1894 :

— urmează cursurile școlii primare

1894 :

— la vârsta de 12 ani se angajează ca ucenic tipograf

1898 :

— participă la greve și demonstrații muncitorești

1900 :

— devine membru al Asociației muncitorilor tipografi din Sofia

1902 :

— intră în Partidul Muncitoresc Social-Democrat Bulgar, secțiunea din Sofia; ia parte activă, alături de Dimităr Blagoev, la constituirea — în 1903 — a Partidului socialist de stînga al „tesneacilor“

1904 :

— este ales în Comitetul Uniunii Generale a Sindicatelor Muncitorești

1906 :

— organizează și conduce greva minerilor din Pernik

1909 :

— este ales membru al C.C. al Partidului socialist de stînga al „tesneacilor“; participă la prima Conferință social-democrată balcanică, ținută la Belgrad

1910 :

— este ales în Comitetul Federației Internaționale a Minerilor

1912 :

— ia parte, ca delegat al Partidului socialist de stînga al „tesneacilor“, la lucrările Congresului II al Partidului Social-Democrat din România; este ales deputat în Adunarea Populară a Bulgariei

1915 :

— ia parte la a doua Conferință social-democrată balcanică, ținută la București

1919 :

— în mai, Partidul socialist de stînga al „tesneacilor“ își ia titlatura de Partidul Comunist Bulgar (P.C.B.); în luna decembrie, Dimitrov face parte din Comitetul Central de grevă care con-

(Continuare în p. 64)

PLANȘELE NOASTRE

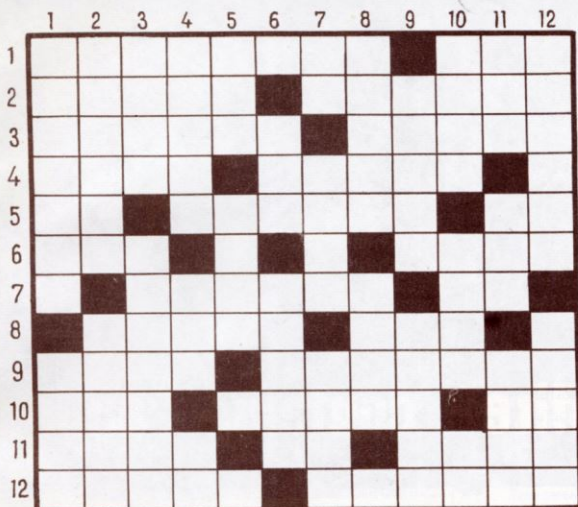
- ① Zoe Ghika. Pictură în ulei de Aleksandr Roslin (1777) aflată la Național Museum din Stockholm — Svenska Porträttarkivet (**Chipul fermecător al domniței...**, p. 52)
- ② Lumea oamenilor de afaceri din S.U.A. într-o viziune americană: președintele Theodore Roosevelt față în față cu gigantul Wall Street-ului (**Drumuri spre Casa Albă**, p. 77)
- ③ Momente din timpul Revoluției franceze: separarea Stării a treia și tineri soldați îndreptîndu-se spre Paris (desene de Lesueur); asaltul fortăreței care întrupea absolutismul monarhic (**Căderea Bastiliei**, p. 18)
- ④ Dăruirea de sate boierilor și mănăstirilor reprezenta o formă specific medievală de înăsprire a exploatării. S-a păstrat și acest hrisov al lui Constantin Brîncoveanu dat Mitropoliei, pentru a stăpîni satul Crășani (**Dicționar istoric — Birul**, p. 83)

ENIGMISTICĂ

E
L
E
N
I
I

ORIZONTAL : 1) Autor de comedii de moravuri în epoca elenistică (sec. IV-III î.e.n.). — Popor antic care a cunoscut, și el, cucerirea macedoneană. 2) Renumită metropolă elenă. — Clasă socială. 3) În 337 î.e.n., regele Filip II a convocat acolo un congres menit să consolideze hegemonia Macedoniei asupra statelor elene. — Confederație de 12 orașe grecești din Asia Mică, condusă de Milet. 4) Vechi stat asiatic, a cărui capitală a fost cucerită de Alexandru cel Mare. — Locul unei mari bătălii, care a hotărât soarta Imperiului persan. 5) Cap de diadoh ! — În văzduh. — Fluviu în Italia. 6) Cîntecul... iazului ! — Capitala Perakului (Malaezia). 7) Instrumente. — Bir ! 8) Stratificări sociale. — Rîu în U.R.S.S., afluent al Okâi. 9) Erou din Kalevala. — Istoric grec din sec. IV î.e.n. 10) Curs de apă. — Înaintașul lui Alexandru cel Mare. — Luca Udrescu. 11) Parte a unei sculpturi. — Dimpotrivă. — Hegemonia ei a înlocuit-o pe cea spartană. 12) Ase-diu. — Celebru filozof materialist, originar din Atena.

VERTICAL : 1) Supranumele marelui cuceritor. — A înflorit în epoca elenistică. 2) Regiune din Grecia, focar a numeroase răscale. — Insulă unde se afla templul lui Asklepios. 3) Rîu în Banat. — Moștenire a elenismului. 4) A însufleți. — Specialitatea lui Pan. — Slab la început ! 5) Nănaș. — Oraș grec din Asia Mică, cu un celebru templu al zeiței Artemis. 6) Și un oraș fenician, care a înfruntat timp de șapte luni pe Alexandru cel Mare. — Vocabular. 7) Radu Stoenescu. — Percepe senzații. — Unul din profeți. 8) Asasinată. — Personaj legendar. 9) Localitate în Pakistan (Sialkot). — Împărățiile întunericului. 10) Oraș în Franța, vestit prin monumentele sale istorice. —

Pulbere. — La intrarea în Ecbatana ! 11) Monarh al medianiților (sec. VII). — Rege indian, înfrînt de Alexandru Macedon în 326 î.e.n. — Orașul în Norvegia. 12) Moștenitor parțial al imperiului lui Alexandru. — Publicație anuală de sinteză.

Cuvinte rare : IPOH ; TNA ; ETNI ; LOONI ; EVI

I. PĂTRAȘCU

SOLUȚIILE CAREULUI DIN Nr. 6

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	H	O	N	E	D	E		P	O	L	E	N
2	A	N	A	L	E		M	I	T	U	R	I
3	N	O	I		D	I	A	C		T	O	N
4	U	R	M	A		A	R	T	A		R	I
5	S	A	I	T	A		T	A	R	D	I	V
6	C		T	R	A	D	I	T	I	A		E
7	R	A	I	A		A		A	P	T	A	
8	I	Z		S	C	R	I		I	A	N	A
9	S	T	I		E		M	O		R	I	R
10		E	P	I	G	R	A	F	I	E		M
11	A	C		C	A	O	L	I	N		D	A
12	R	I	G	I		H	E	R	O	D	O	T

MĂRĂȘTI-MĂRĂȘEȘTI

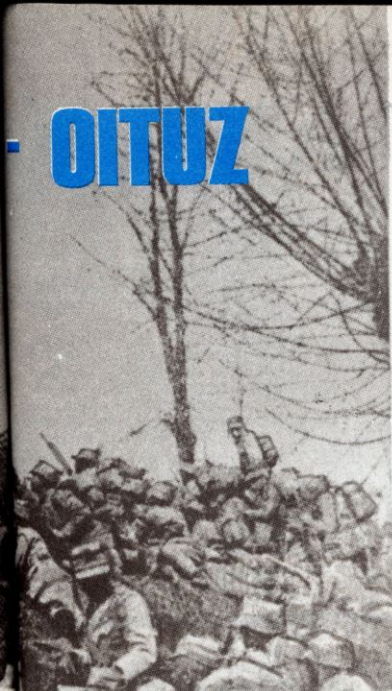
În amintirea contemporanilor

General maior I. CUPȘA

În vara anului 1917, la porțile Moldovei s-au desfășurat unele dintre cele mai mari și mai glorioase bătălii din istoria țării noastre. Armata română, însuflețită de un măreț elan patriotic, sprijinită cu tenacitate de popor, a înfruntat încercarea Puterilor Centrale de a copleși întregul teritoriu al țării. Era în perioada de mijloc a primului război mondial, dezlănțuit de puterile imperialiste pentru împărțirea sferelor de influență, acapararea de colonii și teritorii străine. În 1916, după doi ani de neutralitate, România se alăturase coaliției Antantei care îi promisese ajutor în satisfacerea dezideratului unității naționale, problemă ce frământa profund masele populare și constituia aspirația seculară a poporului nostru. În toamna lui 1916 Puterile Centrale își îndreptaseră lovitura principală împotriva României, pentru a-i copleși teritoriul bogat în surse petrolifere și alimentare, de care ele duceau mare lipsă. Nespus sprijinită de puterile Antantei, în fața unui inamic experimentat, înzestrat cu cele mai moderne mijloace tehnice ale timpului și având o covârșitoare superioritate numerică, armata română a apărut cu dirzenie, pas cu pas, pământul patriei. Datorită eroismului luptătorilor români și intervenției forțelor ruse, trupele invadatoare au fost oprite spre sfârșitul anului 1916 pe Carpații Răsăriteni, cursurile inferioare ale Putnei, Siretului și Dunării. Chiar generalul german Ludendorff — șeful cartierului general — a fost silit să recunoască eșecul Puterilor Centrale. El nota în amintirile sale: „Noi am respins armata română, dar n-am putut s-o nimicim. A trebuit să lăsăm în Dobrogea și în Valahia forțe pe care înainte de intrarea României în război le-am folosit pe frontul oriental, pe frontul occidental sau în Macedonia... Eram mai slabi ca înainte în ce privește desfășurarea generală a războiului”.

Cu sacrificiul a mii de vieți și a unei părți din teritoriul său, România a ușurat situația aliaților din vest atrăgând asupra ei o parte însemnată din forțele inamicului, care însuma aproximativ 40 divizii.

OITUZ

În iarna și primăvara anului 1917, în Moldova s-a desfășurat o activitate febrilă pentru a se asigura rezistența țării. În condiții excepțional de grele, când mai bine de jumătate din suprafața României era cotoplită de inamic, când bolile molipsitoare făceau ravagii în rindurile populației civile și ale soldaților, când pământul Moldovei trebuia să hrănească și să adăpostească un număr de oameni de trei ori mai mare decât în situații normale, s-au făcut eforturi deosebite pentru reorganizarea armatei. Masele populare, acceptând cu stoicism lipsuri de tot felul, au asigurat forțelor armate tot ce le era necesar.

Salvarea țării de la catastrofă era porunca supremă a momentului, resortul generator al eforturilor eroice ale maselor truitoare. Și masele au răspuns cu abnegație acestui deziderat, eroismul lor fiind factorul hotărâtor în obținerea marilor victorii din vara anului 1917.

Din punct de vedere al organizării și înzestrării, trupele române erau, acum, comparabile cu cele germane și austro-ungare, ele erau, însă, categoric superioare prin moralul lor ridicat, izvorit din con-

„Ne plecăm cu venerație în fața eroilor națiunii, în fața celor care nu și-au precupețit viața pentru a asigura libertatea și progresul poporului român, care au pus, la timpul lor, o piatră la temelia mărețului edificiu pe care îl înălțăm astăzi pe meleagurile României socialiste. Fie ca memoria celor ce au căzut la Mărăști, Mărășești și Oituz, oprind cu pieptul lor armatele imperialismului german, să trăiască veșnic în conștiința poporului, îmbărbătându-l întotdeauna în lupta pentru binele și prosperitatea Republicii Socialiste România”

Nicolae Ceaușescu

O jumătate de secol de la epopeea națională a Mărășeștilor (Cuvîntare la adunarea populară consacrată aniversării bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz. 12 august 1967)

știința că luptă pentru apărarea patriei, pentru eliberarea teritoriului cotoplit.

În urma măsurilor luate pentru întărirea armatei și a elanului cu care au fost duse la îndeplinire, în vara anului 1917 trupele române reprezentau o forță capabilă și dornică să se măsoare cu inamicul.

11 iulie 1917: momentul așteptat de toată suflarea românească

Pentru anul 1917, Antanta pregătea, pe toate fronturile, o ofensivă generală, care să ducă la înfrîngerea Puterilor Centrale și la obținerea victoriei. La acest mare efort urmau să-și aducă contribuția și Armatele 1 și 2 române de pe frontul din Moldova. Planul întocmit cu mîgălă prevedea două lovituri convergente care să ducă la încercuirea Armatei 9 germane; una dată de Armata 2 română în zona Mărăști, alta dată de Armata 1 română pe Siretul inferior, în zona Nămoloaș. Armatele 4 și 6 ruse participau la ofensivă, sprijinind cu parte din forțe cele două armate române.

Puterile Centrale, la rîndul lor, intenționau să nimicească forțele române și

ruse din Moldova printr-o lovitură dată de Armata 9 germană în lungul Siretului, spre nord, și o alta dată de două armate austro-ungare spre sud, din Galiția și Bucovina. Scopul final al ofensivei viza coteropirea întregului teritoriu românesc și deschiderea drumului spre sudul Ucrainei și porturile de la Marea Neagră.

Terminind mai repede pregătirile, trupele române și ruse au trecut la ofensivă în zona Mărăști.

La 11 iulie, după o puternică pregătire de artilerie, care a măcinat tranșeele dușmanului, a distrus obstacolele și barajele de sirmă ghimpată, Armata 2 a trecut la ofensivă. Lupte violente s-au dat în zona satului Mărăști și a înălțimilor care îl domină dinspre nord. Germanii, cuibăriți în fortificații puternice, pe care le credeau inexpugnabile, au opus o rezistență înverșunată. Suferind însă pierderi grele și amenințați să fie încercuiți, au fost siliți să părăsească localitatea, lăsând pe teren un mare număr de morți. Trupele noastre

au capturat numeroși prizonieri și o mare cantitate de armament, muniții și alimente. Comandantul forțelor inamice, arhiducele Iosef de Habsburg, a fost silit să recunoască înfringerea suferită: „La 11 iulie, după cea mai vie pregătire de artilerie... inamicul... pleacă la atac... În luptă disperată, linia noastră subțire esie respinsă. Pe un teren foarte greu și sub presiunea celui mai tare foc de artilerie inamic, contraatacurile noastre au avut prea puțin rezultat... Artileria noastră a fost decimată, iar infanteria a suferit foarte mari pierderi”.

Prin spărtura provocată în frontul dușman, unitățile române s-au revărsat ca un torent, măturind din calea lor trupele inamice care se agătau cu desperare de pădurile, satele și dealurile din zonă, încercind să-și refacă apărarea. Dar în zadar: în numai 4-5 zile, întregul bazin al Sovejei a fost eliberat, resturile dușmanului fiind aruncate în Munții Vrancei, dincolo de cursul superior al râului Putna. Prin aceasta s-a creat o mare spărtură în zona de joncțiune dintre Armatele 1 austro-ungară și 9 germană; frontul inamic din Moldova era amenințat să fie rupt. Comandamentele supreme inamice, alarmate, au trimis în grabă întăriri; peste 40 batalioane au fost concentrate din toate părțile pentru a stăvili pătrunderea forțelor noastre.

Victoria de la Mărăști a avut un larg răsunet. Ministrul de Război al Franței a trimis omologului său român următoarea telegramă: „Armata franceză a aflat cu bucurie despre frumoasele succese ale armatei române refăcută de curind și nerăbdătoare în dorința de a curăți pământul patriei, încă coteropit ca și al nostru de dușmanii dreptului și ai civilizației. Rog transmiteți felicitările mele cele mai călduroase și urările cele mai vii ale soldaților francezi, către frații lor de arme”.

Din păcate, importantul succes al Armatei 2 române n-a putut fi fructificat, deoarece datorită situației care se crease în urma succesorilor obținute de inamic pe fronturile din Bucovina și Galiția, ofensiva de la Mărăști a fost oprită, iar la Nămolosa armata română n-a mai trecut la ofensivă, deși pregătirea de artilerie se efectuase cu deplin succes

„Pe aici nu se trece!”

În urma înfringerii suferite la Mărăști, comandamentul Puterilor Centrale a fost silit să renunțe la planul inițial. Noul plan prevedea două lovituri convergente date, respectiv, de Armata 9 germană în lungul Siretului, peste Mărășești spre Adjud, și de Armata 1 austro-ungară în lungul văii Oituzului. Se urmărea astfel încercuirea

În pp. 38-39 : atacă vîndătorii de munte
Mitrălieră românească în acțiune

Piesă de artilerie deplasându-se spre o nouă poziție de luptă

Armata 2 română pătrunsă adânc în ținutul Vrancei. S-au desfășurat, deci, concomitent două mari bătălii, care au intrat în istorie sub numele de bătălia de la Mărășești și cea de la Oituz.

Inamicul sconta un succes important și rapid: „La revedere, peste două săptămâni la Iași”, spusese mareșalul Mackensen plecând pe front pentru a prelua conducerea ofensivei.

În dimineața de 24 iulie 1917, Armata 9 germană s-a năpustit asupra Armatei 4 ruse, instalată în apărare în lunca Siretului, înapoia râului Putna. Zdrobite de focul artileriei grele, înecate de gazele asfixiante, diviziile ruse au fost silit să se replieze spre nord. Dușmanul se și credea victorios, dar, pe neașteptate, s-a pomenit în fața unei noi rezistențe, pe care n-a mai putut-o înfringe. În spatele trupelor ruse ocupaseră poziții de apărare primele unități ale Armatei 1 române. Timp de două săptămâni, dușmanul a dat atacuri neîntrerupte pentru a-și deschide drum spre nord, dar toate încercările lui au fost zadarnice. El s-a lovit, ca de un zid de netrecut, de dirzenia și hotărârea ostașilor noștri. În zadar germanii au schimbat de mai multe ori locul atacului; de fiecare dată, ostașii noștri au arătat cotropitorilor că nici „pe aici nu se trece!”. Această lozincă, lansată de comandantul armatei, vrednicul general Eremia Grigo-

rescu, simboliza crezul, hotărârea nestrămutată a tuturor ostașilor români de a-și face pe deplin datoria.

Cele mai grele lupte din tot cursul bătăliei s-au dat în ziua de 6 august. Inamicul a concentrat în fața localității Mărășești și mai la vest patru divizii și o mare grupare de artilerie. În ziua aceea, la începerea atacului, în fața lor se găseau numai patru regimente române. Mackensen dorea să rupă frontul românesc cu orice preț.

Ascunse cu grijă în casele și în clădirile gării Mărășești, mitralierele Regimentului 9 vînători au primit pe atacatori cu un foc nimicitor. Artileria grea germană a distrus gara și cea mai mare parte a localității, dar dintre dărîmături ostașii noștri au răspuns cu aceeași neînfricare. Cu pierderi foarte grele, inamicul a fost silit să se retragă în pozițiile de plecare. Mai spre vest, în zona pădurii La Răzoare, luptătorii Diviziei 13 infanterie română, după ce au oprit pe inamic, l-au contraatacat cu vigoare, punîndu-l pe fugă. Lupetele purtate de Regimentele 32 Mircea, 3 vînători, 39, 47, 51 infanterie, 9 și 10 vînători constituie modele de tenacitate, vitejie și spirit de sacrificiu, iar faptele săvîrșite de căpitanul Ignat, sublocotenentii Cocărăscu și Ecaterina Teodoroiu, sergentul Iliescu și de mii de alți ostași eroi, vor constitui întotdeauna pilde înălțătoare de bărbăție și curaj, de patriotism înflăcărât.

Ziua de 6 august a fost hotărîtoare pentru bătălia de la Mărășești. Armata 9 ger-

mană nu și-a mai putut reveni în urma înfringerii. Și, după alte câteva încercări neizbutite, în ziua de 21 august a trecut la apărare pe întregul front.

În timp ce Armata 1 română zdrobea ofensiva Armatei 9 germane la Mărășești, Armata 2 înfrângea, într-o luptă tot atât de aprigă, Armata 1 austro-ungară în valea Oituzului. Pe Măgura Cașinului, Cireșoia, Coșna și alte vârfuri de munte, ostașii noștri au înfrânt încercarea dușmanului de a pătrunde în valea Troțușului, în spatele frontului de la Mărășești și a pune stăpânire pe zona Moinești, singura sursă de petrol și cărbune care ne mai rămăsese. În deșul codrilor, pe pantele repezi, s-au consumat alte mărițe și nenumărate acte de eroism. Caporalul Mușat a căzut în luptă în timp ce arunca grenade cu brațul care îi rămăsese după ce i se amputase celălalt, în urma unei răni anterioare. Înainte de a fi complet vindecat, el fugise din spitalul unde fusese internat, pentru a-și pune energia, elanul tineresc și viața în slujba apărării patriei.

În vara anului 1917 armata română a obținut victorii strălucite, zădărniciind planul comandamentului german de a nimici forțele româno-ruse din Moldova și a sili România să capituleze. În această crîncenă încercare, inamicul a pierdut 65 000 oameni, morți și răniți.

„Ferice de o țară cu asemenea soldați”

Ecoul succeselor obținute de armata română în bătăliile din vara anului 1917 a trecut repede dincolo de granițele țării, fiind socotite, pe bună dreptate, printre cele mai importante victorii ale aliaților împotriva Puterilor Centrale.

Victoriile dobîndite au ridicat în ochii lumii întregi prestigiul țării noastre, care prin eroismul armatei sale și-a atras respectul atât al aliaților, cît și al inamicului.

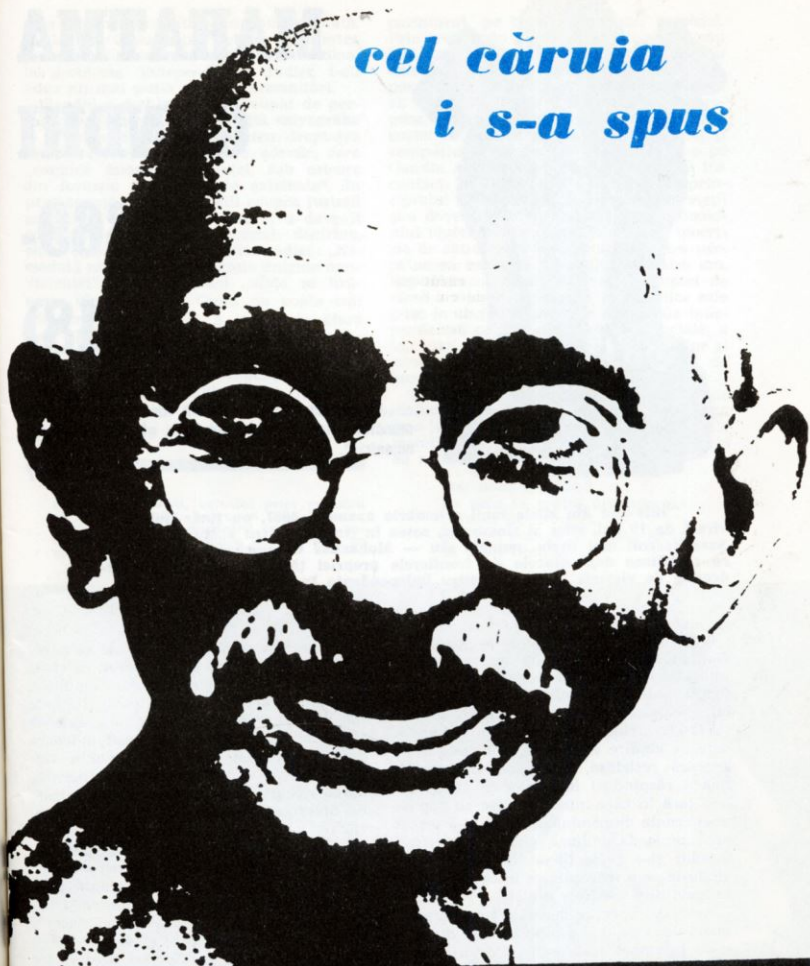
Primul ministru britanic, Lloyd George, de exemplu, spunea: „Cine ar putea să omîtă importanța rezistenței armate pe care România o opune inamicului comun?... Românii s-au luptat cu succes și chiar germanii s-au mirat de această rezistență eroică”. Președintele Consiliului de Miniștri al Franței, Alexandre Ribot, a trimis guvernului român o telegramă, în care se arăta: „Franța salută națiunea română, sora sa curajoasă, care a arătat în mijlocul greutăților de acum cele mai eroice virtuți”. Generalul Berthelot, șeful misiunii militare franceze în România, spunea că ofițerii francezi „au alături de ei o pildă vie în atitudinea și bravura ofițerilor și soldaților români, care atrag în

acest moment admirația tuturor armatelor aliate și cărora chiar dușmanii le aduc omagii”. Generalul Cadorna, comandantul suprem al armatei italiene, exprima comandamentului suprem român „via admirație pentru proba marcantă dată de trupele române în luptele din regiunile Mărăști, Mărășești și Oituz”, iar generalul Pershing, comandantul forțelor americane participante la primul război mondial, spunea: „Admir splendidul eroism al armatei române, care și-a apărut cu îndrăgire pămîntul patriei”. Reprezentantul Marelui Cartier General britanic în România scria imediat după război: „Voi păstra întotdeauna cele mai calde sentimente de prietenie pentru România și cea mai mare admirație pentru splendida ei armată”. Comandantul forțelor ruse de pe frontul român scria: „Sînt plin de admirație pentru eroismul trupelor române și felicit comandamentul, ofițerii și soldații tuturor unităților pentru felul strălucit în care au respins ofensiva inamicului”.

Și personalități marcante din tabăra adversă au recunoscut succesele armatei române. Contele Czernin, ministrul de Externe al Austro-Ungariei, relata, în memoriile sale: „La ultima mare ofensivă de la Mărășești trupele lui Mackensen au suferit pierderi singeroase. Acest succes a incurajat pe românii...”. Generalul Kurt von Morgen, comandantul Corpului 1 german, înfrînt în lunca Siretului, recunoștea că: „Rezistența inamicului, și în special a românilor, a fost neobișnuit de îndrîjită și s-a manifestat prin 61 contraatacuri în cursul celor 14 zile de lupte. Ele au dus la ciocniri la baionetă și ne-au provocat pierderi foarte mari... Românii erau adversari redutabili”.

Reflectînd impresia puternică produsă în lumea întreagă de vitejia armatei noastre, ziarul englez „Times” aprecia în numărul din 17 august 1917, că „românii s-au bătut cu un eroism mai presus de orice laudă. Soldații germani au fost atît de violent atacați, încît aruncau armele pentru a fugi mai iute ca să nu fie făcuți prizonieri. Această înfrîngere este lovitura cea mai importantă pe care au primit-o germanii în răsăritul Europei”. La rîndul său, ziarul francez „Excelsior” consemna, în numărul din 19 august 1917: „Pe toată linia, ofensiva lui Geroch și Mackensen a fost oprită grație unei rezistențe cu atît mai mari și mai demne de admirație, cu cît disproporția numerică era mare”, iar ziarul rusesc „Birjeviei Vedomosti” scria, referindu-se la România: „Ferice de o țară cu asemenea soldați”.

*cel căruia
i s-a spus*

„SUFLET MARE”

MAHATMA GANDHI (1869- 1948)

„Nu doresc să fiu altceva decât un simplu muncitor, un simplu servitor al Indiei și al omenirii“.

GANDHI

Intr-una din zilele lunii octombrie a anului 1887, un tânăr indian în vîrstă de 19 ani, sfios și singuratic, sosea în Anglia pentru a studia dreptul. Șase decenii mai tirziu, numele său — Mohandas Caramchand Gandhi* — ce răzbătuse deja dincolo de frontierele propriei țări, se lega pentru totdeauna de victoria în lupta pentru independența Indiei.

Între aceste două date ale existenței lui Gandhi, se disting două mari perioade, punctate la rîndul lor de momente semnificative ale vieții sale. Prima dintre ele este perioada petrecută în Africa de Sud (1893-1914), cînd Gandhi și-a format metodele de gîndire și acțiune, aplicîndu-le pe o scară restrînsă, într-o regiune periferică a răspîndirii indienilor în lume, într-o țară în care minoritățile erau supuse unei crunte discriminări rasiale. I-a urmat apoi perioada indiană propriu-zisă, cînd Gandhi și-a perfecționat metodele, folosindu-le pe o scară din ce în ce mai largă, în condițiile specifice Indiei.

Această împărțire oarecum schematică a uneia din cele mai complexe vieți din cîte și-au însemnat traiectoria în istoria secolului XX, nu poate reflecta, la o examinare separată, ezitățile și meandrele, eșecurile și succesele proprii acestui om, în permanență avid de lumină și dreptate. Aflat sub puternica influență a credințelor

religioase ale familiei sale și ale comunității indiene din care a provenit, ce și-au pus amprenta pe gîndirea sa, Gandhi a încercat să depășească multe din limitele lor, dînd răspunsuri veridice la o serie de probleme majore. El a susținut independența națiunilor, a fost un luptător statornic pentru pace, a demascat discriminarea rasială, s-a ridicat împotriva lipsei de drepturi a femeilor și a casteilor inferioare. În ampla sa **Autobiografie**, Gandhi a schițat tendințele principale ale gîndirii sale, strîns legate de acțiune, iar propria sa evoluție a fost dominată de o irezistibilă dorință de autodepășire și corectare a propriilor erori, de căutare a adevărului, despre care el spunea că „e dur ca diamantul și mîngios ca o floare proaspătă“.

Campaniile de **nesupunere civilă**** și po-

** Mișcare inițiată de Gandhi în India, la 1 august 1920, împotriva puterii coloniale britanice, constînd din boicoul mărfurilor engleze, a alegerilor pentru adunările legislative, a instanțelor judecătorești, refuzul de a plăti impozitele etc.

* Mahatma, cum i s-a spus mai tirziu, înseamnă „Suflet Mare“.

ziția intransigent anticolonialistă adoptată, alături de Jawaharlal Nehru, în fruntea partidului Congresul Național Indian, în problema independenței Indiei, i-au adus nu mai puțin de opt intermnițări.

Gandhi a fost mereu preocupat de perfecționarea doctrinei denumită **satyagrāha** — o metodă de luptă pentru dreptatea socială și națională, pentru adevăr, care „excluse folosirea violenței, sub oricare din formele sau aspectele existente”. În permanență pradă îndoii asupra justiției propriilor idei și adevăruri, el a devenit conștient de limitele acestei doctrine, chiar și în condițiile specifice Indiei: „Niciodată nu voi reuși să rezolv enigma non-violenței”, arăta el, căci „viața se hrănește din viață [...] Omul nu poate trăi nici un moment fără a comite în afară acte de violență. Insuși faptul că trăiește — mănincă, bea, se mișcă —, implică în mod necesar o parte de violență”.

Între gândirea și acțiunile lui Gandhi a existat o legătură indestructibilă. El și-a confirmat mereu propriul său cod de com-

portament, pe baza exemplului personal. Prin traiul său modest, prin disprețul său față de confortul vieții, s-a identificat cu existența păturilor celor mai largi ale poporului său. Nonviolenta propovăduită de el, ca mijloc de atingere a țelurilor propuse, lua în imediatul cotidian forma dragostei pentru cei din jur, a mărînimiei și compasiunii, ajutîndu-l în același timp pe Gandhi să cunoască oamenii cu care lua contact. Totodată însă, generalizarea principiului nonviolentei la toate sferile vieții și-a dovedit șubrezenia mai ales în domeniul luptei sociale, fiind folosită cu ipocrie de către clasele dominante pentru perpetuarea exploatarei omului de către om. Repudierea de către Gandhi a luptei de clasă a micșorat eficiența strădaniilor sale puse în slujba idealurilor nobile ale independenței naționale și dreptății sociale, a îngustat orizontul de luptă al țăranilor și muncitorilor din India, fiind folosită de burghezia națională în interesul ei.

Tînărul Gandhi care debarca în 1887 pe malurile Tamisei lăsa pe atunci în urma sa o țară despre care un alt indian de talie mondială — Rabindranath Tagore — scria cu amărăciune în **Poeeme**:

Dar unde e India ?
Ea zace în praful dezonoarei,
privată de locul ei.
Șterge-i rușinea și redă-i locul
în Casa Omului !.

Cu Indira Gandhi, actualul prim ministru al Indiei, în 1924, în cursul unei greve a foamei consacrată împăcării celor două comunități religioase (Indira Gandhi avea pe atunci 6 ani)

Şase decenii mai târziu, vestita „Poartă a Indiei”^{*} se deschidea larg spre independenţă pentru această imensă naţiune, iar Mahatma Gandhi, recunoscut ca părinte (bapu) al poporului indian, îşi vedea astfel încununată principala operă a vieţii.

La nici jumătate de an după această memorabilă dată, încercînd să potolească patimile religioase care sfîrteceau tînărul

stat independent, Gandhi cădea victimă unui atentat generat de fanatisme religioase. Se încheia astfel o viaţă despre care Albert Einstein, avea să spună: „Generaţiile viitoare nu vor putea crede că un asemenea om a putut exista în carne şi oase pe acest pămînt”.

Andrei SILARD

30 ianuarie 1948.

La ora cinci după-amiază, Gandhi se despărţise de oaspetele său, Sardar Patel, locuitorul primului ministru al Indiei. La această oră se adunau întotdeauna pe o paşişte, în parcul casei Birla, unde locuia Mahatma atunci, cîteva sute de adepţi. Locuinţa, proprietatea unui partizan al său, era o clădire mare; în jurul ei, se afla o grădină vastă, alcătuită din mai multe terase

Pete de sînge pe veşmîntul alb

Gandhi se mai simţea încă siăbit de pe urma postului său închinat înţelegerii între oameni, care se încheiasă la 18 ianuarie.

Păşind pe aleea grădinii, Gandhi se sprijinea de cele două nepoate ale sale, Manu şi Abha. În timp ce trecea printre cele două rînduri de discipoli care se formaseră, îşi ridică minile de pe umerii fetelor, pentru a răspunde salutarilor pline de veneraţie ale multîmii.

În acest moment, un hindus în uniformă kaki, membru al unei organizaţii naţionaliste de dreapta, se aruncă în genunchi în faţa lui Gandhi. Mai târziu, cînd Manu a fost audiată ca martoră, ea a descris astfel cele petrecute:

„Am bănuît că vrea să atingă picioarele

^{*} „Poarta Indiei” — construcţie impunătoare, de forma unui arc de triumf, situată în oraşul Bombay, simbolizînd punctul de intrare în ţară.

ULTIMELE CLIFE

Episodul pe care îl publicăm este extras din volumul de „miniaturi istorice” Die Stafette, de Bruno Frei, apărut în Republica Democrată Germană.

lui Gandhi, şi-mi era teamă că o să-l răstoarne. Am apucat mina stîngă a omului îngenuncheat, pentru a-l împiedica să-şi îndeplinească intenţiile. M-a dat însă la o parte şi a tras cu pistolul.

Primul glonte l-a atins pe învăţătorul nostru în pîntece. I-au urmat imediat alte două împuşcături, care au nimerit în regiunea inimii.”

Pe pinza albă de în care-i acoperea trupul, au apărut pete mari de sînge. Cu un suprem efort, Gandhi a ridicat minile, pentru a da de înţeles că îl iartă pe ucigaşul său.

Omul care îl omorîse pe Gandhi se numea Nathuram Vinayak Godse...

Doliul unui întreg popor

Cu zece zile înaintea acestei tragice întâmplări, un alt hindus, Madan Lal, aruncase o grenadă pe care o confecţionase

singur, asupra casei în care locuia Gandhi. O femeie îl imobilizase pe făptaș pînă la sosirea poliției. Gandhi îl rugase însă pe ofițerul de poliție să-i dea drumul atentatorului; trebuia doar să i se explice că cei care au alte păreri decît el nu sînt neapărat niște ticăloși.

Din ceasul acela, Gandhi a știut că forțele care urau opera sa îl condamnaseră la moarte.

Cu două zile înaintea asasinatului, răspunsese unei întrebări îngrijorată:

— Dacă trebuie să mor răpus de glonte unui dement, o voi face cu zîmbetul pe buze. În mine nu este nici o minie.

Cînd Pandit Jawaharlal Nehru, primul ministru al Indiei și tovarășul de luptă al lui Gandhi, a vestit de pe Casa Morților:

„Bapu, părintele Indiei, a murit. Lumina s-a stins și beznă este pretutindeni!”, mulțimea a izbucnit în hohote de plîns.

Un milion și jumătate de oameni au format cortegiul care a urmat sicriul deschis, tras de două sute de soldați, spre fluviul Iamna, în apropiere de Delhi. Rugul pe care se afla trupul a fost aprins de Ramdas, cel de-al treilea fiu al lui Gandhi. Cînd vreascurile au început să ardă, el a aruncat în flăcări un snop de lemn de santal.

Cîteva zile mai tîrziu, cenușa lui Gandhi a fost scufundată în punctul unde fluviile Gange, Iamna și Sarasvati se întîlnesc. Patru milioane de indieni l-au condus pe Mahatma pe ultimul său drum...

I want world
sympathy in
this battle of
Right against
Wright.
Sardar Mahatma Gandhi
5.4.30

Un mesaj al lui Gandhi: „Cer solidaritatea lumii în această bătălie a dreptului împotriva forței” (1930)

DIN DOCUMENTELE UNUI PROCES

Paragraful 124...

(Extrase din declarația scrisă făcută de Gandhi la procesul ce i-a fost intentat de către autoritățile coloniale engleze în anul 1922).

[...] Cred că datorez publicului din India și celui din Anglia expunerea motivelor pentru care, din loialist și susținător convins al coope-rării [cu Marea Britanie] am devenit potrivnic atașamentului [față de Marea Britanie] și promotorul intransigent al nesupunerii civile.

Am ajuns cu părere de rău la concluzia că legătura noastră cu Anglia a dus India într-o stare de neputință mai gravă decât oricând, atât din punct de vedere politic cât și economic. India este dezarmată și mai incapabilă să se apere împotriva vreunui agresor decât a fost vreodată. E atât de săracă, încât nu poate rezista foametei. Guvernul instaurat pe baza legii în India nu urmărește alt scop decât exploatarea maselor. Nici un sofism, nici o combinație de cifre nu poate să facă să dispară mărturia grăitoare a scheletelor pe care le poți vedea în nenumărate sate.

Chiar legea este pusă în această țară în slujba exploatareii străine. Studiul imparțial pe care l-am întreprins privind procesele judecate pe baza legii marțiale în Pundjab m-a convins că 95 din 100 de condamnări erau nedrepte. Experiența proceselor politice m-a dus la concluzia că din 10 osîndiți 9 erau complet nevinovați. Crima lor a fost aceea de a-și iubit patria. În 99 de cazuri din 100, în tribunalele Indiei nu se face dreptate indienilor în aceleași principii în care aceasta se face englezilor.

Paragraful 124 al Codului Penal, conform căruia am prilejul să fiu judecat, se numără printre cele care urmăresc suprimarea libertății cetățeanului. Dar legea nu poate să impună sau să reglementeze atașamentul cuiva. Conform paragrafului pe care vă bazați pentru a mă urmări, simplul fapt de a-ți exprima lipsa de atașament este o crimă. Am studiat unele cauze care au fost judecate conform acestui paragraf și știu că a servit la condamnarea citorva dintre cei mai populari oameni din India. Socotesc deci drept un privilegiu să fiu acuzat pe aceeași bază. Consider că este o virtute să manifesti lipsă de atașament față de un guvern care, în ansamblu, a făcut mai mult rău Indiei decât oricare altul [...] După părerea mea, nesupunerea civilă față de rău este o datorie tot atât de peremptorie ca și cooperarea cu binele.

Domnule judecător, aveți de ales între două soluții: trebuie fie să demisionați și în felul acesta să nu vă asociați răului — dacă socotiți că legea pe care sînteți chemat să o administrați este nedreaptă, iar eu sînt de fapt nevinovat —, fie să-mi aplicați pedeapsa cea mai severă — dacă credeți că sistemul și legea pe care o aplicați sînt bune pentru popor și că activitatea mea este primejdioasă pentru binele public.

Urmele gloanțelor criminale sînt vizibile pe piept

Împreună cu Jawaharlal Nehru

Respectul și „datoria” judecătorului

(Din motivarea sentinței, caracteristică pentru conflictul din cugetul judecătorului, între simțul său de dreptate și obligația sa profesională ca exponent al autorității coloniale.)

Domnule Gandhi, mi-ați ușurat sarcina recunoscându-vă vinovat. Și totuși, ceea ce mi-a rămas de făcut, adică pronunțarea unei sentințe juste, este probabil cea mai dificilă sarcină pe care un judecător a avut-o vreodată în această țară. Îmi este imposibil să ignor faptul că, în ochii a milioane dintre compatrioții Dv., sunteți un mare patriot și un mare conducător. Chiar aceia care nu împărtășesc opiniile Dv. politice, vă consideră drept un om al înaltelor idealuri, cu o viață demnă de stimă, chiar sfântă. Datoria mea este să vă judec ca om supus legii, care, conform propriei sale mărturisiri, a încălcat legea, comișând ceea ce pentru oricine este un delict grav împotriva statului.

Încerc să pun în balanță ceea ce vă datorăm, cu ceea ce mi se pare necesar conform interesului public.

Cred că nu veți socoti nerațional dacă vă condamn la cîte doi ani închisoare pentru fiecare din culpe, deci în total la șase ani, așa cum consider de datoria mea să o fac. Vreau să adaug că nimeni nu va fi mai fericit ca mine dacă, ulterior, va fi posibil să fie redusă durata osîndeii. *

* În anul 1924, sub presiunea opiniei publice, Gandhi a fost grațiat (n.r.).

CRÎMPEIE

DE VIAȚĂ

SHRI MUKULBHAI KALARTHI

— Ce este mai de preț decât aurul? a fost întrebat Gandhi într-un rînd.
— Adevărul!

Un tânăr pleca în străinătate la studii. Gandhi i-a dat următoarele sfaturi:

1. Vorbește puțin.
2. Ascultă spusele oricui, dar fă numai ce e drept.

3. Drămuiește-ți fiecare minut și fă fiecare lucru atunci cînd trebuie făcut.

4. Trăiește ca săracii. Nu te mindri cu bogăția.

5. Ține socoteala fiecărui ban cheltuit.

6. Învață intens, concentrîndu-te.

7. Mănîncă cu modestie.

8. Ține un jurnal zilnic.

Gandhi călătorea la bordul unui vas spre India. Într-o zi, un admirator european îi înmîină un poem plin de elogi la adresa lui. Mahatma îl luă în tăcere și — după ce scoase acul care prindea foile laolaltă, punîndu-l cu grijă într-o cutie — aruncă hîrțiile la coș.

— Domnule Gandhi, zise europeanul, măcar să fi citit mai întîi versurile. Aveau doar destulă substanță.

— Substanța, replică acesta, am extras-o din ele și am pus-o în cutie.

Informat despre cleveti-rile cîtorva persoane la adresa lui, Gandhi a ripostat:

— Așa cum unele cercuri

mă calomniază, altele mă laudă. De ce să fiu tulburat de critici sau încîntat de elogi? Disprețul unora nu mă înjosește, după cum lauda altora nu mă înalță. Eu rămîn ceea ce sînt.

Un pastor anglican a venit să-l viziteze pe Mahatma în cursul unei greve a foamei.

— În activitatea Dv. — începu el — trebuie să existe multe succese, dar și multe eșecuri, evenimente care vă dau speranțe și altele care vă dezamăgesc. În asemenea condiții, ce vă bucură cel mai mult?

— Faptul că masele indiene, în ciuda unor grave provocări, nu renunță la nesupunerea civilă.

— Și ce vă îngrijorează cel mai mult?

— Indiferența celor care nu participă la luptă

Din lucrarea:
Anecdotes from Bapu's life.

Ed. Navajivan, Ahmedabad, India, 1960

Grupaj realizat de:
I. M. ȘTEFAN

Zîmbete din cronic

■ Nu numai în țara orbilor

Scipio Africanul, care pierduse un ochi într-o mare bătălie purtată împotriva cartaginezilor, a făcut prinsoare cu unul din generali săi că va vedea mai bine decât el. Rămășagul a fost acceptat.

— Am câștigat, spuse imediat Scipio; eu văd la tine doi ochi, în vreme ce tu nu vezi la mine decât unul singur.

■ Nedumerire

Vestitul erou albanez Scanderbeg (1403-1460) ieșise biruitor cu spada sa în 22 bătălii. Sultanul Mahomed II (1444-1453) vrînd s-o examineze, Scanderbeg i-a trimis-o.

— Nu pricep cum de-ai putut câștiga atîtea bătălii cu o asemenea spadă; eu am altele, mult mai bune — i-a transmis sultanul, printr-un sol, înapoindu-i spada.

— Înțeleg nedumerirea padișahului — a răspuns Scanderbeg solului turc; numai că, o dată cu spada, nu i-am trimis și brațul meu...

■ Alianță

— Franța și Anglia trebuie să fie strîns unite, cum sînt calul și călărețul — spunea Talleyrand. Important e un singur lucru: să nu fii calul...

■ Condiția setei

Scriitorul suedez August Strindberg (1849-1912), din ale cărui scrieri a pu-

blicat și „Magazin istoric”, se afla cu un prieten într-un restaurant parizian. După ce a băut mai multe sticle de vin, Strindberg și-a scos portofelul, privindu-i atent interiorul.

— Ce studiezi acolo? l-a întrebat prietenul.

— Să văd dacă mai poate să-mi fie sete, a răspuns scriitorul.

■ Și reciproca

La începutul carierei sale politice, Lloyd George (1863-1945), cunoscut om de stat englez, adoptase o atitudine contrară mișcării feministe. Pe cînd vorbea la o întrunire, cîteva reprezentante ale sexului slab manifestară violent împotriva opiniilor oratorului.

— Ascultă, stimabile — îi strigă una din ele — dacă ai fi soțul meu, ți-aș da otravă!

— Și dacă d-ta ai fi soția mea — răspunse oratorul cu un surîs fin — aș lua-o cu plăcere...

Anecdota circulă și pe seama lui Churchill.

■ Derută

În timpul unei crize de guvern, regele Ferdinand I-a chemat la palat pe N. Iorga, pentru a-i cere sfatul. La plecare, l-a îmbrățișat, și acest gest a părut unora că-l desemnează drept viitor premier. A doua zi, însă, spre stupefacția generală, un alt om politic a primit misiunea de a forma guvernul. Asaltat de ziariști, Iorga a răspuns că are alte treburi, mai importante, și că vrea

să scrie o piesă de teatru. Ziariștii au vrut să știe titlul piesei, iar Iorga le-a răspuns calm:

— Sărutul lui Iuda...

■ Carență

În anii regimului nazist, profesorul Heinrich Wieland ținea la Universitatea din Göttingen o lecție despre fosfor.

— Este un element necesar creierului — spuse el la un moment dat, și, după o scurtă pauză, adăugă: Azi, Germania este una din țările cele mai sărace în fosfor!

■ Precizare necesară

Doi curteni ai regelui Franței aflară că intendentul Curții spusese despre ei: „Unul e nebun, celălalt e hoț”.

— Am să-mi dau demisia, spuse unul dintre ei.

— De ce? Ești nebun?

— Cum ai spus? Repetă, te rog!

— Ești nebun!

— Atunci mă declar satisfăcut!

— Nu înțeleg!

— Păi, intendentul a spus că, dintre noi doi, unul e nebun iar celălalt e hoț. D-ta spui că eu sînt nebunul. Deci, d-ta ești... celălalt.

■ Urare ingenioasă

Poetul englez William Davenant își pierduse nasul în urma unei operații. Într-o zi, trecînd pe o stradă din Londra, o cerșetoare se luă după el.

— Dumnezeu să te binecuvînteze și să-ți păstreze vederea, fi zise ea.

Plictisit, poetul îi dădu de pomană.

— Dumnezeu să-ți păstreze vederea, mai spuse o dată cerșetoarea.

Intrigat de repetarea urării, poetul o întrebă de ce se ruga cu atîta căldură pentru vederea lui.

— Păi, dacă vreodată n-o să mai vedeți bine, pe ce o să vă prindeți ochelarii?!

Chipul fermecător

al domniței...

Eliberatorul Suediei de sub dominația daneză, regele Gustav I Vasa, a pus în secolul XVI bazele celebrei colecții de tablouri de la Castelul Gripsholm, din apropierea Stocholmului. Un prim inventar, efectuat la 1529, înregistra prezența a 13 pinze. Astăzi, numărul lor a ajuns la aproape 2 500.

Ca în orice galerie de mari proporții, nu lipsesc temele istorice, mitologice sau alegorice, nici peisajele, naturile moarte și scenele din viața de fiecare zi a poporului. Dar covârșitoarea majoritate a somptuoaselor rame de bronz încadrează chipuri de oameni. De aici și numele actual pe care-l poartă galeria: Colecția de portrete a Muzeului Național de Artă al Suediei.

Mai toți cei care, de-a lungul citorva zeci de generații, au slujit drept modele penelului minuit de sute și sute de pictori, aparțin istoriei. În măiestruasele săli și culoare ale Castelului Gripsholm te întâlnești cu Luliu Cezar și Cromwell, cu Ioana d'Arc și țarul Petru I, cu Boccacio și Kazimir III al Poloniei, cu sultanul Murad I și Filip I al Spaniei, cu Timur-Lenk și Frederic-Wilhelm I al Prusiei. Firește, trecutul Suediei deține o pondere deosebită: numai Carol XII este reprezentat prin 38 portrete care-l surprind la diferite vârste.

O vizită recentă la Castelul Gripsholm ne-a oferit și emoții depășind pe cele stirnite cu o atît de amplă evocare istorică. Ele se datoresc unui tablou cu dimensiunile 65/52 cm, care o înfățișează pe Zoe Ghika. La nr. 495 al exhaustivului catalog întocmit sub îngrijirea lui Boo von Malmberg, găsim următoarea explicație, pe care o transcriem respectînd întocmai ortografia numelui și indicarea datelor: GHICA, ZOE, de la Curtea rusă, căsătorită cu marchizul Maruzzi, Ungaria. Portret de față, cu jachetă de blană și pălărie. Copie după A. Roslin, 1777.

Fără să ținem seama de indicația — evident greșită — a țării de origină, ne-am adresat d-lui von Malmberg, directorul bogatelor arhive ale Muzeului Național de Artă la Suediei. Cu o extremă amabilitate, d-sa ne-a pus la dispoziție toate datele suplimentare pe care le deține în legătură cu acest portret.

Zoe Ghika, căreia i se indică doar anul morții (1830), a fost pictată la St. Petersburg, de către A. Roslin (originalul e cu un centimetru mai scurt și tot cu un centimetru mai lat decît copia de la Gripsholm, purtînd ca semnătură Le chevalier Roslin și ca dată anul 1777), din ordinul împărătesei Ecaterina II. Aceasta intenționa să creeze o colecție de portrete ale tuturor curtenilor săi la Palatul Ermitaj din Petersburg. Ulterior, pinza a fost achiziționată succesiv de cneaghinele Obolenska, Insupova și Gagarina. Cea din urmă a rînduit originalul la Paris avocatului Henrik Nordmark, din Djursholm, o suburbie a Stocholmului, unde se află și azi. În afară de copia de la Gripsholm, mai există o replică la Castelul Sövedeborg, din Skane, o localitate în sudul Suediei.

Ne face o deosebită plăcere să înfățișăm cititorilor revistei „Magazin istoric” chipul plin de farmec al domniței plecate de pe meleagurile noastre și care astăzi figurează, la loc de cinste, în trei colecții de artă suedeze. Rîndurile care urmează sînt menite să furnizeze puținele date, aflate în posesia noastră, privitoare la viața Zoei Ghika.

Iar într-un număr viitor al revistei, ne vom ocupa de alte trei portrete de la Castelul Gripsholm — primele două înfățișîndu-l pe Ieremia Fazekaș, iar al treilea pe Ioan-Daniel Fazekaș, ambii delegați ai Transilvaniei la Congresul care a încheiat Pacea Westfalică (1648).

Nicolae MINEI

...și puțin cunoscuta ei viață

Tabloul din Suedia ne introduce, prin data pe care o poartă, în mijlocul „veacului de iarnă” al domniilor fanariote din principatele noastre, căci Zoe Ghika-Maruzzi, nobilă „unguroaică”, nu poate fi decât o domnișă din acel neam care ne-a dat zece voievozi — cu 23 domnii totalizând peste 60 ani — și cîțiva oameni de seamă ai culturii și diplomației românești.

Zoe Ghika s-a născut pe la mijlocul veacului XVIII; portretul ei din 1777 o arată în plină tinerețe. Era fiica lui Scarlat Ghika (m. 1766) — voievod al Moldovei (1757-1758) și al Țării Românești (1758-1761, 1765-1766) — și a celei de-a treia soții a acestuia, Ruzanda, fiica lui Gheorghe Moruzi și a Smarandei Ipsilanti. Purta numele bunicii sale, Doamna Zoe Ghika (m. 1759), al cărei mormint, împreună cu al soțului ei, vodă Grigore II Ghika (m. 1752), poate fi admirat în biserica Mănăstirii Pantelimon ca o adevărată bijuterie de sculptură.

După moartea lui Scarlat vodă, Doamna Ruzanda s-a refugiat, cu copiii ei, în Rusia, unde unul dintre băieți, Ion, a obținut gradul de general. Această retragere e explicabilă: ne aflăm în vremea războaielor ruso-turce, purtate, cu întreruperi și reluări, pînă spre sfîrșitul sec. XIX; voievozii principatelor române treceau, uneori, pe la Curtea din Petersburg; n-a putut-o ocoli nici Scarlat vodă Ghika, după cum n-a ocolit-o nici Grigore III Ghika, unchiul domnișei al cărei chip a fost pictat chiar în anul tragicei lui asasinări. Acolo, în Rusia, s-a pus la cale căsătoria domnișei Zoe cu un bogătaş grec, folosit de ruși ca agent la Veneția. Se numea Pano Marutzes (sau Maruzzi) și era fiul unui bancher grec din Ianina, Christodulos Marutzes, căsătorit, pe la 1736, cu Evloghia Caragiani (sau Caraiani), dintr-o familie care, multă vreme, a deținut locul de frunte în colonia grecească de la Veneția. Genealogiile îl indică pe acest Pano (Panaiotis) cu titlul de marchiz, fără să se specifice cine i-l acordase. Dar, atît activitatea sa la Veneția, cît și forma italianizată a numelui grecesc par să ateste că titlul nobiliar îi fusese acordat în Republica Dogilor, ca recompensă pentru serviciile sale*.

De altfel, Pano Maruzzi — amintit și de N. Iorga în unele din lucrările sale — a fost un personaj însemnat în lumea celui Bizanț după Bizanț. Cunoscutul cronicar Chesarie Daponte scria, pe la 1780, în Catalogul istoric al grecilor însemnați, că Maruzzi „a întrecut pe toți comercianții și nobilii greci, nu numai pe cei din Constantinopol, ci și pe cei din Valahia și Moldova și Serbia, și pe cei din compania Vienei și a Brașovului și pe cei ce se află aiurea. I-a întrecut nu numai prin bogăție, ci și prin cinste. S-a dus la Viena, și l-a primit însuși împăratul; s-a dus și la Paris, și l-a primit chiar regele, după cum l-au primit și regele Engliterei și regele Prusiei. S-a dus și la Petersburg și i s-a făcut și acolo mare primire. A fost cinstit și cu gradul de cavaler al Ordinului Sfintei Ana și s-a numit cavaler moscovit [...]”.

Va fi fost el însoțit, în acele călătorii europene, și de soția sa? Sînt amănunte care nu se cunosc; cel puțin deocamdată. Necunoscut era, pînă acum, și chipul ei. „Magazin istoric” e gata să publice informațiile comunicate de specialiști și, în general, de cititori, în legătură cu viața fiicei lui Scarlat Ghika, care, de acum încolo, nu mai poate lipsi din galeria trecutelor vieți de doamne și domnițe.

Ștefan S. GOROVEI

* Cu o amabilitate pentru care îi aducem cuvenitele mulțumiri. Al. Ghyka din Galați — un urmaș al acestei familii — a binevoit să ne comunice unele amănunte cunoscute de d-sa. În privința titlului nobiliar, d-sa are aceeași părere.

Nil opus est bello: veniam
pacemque rogamus

Primul Congres internațional de studii ovidiene

Interviu cu **GRIGORE TĂNĂSESCU**
secretarul general al Asociației
internaționale „Ovidianum“

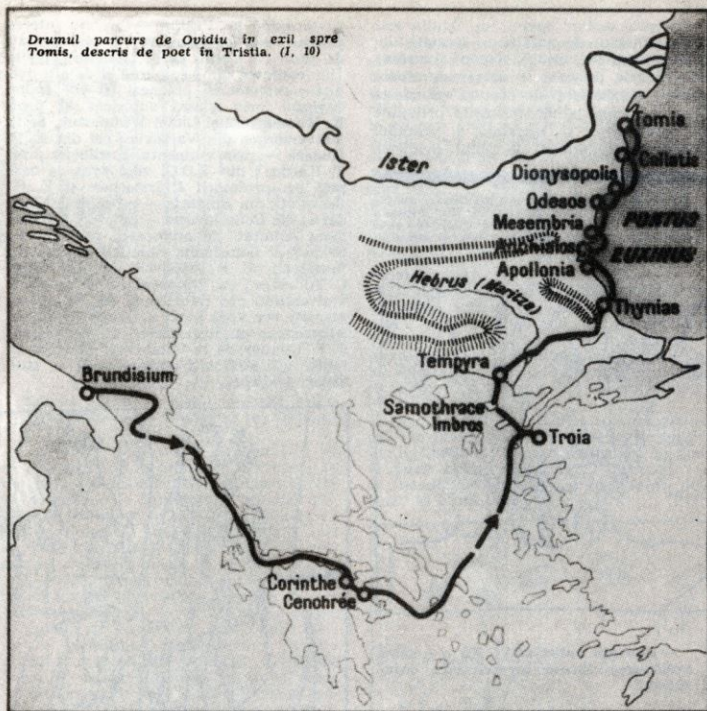

Peste 600 oameni de știință din diferite țări ale lumii se vor întâlni în zilele de 25-31 august a.c. la Constanța-Mamaia în cadrul primului Congres internațional de studii ovidiene, organizat de Asociația internațională Ovidianum. Ce țeluri vor anima și mai ales pe ce coordonate își va axa lucrările această manifestare științifică și umanistă de amploare, consacrată celui care, în urmă cu 2000 ani, scria în *Amores* (I, 2, 21): „...Războiul nu folosește la nimic; dorim bună înțelegere și pace“.

Am rugat pe Grigore Tănăsescu, secretarul general al Asociației internaționale Ovidianum, să expună, pentru cititorii noștri, răspunsurile la aceste întrebări:

— Știți, desigur, că în urmă cu doi ani, ca expresie a dorinței manifestate de numeroși participanți la Congresul internațional pentru promovarea limbii și literaturii latine, care a avut loc la București, între 28 august - 3 septembrie 1970, a luat ființă Asociația științifică internațională

Drumul parcurs de Ovidiu în exil spre
Tomis, descris de poet în Tristia. (I, 10)

Ovidianum. Inițiativa s-a bucurat de asentimentul și sprijinul generos al forurilor de stat și de partid din țara noastră.

Proclamarea înființării Asociației a avut loc într-un cadru solemn, la Constanța-Tomis, lângă statuia lui Ovidiu, în ziua de 30 august 1970, cu ocazia excursiei pe care congresiștii au întreprins-o pe litoral. Academia Latină Internațională, sub auspiciile căreia s-a ținut Congresul de la București, precum și congresiștii, în unanimitate, au salutat cu entuziasm înființarea acestei noi Asociații științifice internaționale, constituită din inițiativă românească și avînd sediul permanent în București.

Scopurile ei primordiale sînt : promovarea tradițiilor umanismului, prin stringerea legăturilor de prietenie și colaborare dintre specialiștii români și străini, în consonanță cu aspirațiile și idealurile lumii contemporane ; extinderea și aprofundarea studiilor ovidiene în lume, în primul rînd

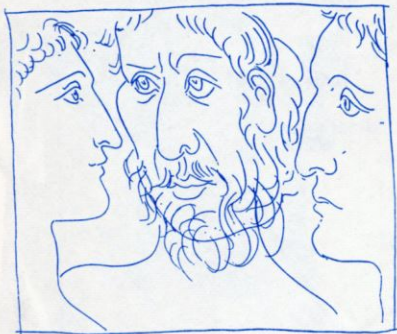
prin editarea operelor marelui poet latin care și-a legat atît de strîns numele și opera de țara noastră, organizarea de reuniuni, simpozioane, conferințe și alte manifestări științifice și cultural-artistice.

— Prin ce se manifestă actualul interes pentru opera marelui poet latin ?

— Cu deosebire în ultimele decenii, studierea operelor lui Ovidiu s-a extins în multe părți ale globului. Există astăzi în lume peste 1000 ovidiști, deosebit de activi, autori de ediții științifice și de studii erudite consacrate poetului. Relevant este și faptul că opera lui Ovidiu se bucură de o caldă receptare și înțelegere din partea unor cercuri largi de iubitori ai culturii clasice, oameni de cele mai diferite profesii. Aceștia îndrăgesc, citesc și recitesc, în original sau în traducere, pe primul poet care a cîntat pămîntul și locuitorii patriei noastre.

Interesul arătat operei lui Ovidiu este grăitor marcat de adevăratele specialiştilor şi oamenilor de cultură, români şi străini, la scopurile pe care le urmăreşte tinăra noastră Asociaţie şi de dorinţa entuziasată de a participa la manifestările prilejuite de organizarea, în România, a primului Congres internaţional de studii ovidiene.

Celebrele *Metamorfoze* ale lui Ovidiu au făcut obiectul unor desene ale lui Picasso, publicate într-o ediţie bibliofilă, în anul 1931, din care reproducem câteva imagini în paginile de faţă

— Dorinţă entuziasată? Nu e o mică exagerare, născută tocmai din... entuziasm?

— Citiţi de puţin! E o apreciere strict obiectivă. Ne pare rău că spaţiul nu ne îngăduie să cităm decît pe cîtiva din cei peste 600 delegaţi români şi străini, care şi-au anunţat participarea. Atît rapoartele sintetice, cît şi comunicările pe secţii, vor fi susţinute de specialiştii reputaţi, clasi-cişti de faimă mondială. Ne vor onora, astfel, cu prezenţa lor renumiţi ovidişti ca E. Paratore, de la Universitatea din Roma, sub îngrijirea căruia a apărut binecunoscuta *Bibliografie ovidiană*, Salvatore d'Elia de la Universitatea din Neapole, Luigi Alfonsi şi alţi eminente specialiştii din Italia: profesorii H. Le Bonniec, ce s-a îngrijit de editarea *Fastelor*, şi Alain Michel de la Sorbonna, Simone Viarre, de la Universitatea din Lille şi Jacques André de la Universitatea din Paris-Nanterre, care recent (1968) s-a ocupat de apariţia *Tristelor* lui Ovidiu, prof. R. Schilling de la Universitatea din Strasbourg, ca reprezentanţi ai Franţei; clasi-ciştii din U.R.S.S., unde există o îndelungată şi pasionantă tradiţie în domeniul studiilor ovidiene şi

— începînd cu Puşkin — un viu interes pentru viaţa poetului, vor fi reprezentaţi de prof. N. Vulih, dr. U. Baiciura, de la Universitatea din Leningrad şi de alţi ovidişti; cercetătorii polonezi îşi vor spune cuvîntul prin glasul autorizat al prof. K. Kumaniecki şi Lidiei Winnicziuk, de la Universitatea din Varşovia; cei din R. P. Ungară — prin eminentul medievist prof. T. Kárdos; din R.D.G. vom avea ca oaspeţi pe profesorii I. Irmscher şi E. G. Schmidt; din Bulgaria — pe prof. O. Gancheva; din Cehoslovacia — pe prof. J. Kábr; şi-au anunţat, de asemenea, participarea ovidişti de notorietate mondială din S.U.A., profesorii J. P. Sullivan, H. Galinsky, C. Aldridge; ca reprezentanţi ai celebrei Universităţi din Heidelberg, (R. F. a Germaniei) vor veni prof. V. Pöschl şi M. v. Albrecht; va lua parte, de asemenea, J. E. Kenney de la Cambridge (Anglia) şi mulţi alţi străluciţi reprezentanţi ai studiilor ovidiene.

— Ce teme se vor afla în atenţia viitoareii reuniuni?

— Avem în vedere cuprinderea unui cerc larg de probleme, din domeniul filologic şi istoric. În ansamblu este vorba de stadiul cercetărilor ovidiene în lume în ultimele două decenii, de dezbateri privind problematica imaginii şi a simbolului artistic în poezia lui Ovidiu, de umanismul creaţiei ovidiene, de ecourile operei poetului în literatura universală ş.a.

— Ați menționat atît istoria cit și filologia. Cum explicați această **interferență** în cazul special al lui Ovidiu ?

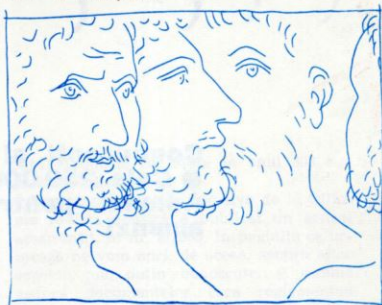
— Trebuie ținut seama de faptul că nu se pot întreprinde cercetări fructuoase în domeniul operelor antichității clasice, fără a se recurge la investigații interdisciplinare, în speță atît la „luminile” istoriei, cit și ale filologiei, făcîndu-se totodată apel la toate disciplinele anexe. Este iluzoriu pentru un filolog clasic, în general, pentru un „ovidist” în particular, să creadă că va putea ajunge la rezultate notabile în cercetările sale, dacă nu va interpreta datele proprii sale specialități prin optica istoriei, a condițiilor social-istorice în care poetul și-a „plămădit” opera și, pe această bază, în contextul istoriei ideilor, a mentalității epocii în care a trăit. În cazul special al lui Ovidiu, opera lui nu poate fi pe deplin înțeleasă decît din perspectiva **problematicii umanului**, proiectată de poet, artistic, pe fundalul istoriei lumii romane.

Să nu uităm că numai filologul, dublat de istoric, într-o cuprinzătoare concepție, poate interpreta corespunzător sensul pe care Ovidiu, de pildă, îl atribuie noțiunii de „fides historica”, de „testificare” istorică, pe care poetul o invocă chiar în culegerea **Amoruri** (III, 12,41). Cum s-ar explica apoi stratificarea miturilor din **Metamorfoze** — interferențele numeroase, zic, ale legendelor preelene, elene, italice și asiatice, în „plămada” acestei opere unice, tezaur și de date istorice — fără investigații ample, fără a avea în vedere perspectiva „istoricității” datelor transmise de această vastă frescă mitico-poetică, dar și istorică.

— Vă rugăm să menționați **aportul cercetătorilor contemporani** la interpretarea și elucidarea chestiunilor controversate pe care le suscită opera lui Ovidiu !

— Mă voi referi, în primul rînd, la mult controversata și încă nu deplin elucidată problemă a cauzelor relegării poetului latin la Tomis. Cercetările recente, eliminînd ipotezele fanteziste, înclină din ce în ce mai mult să releve rolul factorului politic, deci al ambianței istorice, care a cauzat exilul lui Ovidiu. Acesta este punctul de vedere al unor remarcabili ovidiști, cum sînt : H. Fränkel, L. P. Wilkinson, N. Vulih și, foarte recent, al prof. J. André, autorul — cum am arătat — al celei mai noi ediții a **Tristelor**. Căci invocarea frecventă a „miniei” lui Augustus (**ira Caesaris**) în opera lui Ovidiu — ca motiv al exilului — nu poate fi înțeleasă decît în ambianța istorică a „factorilor criminogeni”. Demnă de reținut, în același context, este sublinierea, tot de către cercetarea recentă, a tendinței „opozitioniste” a lui Ovidiu, mai exact a „opozității prin poezie” manifestate de el față de autoritatea imperială de la Roma.

Dar, dezvăluirea tuturor acestor „noutăți” în materie le rezervăm participanților la Congres. Opinia publică din țară și de peste hotare va urmări — credem — cu interes dezbaterile din apropiatul „forum” al ovidiștilor.

— **Congresul va prilejui și alte manifestări științifice și cultural-artistice?**

— Da. Între altele, membrii români ai conducerii Asociației **Ovidianum** au precizat ca delegații străini să sosească la Tomis, pe o navă, refăcînd drumul urmat de Ovidiu în exil, din portul Brindisi pînă la Constanța. S-a propus ca, ținînd seama de bogăția vestigiilor arheologice din Dobrogea noastră, să aibă loc în zilele Congresului un colocviu arheologic, menit să înfățișeze participanților străini rezultatele remarcabile obținute de specialiștii noștri în investigarea istoriei străvechi a Scîției Minor, colocviu urmat de excursii instructive la Histria, Callatis, Adamclisi și în alte

(Continuare în p. 63)

JURĂMÎNTUL OLIMPIC

**Concurenți și arbitri acum 2700 ani
● Cele 250 000 drahme ale lui Nero ●
Amenzi pentru greșeli și statui din
amenzi**

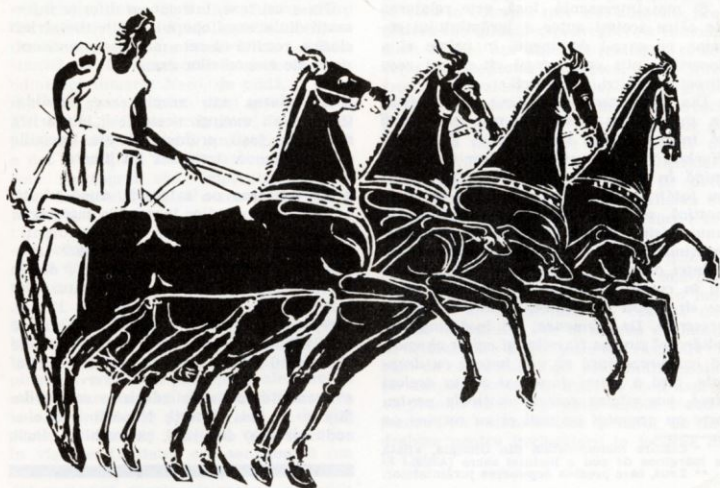
RADU CREȚEANU

Despre olimpiadele de astăzi știm tot, ori aproape tot, cu luni și chiar cu ani înainte de clipa solemnă a începerii lor. Nu fac excepție nici apropiatele Jocuri olimpice de la München. Știm ciți concurenți vor lua parte, ce țări vor reprezenta, cum arată orașul olimpic; computerele au grijă să ne prevestească chiar și câștigătorii...

Din acest punct de vedere, anticii erau, desigur, mai defavorizați. Dar nici în vîltoarea celor mai dramatice momente ale întrecerilor de acum — televizate, cronometrate, controlate și anunțate electronic — să nu uităm totuși că, în linii mari, repetăm ceea ce vrednicii înaintași săvîrșeau încă cu mii de ani în urmă.

Patru dintre cele mai populare competiții sportive din antichitatea greacă, imbinat uneori cu concursuri artistice cunoscut sub numele de *jocuri*, se desfășurau la Olimpia, Delfi, Nemea și la sanctuarul Istmului, lângă Corint. Fiecare era consacrat unei divinități. Întrece-

rile de la Olimpia și Nemea se organizau în cinstea lui Zeus, „stăpînul zeilor” — în concepția grecilor antici — care trona pe înălțimea Olimpului și căruia Phidias i-a sculptat, în aur și fildeș, o imensă statuie, una din cele șapte minuni ale antichității. Întregerile atletice și

muzicale de la Delfi se desfășurau în onoarea lui Apollo, iar cele de la sanctuarul Istmului — în a lui Poseidon.

Cîmpia Olimpia, situată în Elida, o mică provincie din apropierea țărmului apusean al Peloponezului, a găzduit *jocurile olimpice* din vremuri străvechi. Nu se știe exact de ce aceste jocuri au cîștigat o celebritate atât de mare; se consideră însă că ele au căpătat o consacrare oficială în 776 î.e.n., anul primei *olimpiade*. De atunci îl cunoaștem și pe primul *olimpionikes*, elidianul *Coroibos*, învingător la prestigioasa probă a *stadionului*, adică a alergării de viteză. În același secol au început să participe la jocuri și celelalte state din Peloponez, în frunte cu Sparta, apoi, treptat, cele din restul Greciei, iar pînă la urmă și coloniile de peste mări. În veacul VI î.e.n. jocurile au cuprins întreaga lume elenică și au devenit cel mai de seamă eveniment cultural al lumii antice. Ele s-au desfășurat, fără întrerupere, din patru în patru ani, pînă la interzicerea cultelor păgîne de către împă-

ratul Teodosie cel Mare în anul 393 e.n. (a 293-a olimpiadă).

Despre competițiile sportive de la Olimpia revista noastră a publicat un articol amănunțit, în nr. 9/1968. În paginile ce urmează ne vom opri, de aceea, asupra altor aspecte, mai puțin cunoscute, și anume asupra documentelor care reglementau organizarea și desfășurarea jocurilor olimpice. Pînă în zilele noastre nu a ajuns vreun document sau regulament scris al acestor competiții. Dar din relatările autorilor antici — și în primul rînd din acelea ale lui Pausanias Perigetul, a cărui lucrare *Descrierea Greciei* (sec. II e.n.) este cel mai bogat izvor de știri în această direcție — se pot reconstitui principiile care călăuzeau desfășurarea jocurilor. Pe lîngă marele număr de statui ale lui Zeus, ridicate cu banii plătiți de concurenți drept amenzi pentru greșelile săvîrșite (faptă specificată pe monumentele respective), Pausanias a descris străvechiul „disc al lui Iphitos” din templul zeiței Hera de la Olimpia: pe el era con-

semnat armistițiul sacru care interzicea. În timpul jocurilor, orice conflicte politice și militare între cetățile grecești. Această pace olimpică era respectată cu sfîntenie.

Și mai interesantă, însă, este relatarea de către același autor a jurămîntului solemn pe care-l depuneau, în prima zi a jocurilor, atît concurenții cît și cei zece directori-arbitri, elanodicii :

Din toate statuile lui Zeus, aceea aflată în Buleuterion* este cea mai în măsură să inspire teamă nelegiuîților. E numită Horkios** și ține cîte un fulger în fiecare mînd. În fața acestui Zeus atleții, împreună cu tatăl, frații și profesorii lor de gimnastică, sînt puși să jure pe mîruntaiele unui mistreț atunci jertfit că nu vor călca cu nimic regulile în vederea dobîndirii biruinței olimpice ; ei mai sînt puși să jure că în cursul ultimelor zece luni au făcut cu sîrg, fără conținere, toate exercițiile prescrise. De asemenea, cei însărcinați să hotărască asupra tinerilor și cailor chemați să concureze jură că vor judeca cu dreptate, fără a primi daruri și că, în același timp, vor păstra secrete motivele pentru care au acceptat pe unii și au respins pe

* Clădire monumentală din Olimpia, aflată la marginea de sud a incintei sacre (Altis).

** Zeus, care prezida depunerea jurămîntelor.

alții [...]. La picioarele lui Zeus Horkios se află o plăcuță de aramă cu un distih care are drept scop să-i înspăimînte pe cei ce jură strîmb.

Din acest text, întregit cu diferite informații din aceeași operă sau din alte scrieri clasice, rezultă că cele mai importante misiuni ale elanodicilor erau :

● **Acceptarea sau respingerea candidaților.** Erau excluși neelenii („barbarii“), sclavii, ucigașii, profanatorii etc. Deciziile elanodicilor nu trebuiau justificate.

● **Repartizarea pe categorii, după vîrstă,** a atleților și a cailor înscrși la întrecerile de care. Erau trei categorii de concurenți : băieți tineri, băieți mai vîrstnici („imberbi“) și adulți. Este cunoscut, de la a 79-a olimpiadă, cazul dramaturgului Euripides, pe atunci în vîrstă de 17 ani, care, plasat într-o categorie superioară celei la care ar fi vrut să concureze și unde victoria nu-i putea scăpa, a părăsit jocurile.

● **Pronunțarea unor decizii echitabile,** fără a se lăsa mituiți. Nepărtinirea elanodicilor era, de altfel, proverbială, încît

În p. 58 : alergările — o probă clasică a atletismului grec

În p. 59 : printre cele mai populare întreceri se numărau cursele de cvadrigă (care cu două roți trase de patru cai)

Olimpia : vestigiile templului închinat zeiței Hera

multă vreme, pînă la 102-a olimpiadă, ei au putut participa la jocuri alături de ceilalți concurenți. Dar după ce unul din ei a reputat o învîntă victorie la cursele de care, spre a înlătura orice suspiciune, elanodicii au fost excluși din întreceri. În timpul Imperiului roman decăderea generală a moravurilor s-a făcut simțită și în comportarea judecătorilor, odinioară integri: Nero, de pildă, a căzut din car și n-a putut sfîrși cursa, dar a fost totuși declarat învingător. Se pare că pentru a obține această sentință, împăratul a dat o mită de 250 000 drahme, sumă pe care succesorul său, împăratul Galba, a avut de altfel grijă să o recupereze de la judecătorii venali.

În ceea ce îi privește pe concurenți, ei aveau două obligații, asumate prin cel mai solemn jurămint :

● **Să respecte legile olimpice.** Concurenții se lega astfel să nu calce regulamentul diverselor întreceri (să nu-și împingă adversarul la probele de alergare, să nu-l omoare la pugilat, să nu-i taie calea la cursele de care ș.a.m.d.), iar pe de altă parte, să respecte întocmai normele etice în vigoare. Lașitatea era sancționată (un concurent la pugilat a fost, de pildă, amendat pentru că, cuprins de spaimă, a părăsit stadionul înainte de concurs).

Dar și mai aspru era pedepsită mituirea adversarului spre a se lăsa învins. În ciuda severității sancțiunilor, infracțiunile de acest fel comise de concurenți trebuie să fi fost totuși destul de frecvente, judecînd după marele număr de statui ridicate cu amenziile percepute de organizatori pentru aceste motive. Uneori, amenziile erau foarte mari. Pentru achitarea lor răspundea solidă familia contravenientului, iar în ultima instanță chiar orașul lui de baștină. În caz de neplată, orașul respectiv putea fi exclus de la următoarele jocuri. La a 112-a olimpiadă, de exemplu, atenianul Callippos a fost sancționat pentru o încercare de corupere a adversarului; cum n-a putut achita amenda, iar orașul său a refuzat, la rîndu-i, s-o plătească, Atena a fost pe punctul de a fi exclusă de la jocuri; numai în ultimul moment și în urma sfaturilor oracolului de la Delfi, statul atenian a plătit amenda, o sumă uriașă cu care s-au putut ridica în Altis șase noi statui de bronz.

● **Să facă un lung și minuțios antrenament.** Concurenții erau îndatorați să se

supună la un antrenament complet de zece luni, să ducă o viață castă și să respecte un regim alimentar special, iar cu cel puțin o lună înainte de deschiderea jocurilor, însoțiți de familie și de antrenori să vină în Olimpia spre a-și desăvîrși pregătirea sub directă supraveghere a elanodicioilor. Numai așa putea fi realizată, se socotea, perfecțiunea trupească, parte integrantă a idealurilor moralei antice, grație căreia atleții deveneau demni să se întrecă într-o cînstirea marelui Zeus. Este ușor de înțeles că un astfel de antrenament de lungă durată presupunea mari cheltuieli. Concurenții le puteau face față fie dacă erau foarte bogați, fie dacă beneficiau de sprijinul bănesc al orașului pe care-l reprezentau.

De cele mai multe ori, premiul acordat concurentului care se dovedise cel mai bun atlet din Elada era onorific: o modestă — dar neprețuită — cunună din frunze de măslin. Dar la sosirea triumfală în cetatea care îl delegase, era răsplătit cu bani de concetățenii săi. Mai mult, legislația ateniană prevedea chiar în mod expres un premiu de nu mai puțin de 500 drahme pentru un *olimpionikes* și unul de 100 drahme pentru învingătorii la jocurile de la Delfi.

* * *

Reluate, după o lungă întrerupere, în anul 1896, prin Olimpiada de la Atena, jocurile olimpice reafirmă din nou principiile de sportivitate, disciplină și prietenie între popoare care, timp de mai bine de o mie de ani, făcuseră din competițiile de la Olimpia un eveniment fără egal în istoria lumii antice. Ceremonialul jocurilor moderne nu mai seamănă însă cu cel antic; el s-a modificat treptat de la o olimpiadă la alta. Actualul jurămint olimpic a fost rostit pentru prima oară la Olimpiada de la Anvers, în 1920, de atletul belgian Victor Boin :

În numele tuturor concurenților, făgăduiesc să ne prezentăm la jocurile olimpice drept concurenți loiali, respectînd regulamentele care le conduc, dornici de a participa la întreceri în spirit cavaleresc, pentru gloria sportului și onoarea echipelor noastre.

Tot atunci a fost intonat, pentru prima oară, actualul imn olimpic, pe versurile nemuritorului Pindar (518-438 î.e.n.), poetul căruia i-a plăcut să asiste la jocuri și să-l laude în versuri pe învingători.

Amintiri despre un luptător

M. LACS

Am avut de multe ori prilejul să stau de vorbă cu Max Wexler, figură luminoasă a mișcării muncitorești și socialiste din Iași și sfârșitului secolului XIX și primele decenții ale acestui veac. Mi-l amintesc și azi: statură mijlocie, cu obraz prelung și ochii cenușii, care te priveau cu multă blîndețe.

Era contabil și lucra la o instituție din oraș. Timpul liber și-l petrecea în biroul său de acasă, ai cărui pereți erau căpușiți cu rafturi pline de cărți. În bibliotecă sa întâlneai lucrări ale lui Marx și Engels, Karl Kautski, August Bebel, colecții ale publicațiilor socialiste românești, colecțiile ziarelor socialiste germane „Vorwärts” (Înainte) și „Die Neue Zeit” (Timpul nou).

S-a născut în Iași, la 3 noiembrie 1870, unde a absolvit clasele primare și cursurile unei școli de comerț, continuîndu-și apoi studiile în Belgia, la Universitatea liberă din Bruxelles, unde a devenit „candidat” în literă și filozofie. Max Wexler s-a ațăturat din tinerețe mișcării socialiste. Citea enorm, atît literatură revoluționară română, cit și pe cea din străinătate, devenind unul dintre cei mai buni cunoscători ai doctrinei marxiste în România. Urmărea, de asemenea, cu interes beletristica progresistă.

Wexler a fost unul din principalii fondatori ai „Cercului de studii sociale din Iași”, cu mari merite în răspîndirea ideilor socialiste printre tinerii intelectuali din localitate. A ținut aici o serie de prelegeri — „Practica socialistă”, „Organizarea

proletariatului”, „Socialism și sindicalism” etc. Expunerile sale se caracterizau printr-o mare claritate, cele mai complexe probleme de teorie revoluționară fiind prezentate pe înțelesul tuturor.

Teoretician și publicist de talent, a scris numeroase studii și articole, tipărite în mai toate ziarele și revistele socialiste care apăreau la noi în acea vreme, precum și într-o serie de organe de presă de stînga din străinătate. Max Wexler s-a numărat, totodată, printre fondatorii „Viitorului social” * — una dintre cele mai importante reviste socialiste din țară.

În momentul intrării României în primul război mondial, Max Wexler a fost mobilizat pe loc la tăbăcăria „Concordia” din Iași. Izbucnirea Revoluției ruse din februarie 1917 a produs un puternic ecou la Iași. Autoritățile burgheze au luat măsuri de preîntîmpinare a unor acțiuni revoluționare, supraveghîndu-i îndeaproape pe conducătorii socialiști locali. Max Wexler a fost arestat și trimis la închisoarea militară din Bacău. Neprimind nici o veste, soția sa a plecat să-l vadă, dar directorul închisorii nu i-a permis acest lucru, înformînd-o, totodată, că a primit ordin să-l trimită chiar atunci, sub escortă, la Iași. L-a însoțit și ea în timpul chinuitoarei călătorii, supravegheați permanent de baionete. Ajuns la Iași, în loc să fie eliberat,

* Revista a apărut în trei serii: prima, la Iași (1907-1908), iar celelalte la București (1913-1914 și 1916). Din inițiativa Academiei de Științe Sociale și Politice, în prezent apare o nouă revistă cu același nume — n.r.

a fost trimis pe front. Fapt ilegal : implinise 47 ani și era înapt fizic, avînd o sănătate șubredă.

După un timp, neprimind nici o știre de la el, familia și prietenii au început să se neliniștească.

Soția lui Wexler, împreună cu soția mea, care activa pe atunci în mișcarea socialistă, au pornit în căutarea „dispărutului”. Au ajuns la Adjud, în apropierea frontului. Soția mea a rămas în oraș, iar soția lui Wexler s-a dus mai departe spre linia frontului, în speranța că va afla ceva. A fost oprită, însă, pe drum și retrimisă la Adjud sub pază militară.

Soția mea s-a prezentat la generalul Mărgineanu, povestindu-i odiseea soției lui Wexler. Acesta a încercat să se scuze, spunînd că-i război și că nu oricine poate

circula într-o zonă ca aceea. A asigurat-o că Max Wexler se simte bine, dar nu poate fi văzut ; dacă l-a adus ceva, să-i încredințeze lui, și-i va preda el...

Cele două femei, neavînd încotro, s-au mulțumit cu acest răspuns și s-au întors la Iași. Nu știau, desigur, că Wexler nu se mai afla în viață : în noaptea de 14 mai 1917, în timp ce trecea printr-o pădure, sub pretext că a vrut să fugă de sub escortă, a fost împușcat.

Mult timp după aceea, soția sa a făcut eforturi disperate pentru a găsi mîcar locul unde fusese înmormîntat. Încercări zadarnice.

Max Wexler lăsa în urma sa patru copii orfani și o mare durere în sufletele celor care îl cunoscuseră. Iar muncitorimea română pierdea prin el un devotat militant.

PRIMUL CONGRES INTERNA- TIONAL DE STUDII OVIDIENE

(Urmare din p. 57)

localități din Dobrogea, vestite pentru trecutul lor istoric.

Vor avea loc și o serie de manifestări artistice : reprezentarea tragediei *Medeea* de Euripide, în interpretarea Teatrului de Stat din Constanța, dramatizări inspirate din opera lui Ovidiu, montaje muzical-coreografice, recitări din poeziile lui Ovidiu ș.a. Se vor organiza, în zilele congresului, un pelerinaj și alte manifestări la statuile lui Ovidiu și Eminescu, cei doi mari poeți înfrățiți peste veacuri în conștiința iubitorilor de poezie.

Interviu consemnat
de Valeriu BUDURU

(În numărul viitor al revistei noastre, eminenți specialiști de peste hotare — Salvatore d'Elia, Raoul Verdière, E. J. Kenney, N. Vulih — vor împărtăși în exclusivitate cititorilor revistei „Magazin istoric” câteva din investigațiile lor în opera ovidiană.)

O colecție „Magazin istoric” — o veritabilă enciclopedie a marilor probleme de istorie națională și universală

Pentru a o avea la îndemînă — nu uitați să reînnoiți abonamentul dv. pe următoarele luni ale anului 1972. După cum știți ABONAMENTELE se fac la oficiile poștale, factorii poștali, difuzorii din întreprinderi, din instituții și de la sate. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64-66, P.O.B.—2001.

GHEORGHİ DIMITROV: 90 ANI DE LA NAȘTERE

(Urmare din p. 32)

duce greva generală a muncitorilor din transporturi și comunicații

1920 :

- membru al delegației P.C.B. la Congresul II al Internaționalei Comuniste; pe drum Dimitrov și Kolarov sînt arestați și nu participă la lucrări

1923 :

- membru în Comitetul Militar Central Revoluționar, care organizează și conduce insurecția din septembrie din Bulgaria; după înfrîngerea acesteia emigrează în Iugoslavia, apoi în Austria

1924-noiembrie 1945 :

- ca emigrant politic trăiește și activează în Uniunea Sovietică, Austria și Germania, fiind membru al Biroului din străinătate al C.C. al P.C.B., membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, conducător al Biroului vest-european al Internaționalei Comuniste

1925 :

- condamnat în contumacie la 15 ani temniță grea, ca membru al C.C. al P.C.B. și unul dintre organizatorii insurecției din 1923

1926 :

- condamnat în contumacie la moarte, ca unul dintre organizatorii, la începutul anului 1924, al Comitetului Revoluționar din străinătate cu sediul în Iugoslavia

9 martie 1933-27 februarie 1934 :

- este întemnițat în închisoarea Moabit, apoi în cele ale Tribunalului Imperial de la Leipzig și Berlin

21 septembrie-23 decembrie 1933 :

- procesul de la Leipzig, înscenat lui Dimitrov de autoritățile hitleriste, sub falsă învinuire de a fi incendiat Reichstagul

1935 :

- este ales secretar general al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste

1942 :

- inițiator al Frontului Patriei, organizație care în anii războiului hitlerist reunește partide și persoane cu orientări democratice, antifasciste și anti-imperialiste și conduce lupta poporului bulgar împotriva regimului monarhofascist

27 februarie-1 martie 1945 :

- plenara VIII lărgită a C.C. al P.C.B. îl alege pe Gheorghi Dimitrov ca președinte al Comitetului Central; în noiembrie, după mai bine de două decenii, Gheorghi Dimitrov se întoarce în Bulgaria

22 noiembrie 1946 :

- este ales președinte al Consiliului de Miniștri al R. P. Bulgaria

București, Piața Victoriei, 16 ianuarie 1948 :
o horă a prieteniei

14 iulie 1947 :

— înfăinirea cu delegația guvernamentală română condusă de dr. Petru Groza, aflată în vizită în R.P. Bulgaria

13-19 ianuarie 1948 :

— conduce delegația guvernamentală bulgară cu ocazia semnării Tratatului de prietenie, colaborare și ajutor reciproc dintre România și Bulgaria. Cu același prilej remarcă : „Prietenia tradițională existentă între popoarele noastre... constituie un uriaș capital național atât

pentru poporul bulgar, cât și pentru poporul român. Acest capital este baza trainicelor și solidelor legături de frăție veșnică între ele“...

18-25 decembrie :

— participă la lucrările Congresului V al P.C.B., fiind ales secretar general al C.C. al P.C.B.

2 iulie 1949 :

— încetează din viață, după o grea suferință.

Amintiri

PETAR IGNATOV*

Mare, duios, preocupat, răbdător și grăbit, supraincărcat cu munca, înconjurat de oameni și cărți, inteligent, încărunit și tânăr...

Cînd vorbeam între noi despre el, îi spuneam „nea Gheorghe“. Exprimeam astfel, dorința noastră de a fi cît mai apropiați de marele om, de inima sa plină de dragoste și grijă față de oameni. Probabil că același simțămînt l-au avut și tinerii contemporani lui Blagoev, care-i spuneau, duios, „bunicul“.

...Așa a fost în anii aceia. Cînd pleca undeva Gheorghe Dimitrov, cu un ceas înainte începeau să sune telefoanele... Făceam o pregătire anticipată. O mașină mergea înainte, alta în spate, două laterale. Gheorghe Dimitrov nu putea să facă, singur, nici un pas...

Acum, după atîția ani, am sentimentul că l-am ținut ca pe un sechestrat.

Intr-o seară din primăvara anului 1948 :
— Ar fi bine acum ca omul să se plimbe singur pe străzi...

— Ar fi, dar...

Am vrut să-i spun că, potrivit instrucțiunilor, acest lucru este imposibil. M-a înțeles fără cuvinte și mi-a zîmbit încurajator.

— Știu, știu... Ieșim ! Numai noi doi ! Acesta era un ordin și a trebuit să mă supun...

Am traversat strada Rakovski. O mamă ducea un cărucior în care se afla un copilăș cu obraji roșii.

— Privește-l, mi-a spus Gheorghe Dimitrov, și s-a îndreptat spre el...

S-a oprit în fața căruciorului și a ciupit copilul de obraji.

— Cîți ani are ?

Mama privea cu prietenie pe bărbatul cu părul alb și, ca toate mamele fericite, a început :

— Are un an și cinci zile. Spune de acum „mama“, „mamaie“, „tata“...

Eram în spate și o afuriseam în gînd pe tinăra mamă din cauza căreia ne opriam într-un loc atât de incomod. În jurul nostru începuseră să se oprească oameni ; o priveau pe ea, copilășul și pe bărbatul în vîrstă aplecat asupra căruciorului...

Chiar în aceeași clipă cineva a strigat :

— Gheorghe Dimitrov ! Ura !

Pe toată strada se auzeau strigăte :

— Gheorghe Dimitrov !

— Unde este ?

— Tovarășul Dimitrov !

— Ura !

Micul grup din jurul nostru s-a mărit în cîteva clipe.

— Să mergem, i-am șoptit, apropiindu-mă de umărul lui Gheorghe Dimitrov.

...Pe drum saluta cu capul, strîngea mîinile, vorbea, răspundea la întrebări, dar eu n-auzeam nimic... În fața ochilor mei mulțimea creștea ca-n poveste, iar cînd am ajuns în piață (Piața Adunării Populare — n.t.) în jurul nostru se agita o mare de oameni, de parcă era un miting...

În altă seară, cînd ne întorceam spre casă, Gheorghe Dimitrov a spus :

— Să intrăm într-un local.

În drum se afla „Ariana“. Ne-am oprit la podețul lacului din parc și am pornit-o printre mesele aflate afară. Nu făcusem nici zece pași cînd ne-au întâmpinat cuvintele : „Gheorghe Dimitrov ! Ura !“

* Născut în 1926, membru al P. C. Bulgar ; a lucrat după 9 septembrie 1944 în cadrul C.C. al Uniunii Tineretului Comunist din Bulgaria și a fost șeful găzii personale a lui Dimitrov.

...Toți s-au îngrămădit în jurul nostru și, după o clipă, nu știu de unde, în mințile lui Gheorghe Dimitrov se afla un uriaș buchet de trandafiri. A luat florile și a început să le dăruiască femeilor...

Apoi s-a întors spre băbați — aflați mai în spate :

— Noi cu ce ne cinstim ?

— Cu bere — a strigat cineva și Gheorghe Dimitrov a dat din cap.

— Bine, să intrăm înăuntru.

...Intr-o vară, cu ocazia unei călătorii, am fost în satul Bania, județul Karlovo. La un moment dat, din față, ne-a apărut un bărbat tânăr cu o ghioagă ciobănească în mîini. Gheorghe Dimitrov l-a oprit și a început să discute cu el.

— Cîți ani ai ?

— Douăzeci și opt.

— Ce ești ?

— Păstor.

— Știi carte ?

— Nu !

— De ce nu înveți ? Aveți cursuri de alfabetizare ?

— Păi-l-l... Dintr-un copac bătrîn nu se face roată !

...Știam foarte bine ce putea să-l energizeze pe Gheorghe Dimitrov. Și-a ridicat bastonul, l-a apucat de la mijloc și, parcă amenințînd pe un dușman nevăzut, a spus supărat :

— Îmi vine să iau acest baston și să-i dau vreo două... Ar vedea el atunci că și dintr-un copac bătrîn se face roată... Omul învață toată viața !

PANAIT ISTRATI, ȘTEFAN GHEORGHIU — PRIETENI DE LUPȚĂ ȘI SUFERINȚĂ

(Urmare din p. 9)

vința sacrificiului personal, a rămas cu mult în urma lui Gheorghe.

Un fapt merită cu prisosință remarcat : îndrăzneala cu care Panait Istrati a criticat, în martie 1915, poziția reformistă, trădătoare, a social-democrației internaționale în problema războiului. Se știe că după izbucnirea primei conflagrații mondiale, poziția oficială a social-democrației românești a fost favorabilă unei politici de neutralitate corectă. Se știe, de asemenea, că socialiștii români s-au situat pe o poziție de stînga, dezvăluind caracterul imperialist al războiului izbucnit în 1914. Ei nu au criticat însă cu suficientă consecvență și energie pe liderii partidelor social-democrate care trecuseră de partea guvernelor burgheze la începutul războiului.

Intr-un moment, deci, cînd pe plan internațional lupta pentru reafirmarea principiilor socialismului revoluționar era la ordinea zilei, în România, Panait Istrati a supus unei critici nimicitoare trădarea social-democrației apusene, în special a celei germane. El declara fără echivoc că votind creditele de război, cei 110 deputați socialiști germani, au devenit „tot atîția stîlpi ai imperialismului german”.

În 1915, Istrati evoca, cu amărăciune, suferințele pe care le îndurase Ștefan Gheorghe din cauza manifestului *Război războiului*,* document de care, în mod public, conducerea partidului se desolidarizase în 1912. „Ștefan... a făcut închi-

soare pentru acel manifest, scria el, și dacă se declara război a doua zi după apariția lui, ar fi fost impușcat. În timpul acesta, Comitetul Executiv se mulțumește să-l aprobe în fundul sufletului...” (așa declarase mai tîrziu un membru al comitetului — n.r.).

Din păcate, toate aceste idei splendide au fost emise de un socialist căruia i se puteau reproșa multe. Poate și de aceea comentariile lui, cu unele excepții, erau făcute cu aerul unui spectator care își lua libertatea să emită orice părere, tocmai pentru că nu angaja pe nimeni.

Dar articolele scrise, în martie 1915, despre Ștefan Gheorghe aruncă o lumină frumoasă asupra autorului lor și ar fi fost păcat să nu devină cunoscute, mai ales că acestea pot contribui la o cunoaștere mai temeinică a personalității omului și revoluționarului Ștefan Gheorghe.

Panait Istrati a scris aceste pagini parcă intuind greutatea reconstituirii figurii lui Ștefan Gheorghe, greutate evidentă, pînă nu de mult, cînd M. Gh. Bujor a redat cu dragoste și devotament firul vieții cunoscutului revoluționar**. „Frînturi palide, scria Istrati, dări de seamă ciuntite și probe de cuvîntări... nu vor putea să dovedească nici pe departe farmecul aceluia care a înviorat cu graiul său mil și mil de ascultători în sute de întruniri risipite pe tot întinsul țării”.

Tocmai de aceea scrierile lui Panait Istrati din acea perioadă ne sînt deosebit de prețioase, în ciuda caracterului nestatornic al autorului și a poziției lui greșite din ultima parte a vieții.

* Redactat de Cercul de propagandă sindicalistă din Ploiești, la 12 octombrie 1912, documentul combătea războiul dintre popoarele balcanice — n.r.

** Fragmente din lucrarea lui M. Gh. Bujor au apărut și în „Magazin istoric”, nr. 6/1962.

CÎȘTIGĂTORII CELUI DE-AL II-LEA CONCURS CU PREMII AL REVISTEI „magazin istoric”

Anul acesta, tragerea la sorți a cîștigătorilor celui de-al doilea concurs organizat de „Magazin istoric” a avut loc la Reșița. „Cetatea de foc” de pe malul Bîrzavei, unde hărnicia muncitorilor noștri, ca și lupta lor pentru o viață mai bună au rădăcini adînc împlintate în tradiții, a întîmpinat sîrbătorește pe reprezentanții revistei.

În sala de conferințe a frumoasei Case de cultură a sindicatelor au venit, în dimineața zilei de 11 iunie, cei mulți care iubesc istoria. Au venit nu numai membri ai filialei din Reșița a Societății de științe istorice, ci și ai celei din Caransebeș, precum și numeroși cititori, de cele mai diferite profesii, din diverse centre ale județului Caraș-Severin. Au venit nu numai pentru a asista la epilogul concursului, ci și pentru a sta de vorbă despre subiectul lor preferat — minunatul letopisef al poporului nostru.

În prezidiu au luat loc prof. dr. Dumitru Berciu, președintele juriului, prof. dr. Dumitru Almaș, membru în colegiul de redacție al revistei „Magazin istoric”, lector universitar Trifon Cioată, șeful Secției de propagandă a Comitetului județean P.C.R. Caraș-Severin, prof. Dan Pascu, inspector al Comitetului județean de cultură și educație socialistă, prof. Maria-Anca Stoenescu din București, și Nicolae Minei, redactor șef adjunct al revistei „Magazin istoric”.

Sedința a fost deschisă de prof. Dan Pascu, care a exprimat bucuria reșitenilor față de faptul că festivitatea tragerii la sorți a câștigătorilor concursului are loc în orașul lor.

A luat apoi cuvântul prof. univ. dr. D. Berciu, care a arătat că cel de-al doilea concurs organizat de revista „Magazin istoric” s-a bucurat de un larg răspuns din cele mai diferite categorii de cititori, aparținând tuturor județelor țării, tuturor profesiilor, tuturor generațiilor. Deși mult mai dificil decît concursul din 1971, cel de acum s-a soldat cu participarea a 8 532 cititori, dintre care 3 474 au dat răspunsuri exacte la toate întrebările.

„Au luat parte la concurs muncitori, ingineri și tehnicieni, a arătat în continuare vorbitorul, numeroși studenți — și de la alte facultăți și institute decît facultățile de istorie — sute de elevi din clasele superioare, ceferiști și țărani cooperatori, medici și juriști, funcționari și gospodine etc., etc. Printre concurenți se află pînă și un păstor din creierul munților maramureșeni.

Semnificația acestei extrem de largi participări este limpede pentru noi toți: istoria poporului nostru, ca și istoria universală, se bucură de o deosebită prețuire în rîndul maselor. E un adevăr pe care viața îl demonstrează zi de zi. Un exemplu grăitor l-am avut chiar pe șantierul arheologic de la Cenița unde lucrez în fiecare vară și unde, anul trecut, un elev din Rîmnicu Vilcea mi-a adus două cioburi de vase, întrebîndu-mă dacă nu cumva datează de pe vremea lui Decebal. Tinărul prieten al istoriei avea dreptate: săpăturile efectuate acolo au dus la descoperirea unei cetăți dacice de la începutul sec. II e.n.

Subliniind importanța istoriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea la adunarea jubiliară prilejuită de împlinirea a 1850 ani de existență atestată documentar a municipiului Drobeta Turnu-Severin: «Desigur, cunoașterea istoriei, prețuirea ei

constituie un important factor de educație, un izvor de învățăminte și, totodată, un indemn de a face totul pentru a duce mai departe făclia civilizației materiale și spirituale, de a înălța tot mai mult edificiul socialismului și comunismului în România».

Într-adevăr, putem spune că construim un viitor luminos pe o străveche temelie. Descoperiri recente au arătat că vechimea poporului nostru pe aceste meleaguri este nu de 600 000 ani, cum se credea pînă de curînd și cum am scris-o și eu, ci de cel puțin 1 000 000 ani. O mie de milenii, pe care istoria permanent creatoare a zilelor noastre le continuă glorios, făurind tuturor locuitorilor acestei țări o viață nouă și fericită».

A urmat la cuvînt prof. dr. Dumitru Almaș, care a dat glas bucuriei resimțite de redacție față de succesul concursului său: „Cele peste șase regimente de cititori și cititoare care au răspuns întrebărilor dovedesc că există o adevărată pasiune pentru istorie în rîndurile celui mai larg public din țara noastră.

O deosebită plăcere ne-a făcut primirea a 45 răspunsuri exacte numai din județul dv., Caraș-Severin, a spus în continuare prof. dr. Dumitru Almaș. Nu știm încă dacă și citii dintre ei vor ieși câștigători în urma tragerii la sorți care va avea loc acum. Dar la urma urmelor, premisele nu sînt decît niște simboluri. Cei 45 cojudețeni ai dv., competitori cu răspunsuri exacte, ca și — de ce nu? — toți cei 8 532 participanți la concurs sînt în realitate câștigători morali. Aș vrea să mă audă și ei cînd spun aceste cuvinte, căci chiar dacă unora șansa li se dovedește mai puțin favorabilă, toți sînt acum deținători ai unor prețioase cunoștințe, tocmai prin intermediul participării la concurs. Iar câștigătoarea cea mai mare este, fără îndoială, istoria.

Folosesc împrejurarea de față pentru a mulțumi din suflet tuturor celor care, o dată cu răspunsurile la concurs sau cu alte scrisori trimise nouă, au felicitat redacția cu prilejul împlinirii a cinci ani de apariție a «Magazinului istoric». Trăiește și astăzi înfiorările lunilor de pregătire a primului număr, cînd toți cei din redacție ne întrebam dacă revista va fi pe placul cititorilor. Sperăm că nu vom fi învinuiți de lipsă de modestie dacă vom spune că, în acești primi cinci ani de existență, «Magazin istoric» și-a atins țelul pe care și-l propusese — de a dezvolta la publicul său cititor o și mai mare sensibilitate și receptivitate față de cro-

nica încărcată de glorie a țării noastre. Pentru noi este o datorie de onoare să ducem mai departe — și din ce în ce mai bine — această muncă de educație patriotică, care face din prețuirea trecutului, una din rampele de lansare spre minunatele perspective ale viitorului“.

Prof. Maria-Anca Stoenescu a dat apoi o serie de explicații asupra felului cum se va desfășura tragerea la sorți. Extragerea buletinelor câștigătoare din urnă a fost efectuată de pionierii **Veronica Virtopeanu** și **Eugenia Cirtu**, din clasa VII C a Școlii Generale nr. 7 din Reșița.

După terminarea tragerii la sorți, din rîndul celor care asistau la festivitate au luat cuvîntul prof. **Elena Iorga** și prof. **Stanca Pascadi** (ambele din Reșița), prof. **Ana Clitan** (din Caransebeș), **Constantin Grizea**, **Aurel Bohariu** și **Ion Spencoci**. Vorbitoarii au pus o seamă de întrebări și au angajat vii și pasionate discuții cu prof. univ. dr. Dumitru Berciu și prof. univ. dr. Dumitru Almaș. Reprezentanții redacției și-au notat cu grijă interesante sugestia și propuneri venite din sală.

În încheiere, prof. Dan Pascu a mulțumit oaspeților, invitîndu-i să revină cît mai curînd la Reșița. O invitație pe care cei în cauză au acceptat-o cu o promptă și firească plăcere.

Iată și lista premიაților :

PREMIUL I

Cîte un televizor „Miraj“ sau „Venus 4“

1. DINU LIVIU, Constanța
2. PETROV CONSTANTIN, București

PREMIUL II

Cîte un aparat de radio portativ „Albatros“ sau „Mamaia“

1. ARGHIROPOL ALEXANDRU, Timișoara
2. ICHIM PAULINA, com. Vizantea, jud. Vrancea
3. BULACU VALERIU, Tg. Mureș
4. CONSTANTINESCU CONSTANTIN, com. Berzasca, jud. Caraș-Severin

PREMIUL III

Cîte un aparat de radio „Carmen 4“ sau un aparat foto „Ceaika“

1. TODIȚĂ TECLA, Cluj
2. BRĂTIANU VASILE, Sighișoara
3. ZGARDAN VALENTIN, Reșița
4. AVASILLOAIEI ELENA, Cluj

PREMIUL IV

Cîte un aparat foto „Smena 8“ sau „Liubitel 2“

1. BUDULECI GHEORGHE, satul Șerbănești, com. Sălătrucel, jud. Vilcea.
2. LUNCAN GHEORGHE, com. Nojorid, jud. Bihor
3. VINT ANA, Tecuci, jud. Galați
4. TATARMIȚCHI BORIS, Făgăraș, jud. Brașov
5. LEON CONSTANTIN, Bacău
6. DIMANDESCU DAN, Constanța
7. VALEANU DUMITRU, Birlad
8. TIBAIL MARIA, Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud

PREMIUL V

Cîte un abonament pe 12 luni

1. BORAN ION, Oțelul Roșu, jud. Caraș-Severin
2. TUDOR GHEORGHE, Constanța
3. MONUS MARIA, Timișoara
4. POP IULIU, Petroșani, jud. Hunedoara

5. NICOLAESCU MIOARA, Bălcești, jud. Vilcea
6. ANGHEL DUMITRU, Brăila
7. ALBU CONSTANTIN, com. Bilciurești, jud. Dimbovița
8. PANA ZAHARIA, București
9. FURTUNESCU JEANA FELICIA, București
10. RĂDULESCU CONSTANTIN, București
11. ANGHEL MARIOARA, Calafat
12. DATCU MIRCEA, București
13. VIOREANU MARIA, București
14. GANEA MIHAI, Galați
15. IONESCU SILVIU, București
16. VARO LIVIU, Tg. Mureș
17. TERNA SERGHEI, Baia Mare
18. ILICI RODICA, com. Berzasca, jud. Caraș-Severin
19. DASCĂLU PANTELIMON, Buzău
20. NICOLAE IOAN, București
21. RUS-VID ALEXANDRU, Oradea, jud. Bihor
22. ȘARBANU D. OCTAVIAN, satul Băceni, com. Berca, jud. Buzău
23. MĂRGINEANU EMIL, Aiud, jud. Alba
24. PIT VICTORIA, Satu Mare
25. GEORGESCU ION, București
26. GREGORIAN LUCIA, București
27. BURAH HERMAN-LEON, Craiova
28. GAVRILETEA IULIU, Vașcău, jud. Bihor
29. MĂRGINEANU AURELIAN, București
30. MINDRUT ION, București
31. TUFAN ILIE, Calafat
32. POP CORNEL, Dej, jud. Cluj
33. VLAD ION, Brașov
34. FLORESCU GAVRIL, București
35. GEMIȘ I., com. M. Kogălniceanu, jud. Constanța
13. ALBERT IOAN, com. Iecea Mare, jud. Timiș
14. MIHAI CARMEN, Cluj
15. ATUDOSEI IONEL, Piatra Neamț
16. KOVAKS ȘTEFAN, Orșova, jud. Mehedinți
17. MUNTEANU IUSTIAN-LUCIAN, Huși, jud. Vaslui
18. TOMUȚA NICODIM, satul Rădulești, com. Dobra, jud. Hunedoara
19. BUGA T., Ploiești
20. BRABETE GH., București
21. AVRAMESCU VICTORIA, Mangalia
22. CLOCOTICI C. STELIAN, com. Bucecea, jud. Botoșani
23. ZAIZON PETRICA, Buzău
24. RADU DANUȚ, Ploiești
25. BALIBANU ANTONIA, București
26. ZOLDI EMERIC, Brașov
27. TOMOVICI GHEORGHE, București
28. SAVU RODICA, București
29. NICOLAU GHEORGHE, Bacău
30. BOSGA I. ROMULUS, Reșița
31. BOLTUȘ N. ECATERINA, Pitești
32. MARINCAS VICTOR, Cluj
33. RAȘCU VINGA, Panciu, jud. Vrancea
34. SANDU I. VALERIU, Bușteni, jud. Prahova
35. URDUZEA NICOLAE, com. Prejmer, jud. Brașov
36. TOPA GHEORGHE, Caransebeș
37. BEJAN LACHE, Tulcea
38. ATANASOAEI CRISTIANA, București
39. BOBOC MIRCEA, București
40. RAVARIU CONSTANTIN, com. Girov, jud. Neamț
41. BADEA MARIN, satul Comoara, com. Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman.
42. BADEA IANIN, București
43. STAMATE ANTON, București
44. PETRACHE VASILE, com. Mărăci-neni, jud. Buzău
45. STĂNCESCU LUCIAN, București
46. TISA EUGEN, com. Hușdin, jud. Cluj
47. POPESCU MIRCEA, București
48. DINALE SORIN, Craiova
49. DĂMOIU CONSTANTIN, București
50. BALABAN MIHAI, București

PREMIUL VI

Cîte un abonament pe 6 luni

1. SEVASTOE IOAN, com. Jitia, jud. Vrancea
2. MĂRGINEANU EMILIA, com. Mihăești, jud. Argeș
3. LACUȚA PUJU, Vălenii de Munte, jud. Prahova
4. PESCARIU TRAIAN, com. Cenad, jud. Timiș
5. ANTONESCU TRAIAN, București
6. MINCĂ ION, Brașov
7. STĂNCESCU RUXANDRA, București
8. CZIGLER ELISABETA, com. Rovinița-Mare, jud. Timiș
9. PĂUNESCU CONSTANTIN, Caracal, jud. Olt
10. DANCIU AUREL, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin
11. LECA CLAUDIA, com. Mihăești, jud. Argeș
12. RUDOLF GRĂF, Reșița

NOTA

Premiile în obiecte ale cîștigătorilor din Capitală pot fi ridicate de la redacție (București, str. Onești nr. 5) între 10 și 15 iulie 1972. Premiile în obiecte ale cîștigătorilor din provincie vor putea fi ridicate în același mod, iar pentru cei care nu vor putea face deplasarea vor fi expediate pe adresele indicate de concurenți. Abonamentele vor fi efectuate de redacție, pe adresele indicate de concurenți.

SEIRSITUL LUMII NU A AVUT LOC

A. STRINDBERG

Apropierea anului 1000 a provocat în Europa o panică greu de imaginat azi. Unui episcop creștin din Africa romană, Sfântul Augustin (354-430), socotit unul din „părinții” bisericii catolice, martor al prăbușirii lente a Imperiului roman, i se păruse că dezagregarea acestui stat milenar ar fi „prologul” nașterii unui alt imperiu milenar — cel al bisericii creștine — care trebuia să ia sfârșit în anul 1000. Sfârșitul „Mileniului augustinian” a terorizat Europa cîteva secole. S-au păstrat documente din veacurile VIII-X, cuprinzînd formule care oglindesc această stare de spirit — „Apropiindu-se sfârșitul lumii...”, sau „Apropierea sfârșitului lumii și înmulțirea ruinelor...” — care era urmarea misticismului accentuat, a bigotismului în care se confundase Europa creștină a acelor vremi.

Scriitorul suedez August Strindberg (1849-1912), din a cărui operă revista noastră a mai reproduș o „miniatură istorică” *, a evocat psihoza care cuprinsese Europa la sfârșitul primului mileniu, surprinzînd-o în inima Italiei, la Roma. De două secole, monarhi ai unor semintii germanice își așteptau privilegiile spre Cetatea Eternă, unii ajungînd să se încoroneze acolo ca „împărați ai romanilor”. Gestul lui Carol cel Mare ** fusese repetat în 962, de Otto cel Mare, considerat — cu mai multă sau mai puțină dreptate — întemeietorul Sfîntului Imperiu roman de națiune germană.

Anul 1000 găsește în fruntea acestui imperiu pe nepotul său, Otto III, urcat pe tron la vîrsta de trei ani (983). De la mama sa, Theophano, fiica împăratului bizantin Romanos II (959-963), Otto moștenise setea de cultură, dar și gustul pentru strălucire și fast. Abia devenit major, s-a îndreptat spre Italia, pentru a pune stăpînire pe Roma; a instalat pe vărul său Bruno ca papă, (Grigore V), iar el însuși s-a încoronat împărat roman (996). Atras de mirajul Cetății Eterne și de tărmlurile insoțite ale Italiei, Otto III dorea chiar să transforme Roma în capitala imperiului său. Dar nu numai atît; el visa restaurarea Imperiului roman însuși („Renovatio Imperii Romanorum”), a cărui Capitală nu putea fi, evident, decît Roma. Dar ce era Roma, ce era Italia acelei vremi? Ne-o spune cunoscutul istoric și critic de artă francez Henri Focillon: „O lume a dezunirii, a discordiei, a rebeliunilor, a intrigilor, o lume de fiare feudale, de episcopi simoniaci, de hoți la drumul mare cu nume ilustre, întăriti în mormintele Viei Appia sau în micile castele lacustre ale Italiei de sus, înfiorătorul amestec de crime [...] Prinților detronați li se scot ochii, papii sînt sugrumați în beciurile adînci ale Castelului Sant'Angelo, demnitarii cetății sînt spinzurați [...] s-ar fi cerut nu numai geniul aspru al unui Otto, ci și prezența lui neîntreruptă” pentru a înfrîna această dezlănțuire de patimi. (Anul o mie, București 1971, p. 118). Dar trebuirea imperiului reclamau prezența împăratului în diverse puncte ale statului; profitînd de absența lui Otto, nobilii romani s-au răscoal, în anul 997, sub conducerea senatorului Crescentius, care dorea să reinvie Republica. Papa german a fost alungat și înlocuit cu Ioan XVI.

În fragmentele care urmează, talentul literar al lui Strindberg ne face să asistăm — desigur, fără pretenția sau prezumția unei analize istorice integrale a epocii — la sfîrșitul răscoalei lui Crescentius, precum și la metamorfozarea acelor „fiare feudale” în blînzi și nevinovați mieluși care așteaptă sfîrșitul lumii. Titlul și subtitlurile aparțin redacției.

Ultimul roman

Împăratul s-a întors repede la Roma, a luat prizonieri pe Crescentius și pe noul papă, oferînd romanilor un spectacol pe viu, așa cum doar strămoșii lor mai văzuseră.

Partea din oraș care cuprîndea colina Vaticanului, cu cea mai veche biserică a Sfîntului Petru și cu Palatul papal, era legată de restul Romei prin Pons Aelius sau puntea lui Hadrianus. La capătul celălalt al podului, era mormîntul împăratului Hadrianus (117-138 e.n.), o clădire în formă de turn, în care fuseseră îngropați împărații pînă la Caracalla (211-217). După cucerirea Romei de către vizigoți (410), mormîntul devenise fortăreață, ră-

mînd multă vreme astfel și devenind cunoscut sub numele de Castelul Sant'Angelo.

Cînd, în acea memorabilă dimineață de februarie a anului 998, romanii s-au trezit, au zărit înălțate pe terasa castelului douăsprezece cruci mari de lemn, pe care erau ținutei doisprezece bărbați. Sus de tot, încă din vremea papei Grigore cel Mare (590-604), străjuia statuia arhanghelului Mihail, cu spada scoasă.

Pe Pons Aelius și la poalele castelului se adunase o mulțime de privitori. Deodată, un detașament de soldați a despicat gloata și pe cărarea rămasă liberă a apărut papa Ioan XVI, așezat de-a-nădratelea pe un măgar. Nasul și urechile îi erau tăiate, iar ochii scoși. Pe capul papei

* Vezi „Magazin istoric”, nr. 5/1972, p. 30.

** Vezi „Magazin istoric”, nr. 8/1970, p. 26.

„Semne vădite vestesc sfârșitul lumii ;
ruinele se înmulțesc” (manuscris din
sec. VIII, Paris)

În p. 71 : Sfârșitul lumii în viziunea celor
care credeau că-i vor fi martori (manu-
scris de la sfârșitul sec. X, Madrid)

flutura în vînt o bășică de porc. Era o
privești jalnică, oribilă. Poporul tăcea și
se înfiora.

Lîngă cei doisprezece patrioți care se
zvrîcoleau pe cruci, au apărut cinci băr-
bați înveșmîntați în roșu, care au început
să meștească un eșafod : erau călăii.
Cînd eșafodul a fost terminat, a fost adus
Crescentius, „ultimul roman”. Capul său
a căzut și cu aceasta Roma a devenit ger-
mană — sau Germania a devenit ro-
mană — pînă la 1806.

Iar în după-amiaza aceleiași zile a fost
confirmată numirea noului papă : Gerbert
d'Aurillac, fost tutore și dascăl al împă-
ratului, a primit tiara papală sub numele
de Silvestru II.

Francezul acesta studiasse la Cordova,
unde califii întemeiaseră o universitate în
care se predă știința arabă, pe baza înțe-
lepciunii eline și hinduse. Predase el în-
suși, la Reims, filozofia, matematica, as-
tronomie și chimia. Fusesse arhiepiscop de

Reims și de Ravenna și, după ce, în mai
multe adunări bisericești, luase atitudine
împotriva decăderii papalității, ajunsese
acum papă german la Roma.

Agitația care domnea în Orașul Etern
după execuția lui Crescentius l-a silit să
caute ocotire pe colina Aventin, la disci-
polul său, împăratul, care, din cauză că
românii îl detestau, își părăsea rar pa-
latul ; Otto l-a primit într-o chilie de unde
papa Silvestru a condus destinele Europei,
ledicîndu-se în timpul liber științelor,
mai ales astronomiei și alchimiei. De
aici i s-a și tras faima de vrăjitor.

Papa promite un imperiu milenar

Într-o noapte, pe cînd, cufundat în gîn-
duri, ședea la masa lui de lucru inundată
de scrisori, a intrat la el, neanunțat, tînă-
rul împărat. Era teribil de neliniștit :

— Pelerinii din mai multe țări au sosit
aici și istorisesc despre semne prevesti-
toare, arătări și miracole. Așa, bunăoară,
în Franța de miază-zi au izbucnit ciurma
și foanetea și, în măcelării, s-a vîndut
carne de om ; în Germania s-a văzut pe
cer o nuia de fier în foc ; și aici, în Italia,
au reînceput pelerinajele fără sfîrșit. La
Ierusalim a fost jefuită biserica Sfințului
Mormînt și au înălțat templul „Marelui

Inșelător". Poporul, întreaga creștinătate, tremură, căci a văzut în papii desfrânați ai ultimului secol, aleși de tîrfe, pe Anticrist. Trimișii lui Hristos (misionarii — **n.r.**) sînt uciși... Asta nu poate însemna altceva decît că ne așteaptă sfîrșitul lumii și Judecata de Apoi.

Și împăratul a început să citeze texte biblice, pentru a-și convinge dascălul. Dar papa i-a întors vorba tot cu un citat biblic, asigurîndu-l că lumea nu se va sfîrși, că abia acum începe o nouă împărăție, care va dura o mie de ani.

În căutarea unui mormînt

Anul 999 se apropia de sfîrșit și creștinătatea trăia într-o spaimă de moarte. La Roma și în împrejurimi încetase orice viață. Ogorul nu fusese semănat și era năpădit de buruieni; negoțul stagna; prăvăliile erau închise. Care cum poseda vreun lucru, îl dăruia, și găsea anevoie unul care să-l primească. De trei luni, bisericile stăteau deschise ziua și noaptea și erau veșnic întesate de lume; spove-

— Nu cred o iotă din spusele tale — i-a replicat împăratul. Ultimul an al mileniului a sosit, și acum mă duc în pustiu, să aștept ziua Domnului în post și rugăciune. Mă voi ruga pentru tine, prea-cuvioase, dar aici drumurile noastre se despart și nu mă vei mai vedea!

Împăratul a plecat și Silvestru a rămas singur.

— Aștept! — și-a spus el — dar, în acest răstimp, orînduiesc treburile noastre lumești!

Și a desfășurat o hartă a lumii cunoscute pe atunci. Cu o cretă roșie, a distribuit cruci și coroane.

Cele patru „națiuni” — Roma, Galia, Germania și Scelavinia — aducînd omagiu...

daniile, liturghiile și împărtășaniile nu mai conțineau.

Crăciunul a fost sărbătorit cu o neobișnuită cucernicie; oamenii trăiau în pace și bună înțelegere. Straja orașului nu avea nici o treabă, căci groaza de ceea ce avea să vină impunea disciplină și ordine. Se dormea cu ușile deschise și nimeni nu se încumeta să fure sau să înșele; dealtfel, nici nu era nevoie, căci cel

ce cerea un lucru îl căpăta în dar ; brutarii împărțeau plinea gratuit și la cîrciumar oamenii aveau credit nelimitat ; datele nu se mai încasau.

A sosit și ajunul Anului Nou. Părerile despre natura catastrofei erau împărțite : avea să fie ori un potop, ori un cutremur. Cei mai mulți locuitori rămîneau afară, în aer liber, cu privirile ațintite spre cer.

În dimineața ultimei zile a anului, Cîmpul lui Marte era plin de oameni ; un grup alcătuisese un cerc în jurul unei stive de lemne ; un individ dement, cu un

După ce a dat foc rugului, a rostit o rugăciune, și s-a aruncat în mijlocul flăcărilor.

În Forum, un bărbat scormonea pămîntul cu o rangă de fier, pregătindu-și morimintul. De pe un pod, un tînăr și o tînără au sărit în apă, îmbrățișați, și nici moartea în valuri nu i-a putut despărți.

Roma se pregătește de execuție

Către prînz, s-au deschis temnițele și închiși au fost primiți ca niște eroi și martiri, conduși în locuințele nobililor.

...lui Otto III, un tînăr plin de ambiție și fantezie, de evlavie și cruzime, care dorea să restaureze Imperiul roman

maldăr de hîrtii și pergamente în miini, se urcase deasupra și vorbea mulțimii. Era un orășean bogat, care, timp de trei luni, ținuse post și făcuse penitență aspră, iar acum, scheletic, voia să se sustragă miniei ce se apropia. Cărase un braț în-treg de lemne uscate, sub pretext că vrea să dea căldură tuturor hamailor și animalelor de povară.

siliți să ia loc la masă, iar senatorii Romei și soțiile lor le-au spălat picioarele.

Bolnavii din spitale voiau să iasă sub cerul liber și paturile le-au fost purtate pe străzi și în piețe. Tot ce trăia tîndea să iasă afară, la lumină. Pînă și păsărelele au fost slobozite din colivii și caii din grajduri.

Copiii erau singurii care nu se temeau, Săreau și se jucau ca de obicei, bucurîndu-se de libertate și de noutatea situației. Nimănui nu-i trecea prin minte să-i dojenească și, deoarece nu pricepeau despre ce e vorba, ei au rămas fără griji, continuîndu-și joaca.

Aerul era blînd ca într-o zi de primăvară și cerul a rămas senin pînă la amiază. Apoi s-a înnoirat.

Prin oraș, au pornit procesiuni alcătuite din preoți și călugări, cîntînd litanii cărora gloata le ținea isonul.

Alții se adunaseră în catacombe și ruine, organizînd serbări păgîne și orgii. O asemenea petrecere aveau loc în ruinele Palatului de aur al lui Nero. Libertinii și curtezanele orașului stăteau pe mese și bănci, în jurul unui foc. Mîncare și vin se găseau din belșug, luate de-a gata din cămări și pivnite. Era muzică și cîntec și dans, iar între două jocuri chefliei se desfășeau privind cum lifecii și bufnițele cădeau în foc și ardeau de vii.

În toilul petrecerii, o piatră supraîncălzită s-a desprins din boltă și a căzut în foc, împrôșcînd scînteii. Prin golul rămas, a pătruns vîntul de noapte, învîrtejînd fumul în obrazul oaspeților; la început, toți au găsit aventura amuzantă, dar apoi au fost nevoiți să părăsească încăperea.

Cineva a sugerat să iasă toți afară, ca să vadă sfîrșitul lumii. Și alaiul a pornit, format din bacante și menade, cu un burduf de vin în frunte, cu flautiști în coadă, iar toți chefliei cu pocale în mînă.

Părea că Roma se pregătise de execuție.

La hotarul între două milenii

În vechea basilică a Sfîntului Petru, papa stătea în fața altarului și oficia liturghia de la miezul nopții. Biserica era arhiplină; oamenii stăteau în genunchii. Tăcerea era atît de adîncă, încît se auzea fișitul cămășii albe a papei cînd ridica potirul.

Dar se mai putea auzi și un alt zgomot, care părea să numere ultimele minute ale mileniului. Zvîcnea ca pulsul în urechea bolnavilor de friguri și înșira tot atîtea bătaii. Ușa paraclisului era deschisă și marele orologiu atîrnat acolo ticăia liniștit și sigur, odată pe secundă.*

* Scena, de mare efect artistic, care urmează, e îndeolăcită din punctul de vedere al realității științifice, orologiu fiind o invenție ulterioară anului 1000. Se pare, însă, că papa Silvestru proiectase un asemenea orologiu, fără să știe dacă l-a și construit. Acest amănunt stă, probabil, la baza descrierii făcute de Strindberg, interesat și în acest caz mai mult de efectele emotive și mai puțin de amănuntele pur științifice — n.r.

Valul de panică și pocăință a trecut repede, și fiecare și-a reluat ocupațiile. Intenția lui Otto III de a reînvia Imperiul roman s-a lovit de rezistența feudalilor romani, care au provocat o mare răscoală (1001); germanii din Roma au fost măcelăriți, Palatul imperial de pe Aventin a fost asediat, iar Otto III și papa Silvestru — constrînși să părăsească Cetatea Eternă. Un an mai tîrziu, la 23 ianuarie 1002, Otto III a murit într-un castel din împrejurimile ei. Deși Roma a continuat să fie, o vreme, orașul încoronărilor imperiale, și să împrumute, timp de încă opt veacuri, prestigiosul ei nume statului împăraților germani, ultima tentativă de restaurare a Imperiului cu Capitala acolo eșuase. Scăpată, într-o noapte, de obsesia sfîrșitului lumii, feudalitatea europeană redevinse ceea ce fusese și mai înainte: o lume de fiare...

Papa stătea la fel de liniștit; probabil că uitase ușa deschisă, poate cu intenția de a obține cel mai spectaculos efect în clipa supremă, căci obrazul îi era livid de emoție, dar nu se mișcă și mîinile nu-i tremurau.

Liturghia se termină și se lăasă o tăcere de moarte. Se aștepta ca slujitorul Domnului să spună de la altar cîteva cuvinte de mîngiere; dar nu spuse nimic, era doar cufundat în rugăciune, cum se părea, cu mîinile îndreptate spre cer.

Orologiul ticăia, poporul suspina, dar nu se întimplă nimic. Ca niște copii cărora le e frică în întuneric, oamenii zăceau cu fața la pămînt și nu se încumetau să-și ridice privirea. Sudoarea spaimii picura de pe multe frunți înghețate, genunchii amorțiți dureau sau deveneau nesimțitori de parcă ar fi fost amputați.

Deodată orologiu încetă să mai ticăie...

Să se fi descordat arcul? Era un semn prevestitor? Se va opri oare totul în loc? Timpul să se fi sfîrșit și eternitatea va să înceapă?

Din mulțime se auziră pipete înăbușite; cite unii se prăbușiră pe pardoseala de piatră, doborîți de groază și emoție.

Și iată că orologiu începu să bată: una, două, trei, patru... A douăsprezecea bătaie sună, se pierdu și se lăasă o nouă tăcere de moarte.

Atunci Silvestru se întoarse cu fața spre mulțime și, cu surîsul triumfător al învingătorului, întinse mîinile a binecuvîntare. În aceeași clipă, începură să sune voios, jubilînd, toate clopotele cupolei și răsună un cor de voci, tinere și bătrîne, cam nesigur la început, dar din ce în ce mai ferm și mai limpede:

— Te Deum laudamus!

Trebuî cîva timp ca spinările înțepinate să se poată îndrepta, pentru ca oamenii să-și revină din oroarea ce le-o insufla privilegiul celor ce muriseră de spaimă.

Cîntecul se sfîrși; oamenii se îmbrățișară, se sărutară, plîngînd și rîzînd ca nebunii.

Așa s-a terminat primul mileniu.

**Din
istoria
electorală
a Statelor
Unite
ale
Americii**

DRUMURI

SPRE

CASA

ALBĂ

FLORIN HERA

PHILADELPHIA, Aug. 30.
UNITED STATES in CONGRESS assembled,
(Princeton) Aug. 26, 1783.

According to order, General Washington attended, and being introduced by two Members, the President addressed him as follows :

S I R,

CONGRESS feel particular pleasure in seeing your Excellency, and in congratulating you on the success of a war in which you have acted so conspicuous a part.

It has been the singular happiness of the United States, that during a war so long, so dangerous, and so important, Providence has been graciously pleased to preserve the life of a General, who has merited and possessed the uninterrupted confidence and affection of his fellow-citizens. In other nations many have performed services for which they have deserved and received the thanks of the public ; but to you, Sir, peculiar praise is due. Your services have been essential in acquiring and establishing the freedom and independence of your country ; they deserve the grateful acknowledgments of a free and independent nation ; these acknowledgments Congress have the satisfaction of expressing to your Excellency.

Hostilities have now ceased, but your country still needs your services ; she wishes to avail herself of your talents in forming the arrangements which will be necessary for her in the time of peace ; for this reason your attendance at Congress has been requested. A committee is appointed to confer with your Excellency, and to receive assistance in preparing and digesting plans relative to those important objects.

He which his EXCELLENCY made the following
Reply :

Constituția Statelor Unite, alcătuită de Convenția întrunită la Philadelphia la 25 mai 1787, a fost un document aprig disputat. Dezbaterile în Convenție între federaliști — adepții Constituției — și antifederaliști au durat până la jumătatea lui septembrie. Lupta politică a devenit și mai acută cînd textul legii fundamentale a fost trimis spre ratificare celor treisprezece state, foste colonii britanice care își proclamaseră independența la 4 iulie 1776. În toamna aceluiași an, 1776, Congresul Continental hotărîse ca denumirea Statele Unite să înlocuiască vechea formulă a Coloniilor Unite. Unitatea celor treisprezece state (astăzi S.U.A. se compun din 50 state și un district federal, Columbia, unde se află Washington, capitala țării), era însă foarte firavă; tendințele separatiste se manifestau la tot pasul, mai ales în cercurile marilor plantatori din Sud.

Există o primă Constituție, denumită Articolele Confederației, dar aceasta nu asigura un guvern central eficient și stabil. Puterile încredințate Congresului prin Articole erau restrinse, în timp ce statele componente ale Confederației aveau constituții diferite și separate, unele democratice (ca în Pennsylvania, Delaware, Carolina de Nord), altele foarte conservatoare (ca în Carolina de Sud). Nu exista încă funcția de președinte al Statelor Unite, autoritatea executivă supremă.

După prima zi de luni

Instituția prezidențială a fost creată prin articolul II al Constituției din 1787, care înlocuia **Articolele Confederației**. „Puterea executivă, prevede Constituția, va fi încredințată unui Președinte al Statelor Unite ale Americii. Durata mandatului Președintelui va fi de patru ani”. Vicepreședintele Statelor Unite este ales pentru același termen. Federaliștii — promotori ai unui stat federal bine încheiat, condus de un guvern federal cu puteri largi — numărau în rândurile lor pe George Washington, comandantul glorios care înălțase pentru prima oară drapelul cu „stele și dungi” al războiului revoluționar burghez american.

După ce nouă state — începînd cu Delaware (în decembrie 1787) și terminînd cu New Hampshire (21 iunie 1788) au ratificat-o, Constituția a putut intra în vigoare. Noul sistem de guvernare, cu un președinte care deține funcțiile de șef al statului, al guvernului, al armatei și al diplomației — și care este independent de Congres — a fost însă pus în aplicare abia în 1789, după ce 11 state, între care și New York, au ratificat Constituția. George Washington — care prezidase și Convenția de la Philadelphia — a devenit primul președinte al Statelor Unite și a depus jurămîntul inaugural în balconul clădirii Federal Hall, la New York, la 30 aprilie 1789. Primul vicepreședinte a fost federalistul John Adams, un om politic cu vederi conservatoare, care își manifestase deschis preferința pentru „un stat al celor avuți și puternici”, ca garanție împotriva „exceselor democrației.” Ceremonia inaugurală de la New York s-a desfășurat în sunetul clopotelor și al salvelor de tun, în mijlocul unui oraș care număra pe atunci 30 000 locuitori... De altfel, în

triumfala procesiune care-l aducea de la Mount Vernon, marea sa proprietate din Virginia, pînă la New Jersey și apoi la New York, președintele George Washington a străbătut o țară cu mai puțin de 4 000 000 locuitori, dintre care 700 000 erau sclavi negri. Mai bine de jumătate dintr-un teritoriu întins, cu o „frontieră” care se muta mereu spre vest și sud, era populată de triburile indiene.

În această țară nouă se făceau simțite tensiuni sociale în creștere între marii proprietari de pămînt (în majoritate stăpîni de sclavi), speculanții de terenuri, industriași, armatori, marii comercianți și bancheri — pe de o parte — și, pe de altă, masa populară a fermierilor și meșteșugarilor, a „lucrătorilor de manufactură”, cum îi numea liderul federalist din New York, Alexander Hamilton. Despre acești oameni ai muncii, Hamilton afirma în eseu nr. 38 din seria de studii politice publicate sub titlul **The Federalist**, că sînt mențiți „să-și dea voturile oamenilor de afaceri și nu unor persoane de condiția lor”...

Cu numai cîteva luni înaintea Convenției constituționale de la Philadelphia, răscoala fermierilor și meșteșugarilor din Massachusetts, condusă de veteranul Daniel Shays, înspăimîntase clasele avute. „Aflați care este scopul răscoalărilor, cerea Washington. Dacă se vedește că pretențiile lor sînt drepte, dați-le satisfacție după posibilitate, sau recunoașteți îndreptățirea lor și imposibilitatea de a-i ajuta în momentul de față. Dacă nu, atunci dirijați toate forțele guvernului împotriva răscoalărilor. Să se știe că frînele cîrmuirii se află în mîini ferme și să se pedepsească orice încălcare a Constituției”.

Alegerea lui George Washington ca președinte al Statelor Unite a însemnat punerea în practică a proiectului federalist de unificare economică și politică sub „un guvern puternic, menit să apere interesele americane în exterior și să impună în in-

terior «respectul dreptului de proprietate».

Campania electorală din 1788 pentru prima alegere prezidențială din Statele Unite s-a deosebit de cele ulterioare prin numeroase aspecte. Nu au existat, de fapt, contracandidați care să dispute poziția generalului Washington. Nu a existat nici investiția — **nomination** — prin care Washington să fie prezentat formal drept candidat la postul de șef al puterii executive. Președintele a fost propus și ales în unanimitate de un grup de 69 electori, aleși sau numiți, la rândul lor, conform Constituției, de către corpurile legislative din zece state (trei state n-au participat). Alegerea prezidențială era astfel indirectă, prin Colegiul „marilor electori”, și nu directă, prin vot popular. Această măsură fusese instituită pentru a preveni „efectele excesului de democrație”. „Alegerea nemijlocită, explica Hamilton în **Federalistul**, trebuie să fie făcută de oameni care să știe să analizeze calitățile cerute pentru acest post”. Iar coautorul lucrării lui Hamilton, John Jay, adăuga: „Electorii vor fi cetățeni respectabili”.

Colegiul electoral este menținut în Statele Unite, cu o seamă de modificări, și în momentul de față. Numărul electori-

lor, pentru fiecare din cele 50 state, corespunde cu numărul locurilor fiecărui stat în Senat și în Camera Reprezentanților; districtul Columbia, trimite trei electori. Spre deosebire de trecut, electorii sînt **dinainte angajați public** pentru candidatura prezidențială al unui partid. Ei nu pot fi senatori sau membri ai Camerei Reprezentanților. Odinioară, fiecare stat avea propria lui zi de alegeri. Dar, începînd din 1845, Congresul a instituit „Ziua națională a Alegerilor”, în ziua de marți, după prima zi de luni, din noiembrie.

„Cîștigătorul la tot”...

Întîia alegere prezidențială disputată a fost cea din 1792, deci a doua din istoria S.U.A. Politica financiară a cabinetului lui Washington a fost considerată drept anti-democratică și excesiv de centralistă de către Thomas Jefferson și partidul antifederalist, sprijinit de fermieri, meseriași și muncitorii de la orașe, de locuitorii teritoriilor „de frontieră” (smulse indienilor și transformate succesiv în noi state) și de alte pături mai puțin avute, apăsate de dări și datorii.

Dat fiind că nu se putea pune problema înlocuirii lui Washington, atacul opoziției s-a îndreptat asupra vicepreședintelui, John Adams. Antifederaliștii s-au

Alegători din statul Vermont (sec. XVIII)

străduind ca locul al doilea, în ce privește numărul de voturi din Colegiul de electori, să-l ocupe George Clinton, guvernatorul statului New York. Încercarea n-a reușit. Adams a ocupat locul secund, devenind astfel vicepreședinte și pentru al doilea termen, deși postul îi dispăcea profund (în Senatul primei legislaturi cinea propusese în glumă ca titlu vicepreședential: „Inutila Sa Excelență”).

George Washington și-a dus la bun sfârșit și al doilea termen prezidențial (în total, primul președinte a condus țara timp de 7 ani și 10 luni). În „Cuvîntul de bun rămas”, cel care avea să fie numit „Părintele țării” a refuzat un al treilea termen, stabilind astfel un precedent actualmente întărit prin Amendamentul XXII din 1951 la Constituția federală. Singura excepție la această regulă instituită de Washington și confirmată de Jefferson a fost realegerea democratului Franklin Delano Roosevelt, cel de-al 32-lea președinte, pentru al treilea termen, în 1940, și al patrulea (întrerupt prin război), în 1944.

Prima alegere în care două partide au pus candidați prezidențiali separați s-a desfășurat în 1796. Jumătate din statele federației au ales pe membrii Colegiului

electoral prin vot popular, mulți candidați electorali anunțându-se dinainte ca „oamenii lui Adams” (candidatul federalist la președinție) sau ca „oamenii lui Jefferson”, candidat al partidului advers. A câștigat John Adams. [Partidul antifederalist a fost creat în 1787 de partizanii lui Jefferson și a dispărut din viața politică după ratificarea Constituției Statelor Unite; conducătorii și aderenții lui au format însă partidul democrat-republican sau republican-jeffersonian. Aceștia sînt „strămoșii” actualului partid **democrat** din S.U.A., a cărui denumire a fost adoptată în timpul prezidenției lui Andrew Jackson (1828-1836). Actualul partid **republican**, cunoscut și sub inițialele G.O.P. (**Grand Old Party**, „vechiul și strălucitul partid”), a fost întemeiat în 1854. Primul președinte republican a fost Abraham Lincoln, ales în 1860. Printre președinții republicani se numără Theodore Roosevelt, Dwight Eisenhower, Richard Nixon].

Sistemul datorită căruia alegătorii nu votează direct pentru președinte, ci pentru electorii angajați față de un candidat prezidențial, a produs diverse anomalii. În anii 1824, 1876 și 1888, președinții John Quincy Adams, Rutherford B. Hayes și respectiv Benjamin Harrison au avut majoritatea voturilor electorilor în Colegiu, deși — la scrutinul popular din ziua alegerilor — nu intruniseră majoritatea voturilor alegătorilor. Iată, mai amănunțit, analiza cazului din 1888: candidatul partidului democrat, Grover Cleveland, a obținut 5 540 050 voturi, iar rivalul său republican, Benjamin Harrison, numai 5 444 337 voturi. Cu toate acestea, în Colegiul electorilor, Harrison a câpătat 233 voturi (față de 168 pentru Cleveland) și a devenit președinte. Cel care pierduse „la urne” a câștigat, deci, în runda marilor electori. Acest lucru a fost posibil din cauza aplicării principiului „câștigătorul ia tot” în alegerile de electori pe state. În 1960, John F. Kennedy a obținut în statul Illinois ceva mai puțin de 50,1 la sută din voturi, dar — prin aplicarea principiului „câștigătorul ia tot” — a beneficiat de toate cele 26 voturi ale statului Illinois în Colegiul electorilor.

O îmbinare de victorii masive în unele state și de pierderi la limită în altele (dat fiind că numărul electorilor diferă după populația statelor) poate avea urmări neprevăzute. Uneori, pierderea unui singur stat important, cu mulți electori, determină soarta unei alegeri. În 1916, candidatul republican Charles Evans Hughes a fost anunțat, în seara alegerilor, că ar fi câștigat majoritatea și, satisfăcut, s-a dus la culcare... Spre dimineață, un reporter agitat a încercat să-l trezească, dar a fost oprit de personalul de serviciu care i-a comunicat că „domnul președinte se odihnește”. „Bine, a răspuns ziariștul, cînd se

Atac satiric în presa anilor 1828-1832 împotriva președintelui Andrew Jackson. „Șeful democraților și al sistemului de prăzi”

va trezi să-i spuneti că a pierdut California și că nu mai e președinte!" Cîștigase democratul Woodrow Wilson.

Sistemul „cîștigătorul ia tot” a făcut să nu fie posibile decît două partide mari. „Nici o lege nu impune această restricție — arătau specialiștii în campanii electorale Daniel Ogden și Arthur Peterson, după alegerile din 1964 — dar numai un singur partid poate dobîndi controlul puterii executive. Cei aflați în opoziție față de candidatul frunțas sînt siliți să se unească spre a sprijini candidatul cu șansa imediat următoare. Cine sprijină candidatul unui al treilea partid își risipește votul, fiindcă al treilea nu are absolut nici o șansă”.

Cu toate acestea, din dorința de a-și demonstra nemulțumirea față de cele două mari partide ale clasei dominante, alegătorii au acordat uneori milioane de voturi unui candidat care nu avea practic nici o șansă să devină titularul Casei Albe. În 1920, pentru candidatul socialist Eugene Debs, care se afla în închisoarea federală Atlanta, au votat 1 000 000 alegători. În Colegiul marilor electori au ajuns însă numai democrații și republicanii, președinte fiind ales republicanul Harding. În anul 1924 a participat pentru prima oară la campania națională de alegeri Partidul Comunist din Statele Unite, candidată la președinție fiind William Foster. Dar la Casa Albă a revenit, pentru al doilea termen, Calvin Coolidge, în timpul căruia, la 27 august 1927, au fost executați pe scaunul electric muncitorii Nicola Sacco și Bartolomeo Vanzetti*.

...și prada se împarte între învingători

Acuzații viguroase împotriva sistemului celor două partide dominante au fost aduse în numeroase rînduri. În 1924, gruparea „progresiștilor independenți” a obținut 5 milioane voturi pentru candidatul Robert La Follette din Wisconsin, senatorul care declarase în manifestul **Gemenii Wall Street-ului**: „Între Mr. Davis — candidatul democrat — și Mr. Coolidge — candidatul republican — este foarte greu să discerni vreo deosebire. În esență, candidații desemnați pentru președinție atît de către democrați cît și de către republicani, sînt tot una”. „Marile cuceriri de afaceri, **Big Business**, l-au lansat pe J. W. Davis, arăta manifestul. Coolidge depinde la rîndul său de forțele Capitalului și Profitului”.

Lipsa alternativei reale a fost consolidată prin **sistemul investiturii candidaților — nomination**. În 1832, newyorkezul Martin Van Buren, pe care admiratorii îl numeau „micul vrăjitor”, iar dușmanii

„bătrînul vulpoi”, folosind aparatul electoral al partidului democrat — așa-numita organizație **Tammany Hall** — a determinat acest partid să adopte procedeul Convenției naționale: o conferință a delegaților desemnează candidatul partidului pentru alegerile prezidențiale, împreună cu „colegul său de cursă”, candidatul la postul de vicepreședinte.

The New York Times.
WITH 272 ELECTORAL VOTES, WILSON WINS;
GETS CALIFORNIA, NORTH DAKOTA, NEW MEXICO

The New York Times. EXTRA
COOLIDGE WINS, 357 TO DAVIS'S 136;
LA FOLLETTE CARRIES WISCONSIN;
SMITH BEATS ROOSEVELT BY 140,000

The New York Times. LATE CITY EDITION
ROOSEVELT WINS FOURTH TERM;
RECORD POPULAR VOTE IS CLOSE;
DEMOCRATS GAIN IN THE HOUSE

În 1914, presa din S.U.A. a reflectat pe larg campania electorală soldată cu realegera, pentru a patra oară, a lui Franklin Delano Roosevelt

„Mașina” pune în mișcare toate resursele — interese, servicii și contraservicii, promisiuni, amenințări, comenzi, prejudecăți, obligații și aranjamente — pentru a obține investitura — **nomination** — în favoarea unui candidat. Sînt necesare pentru investitură două treimi din voturile delegaților la Convenție. Ajuns la putere, cel ales își va răsplăti adepții, căci — așa cum spunea Van Buren — „prada se împarte între învingători”. Pu-

(Continuare în p. 82)

* Vezi „Magazin istoric”, nr. 1/1968.

Jaloane în istoria științei

GH. MUNTEANU-MURGOCI

Gheorghe Munteanu-Murgoci (1872-1925), savantul român al cărui centenar este aniversat anul acesta de UNESCO, a fost un mare om de știință, un strălucit reprezentant al pării sale în geologie și agrogeologie, aducând contribuții de mare valoare și participând susținut în străinătate la importante reuniuni științifice internaționale. El a așezat școala pedologică românească pe baze naturalist-materialiste. Are meritul, înainte de toate, de a fi descoperit marea pinză getică și prin aceasta structura Carpaților Meridionali. Murgoci a fost cel dintâi care a studiat geomorfologia, stratigrafia și tectonica regiunii colinare a Olteniei, prevăzând existența unor bogate zăcămintе de țiței, descoperite mai târziu și aflate astăzi în plină exploatare. Remarcabilă este și monografia pe care a consacrat-o unui frumos mineral din România, succinul (chihlimbarul). A fost în egală măsură preocupat de problemele economice legate de cercetarea geologică, aducând o însemnată contribuție la cunoașterea și valorificarea bogățiilor subsolului românesc, a resurselor de petrol, gaze, sare, apă pentru irigații și alimentări.

Și-a spus întotdeauna, cu toată autoritatea și competența pe care i-o confereau cunoștințele sale profunde și multilaterale, cuvîntul în problemele de geologie și agrogeologie vitale pentru țară. În personalitatea lui complexă s-au imbinat în modul cel mai fericit savantul înaintat, omul de vastă cultură și patriotul luminat, autentic vlăstar al oamenilor de la țară, profund cunoscător al realităților, suferințelor și visurilor lor.

A fost unul dintre cei mai iubiți oameni de știință ai timpului său. Țărani, muncitori, oameni de știință români și străini, îl așteptau și îl stimau cu toți pentru firea sa deschisă, pentru bunul simț și modestia sa, pentru inteligența lui scripitoare și entuziasmul său cuceritor. Animat de nesfârșita sa dragoste de țară, Murgoci a fost un muncitor fără preget, pînă la sacrificiu, pe tărîmul științific, cultural, economic și social, prin vorbă, prin scris, prin faptă — în folosul poporului din mijlocul căruia s-a ridicat.

Acad. Alexandru CODARCEA
Președintele Comisiei Republicane
de Rezerve Geologice

DRUMURI SPRE CASA ALBĂ

(Urmare din p. 81)

terea politică este folosită în largă măsură pentru „patronaj”, adică pentru împărțirea de posturi, situații rentabile, distincții, recomandații și favoruri, asigurarea de comenzi pentru întreprinderile industriale care au subvenționat campania electorală etc. Așa cum amintește Dictionarul de istorie americană de M. Marlin și L. Gelber, „sistemul prăzilor a însemnat o stratagemă politică folosită în permanență de „mașina” și „bossul” partidului pentru a asigura alegerea oamenilor doriți”.

Mai târziu, unele state au adoptat „alegeri preliminare” sau „voturi-test de popularitate”, pentru care concurează can-

didații la investitura prezidențială democratică sau republicană. În pofida noilor procedee, Convenția națională se bazează în mare măsură pe vaste aranjamente de culise, făcute uneori din timp, altele în ultimul moment „în camere pline de fumul țigărilor, gros să-l tai cu cuțitul”.

Pentru a ajunge pînă la Convenție cu șanse de desemnare trebuie să fii sau un om foarte bogat, sau să te bucuri de sprijinul celor foarte bogați. În 1960 — așa cum arată André Kaspi în *Viața politică din Statele Unite* — s-au cheltuit pentru alegeri 175 milioane de dolari. În 1964, alegerile au costat 200 milioane de dolari; 50 la sută din această sumă a alimentat emisiunile de televiziune pentru popularizarea imaginii candidatului, 25 la sută au încasat ziarele, restul a fost consumat pentru turnee electorale și plata aparatului electoral.

BIRUL

NICOLAE STOICESCU

(Urmare din numărul trecut)

Necesitatea de a satisface urgent cererile mereu crescînde ale Porții a făcut ca fiscalitatea să devină o principală preocupare a domniei și a dregărilor săi. Pentru a putea face față situației, domnii din sec. XVII au fost nevoiți să introducă noi legiuri. Una din cele mai cunoscute este aceea datorată lui Matei Basarab, care a stabilit un sistem de impunere la bir denumit „taler“, ce a agravat situația birnicilor. Matei vodă a întărit totodată paza la hotare pentru a împiedica exodul locuitorilor și a extins răspunderea colectivă și asupra curtenilor sau roșilor*, pe care i-a obligat să păzească pe țărani să nu fugă de bir și să plătească dările celor aflați în această situație. El a mai hotărît că cei care nu-și plăteau dările vor fi considerați „hicieni“ (trădători) și li se va confisca averea „pentru că cine fuge de haraciul împăratului, acela i se vind și moșii și bucate și tot, pentru haraci“. În numeroase documente din această epocă se spune că, întrucît locuitorii cutărui sat, „ca niște oameni răi și hicieni și fugari de bir, s-au sculat și și-au părăsit moșiele și birul și au fugit“, moșia lor este dată boierului care „ține“ județul respectiv de bir (adică i se concesionase de către domnie strîngerea birului, operație din care boierii realizau mari venituri). Prin această aspră fiscalitate, Matei Basarab a reușit nu numai să

achite sumele mari de bani cerute de turci (haraciul mai mult decît dublu față de epoca anterioară, plus circa 400 000 galbeni la luarea domniei), dar și să realizeze un imens tezaur, care a rămas succesorului său în scaunul domnesc, Constantin Șerban.

În a doua jumătate a sec. XVII, Dumitrașcu Cantacuzino, domnul Moldovei (1674-1675), a înlocuit sistemul de impunere al cislei** cu impunerea individuală, introducînd așa-numitele „hîrtii“. Acestea se dădeau pe „fețele“ oamenilor (individual), trecîndu-se în ele: numele locuitorilor, porecla (deoarece locuitorii nu aveau încă nume de familie), satul unde locuiau și suma datorată vistieriei. Locuitorii erau datori să poarte aceste „hîrtii“ asupra lor, pentru a putea fi oricînd controlați dacă și-au plătit dările.

Pentru a determina pe birnici să accepte „hîrțiile“, unii domni anunțau în momentul eliberării acestora o cotă mai mică de bir, pe care însă o majorau ulterior. Așa a procedat, de pildă, Gheorghe Duca, devenit vestit prin fiscalitatea excesivă aplicată țării. După cum povestește cronicarul Ioan Neculce, domnul „scos-au niște hîrtii pe țară, mari de cîte 6, de 8 ughi (galbeni — n.a.) și cîte n-au îmbrăcat pe fețe, le-au dat năpăști prin sate. Și după ce au dat tablele la vistierie, au aruncat orinduilele pe hîrtii de un gal-

ben cîte 16 galbeni; care luasă hîrtie de 6 galbeni îi făcea mai bine de o sută. Și dacă nu găsea cu ce plini de la om, lua altuia pentru acela; și pe unde era pus-tiu, făcea pe zlotăși de plă-tia de la casele lor“.

Către sfîrșitul acestui secol, potrivit unei însemnări din 1693, pe cînd era mare vistier al Moldovei Iordache Ruset, vestit pentru lăcomia sa, s-au pus 70 „orinduile“ (dări) pe țară, „fără ilisuri și fără sulgiu*** și fără alte mărunțișuri; și mai pre urmă, au scos și hîrtii în țară, hîrtia de cîte 6 galbeni“.

Încasarea dărilor a dat naștere tot timpul la numeroase abuzuri, prin care cei ce le strîngeau, zlotășii sau zapcii, și-au asigurat în mod constant veniturii mari. La începutul sec. XVII, fostul mitropolit Matei al Mirelor, aflat în Țara Românească, deplîngea situația cristă a locuitorilor din această țară, unde „strîngătorii dărilor despoaje pe săraci ca ienicerii... pîrlesc și ard pe săraci ca în flăcările focului“, purtîndu-se cu o deosebită cruzime. Mai tîrziu, referîndu-se la domnia lui Șerban Cantacuzino, cronică țării afirmă că, datorită fiscalității excesive, „sărăcii plîngă și plînia tot ce le cerea, cî era legați de stîlpi ce era înfipti la pușcărie, în-lăuntru și afară, de-l bătea cumplit... și care cum scăpa umplea țările, cari nu muera de bătaii sau de ne-cazuri“.

(Continuare în p. 96)

* Roșii — categoriile de ostent domnești, numită astfel după culoarea hainelor.

** Acest sistem a fost prezentat în numărul precedent al „Magazinului istoric“ — n.r.

*** Despre aceste dări ne vom ocupa într-un număr viitor.

GHINIOANELE CUIRASATULUI DEUTSCHLAND

N. GĂLĂTESCU

— Supremația pe mare a încetat să mai aparțină englezilor! Declinul lor a început — putem spune — în urmă cu zece ani, în clipa cînd în trupul de oțel al crucișătorului-cuirasat DEUTSCHLAND s-au înfipt primele nituri. Astăzi, DEUTSCHLAND este invincibilul simbol al forței maritime a celui de-al III-lea Reich, o forță care va mătura pe inamic de pe toate mările și oceanele lumii!

Așa vorbea Hitler, la 3 iulie 1939, adresîndu-se noii promoții de ofițeri din Kriegsmarine (marina militară germană). Peste mai puțin de șase luni, la 21 decembrie, Führerul se răstoaie la amiralul Raeder, pe atunci comandant suprem al Kriegsmarinei:

— Cine-i doborîtorul căruia i s-a năzărit să boteze o navă cu numele de DEUTSCHLAND [Germania]? Îți dai seama ce efect psihologic ar avea torpilarea ei? Toată lumea ar spune că Germania s-a dat la fund!

Era la cîteva zile după ce fratele geamăn al lui DEUTSCHLAND, cuirasatul ADMIRAL GRAF VON SPEE, se autosabordase în estuarul fluviului La Plata, după o ciocnire cu forțele navale britanice din Atlanticul de Sud. Temerile lui Hitler erau așadar justificate. Și peste noapte, DEUTSCHLAND și-a schimbat identitatea, devenind LÜTZOW.

Dar cariera militară a „invincibilului simbol” nu a avut nimic de cîștigat de pe urma modificării de nume. S-ar zice că un fel de piață rea s-a încăpățînat să se țină scai de acest cuirasat, de-a lungul întregii sale existențe.

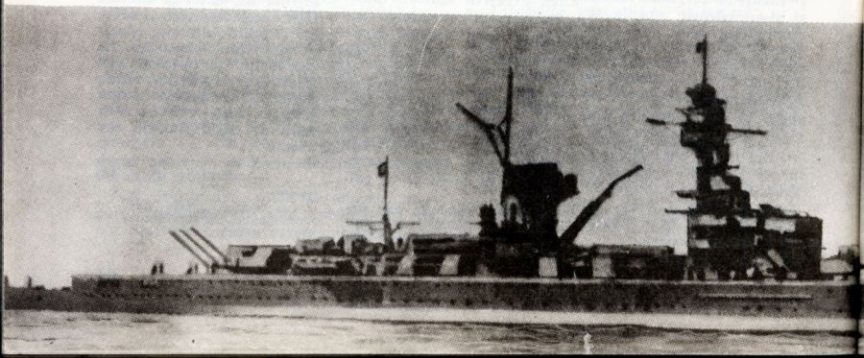
Buzunarul cu surprize

Puterile învingătoare în primul război mondial au impus Germaniei o serie de limite și restricții pe plan militar. Printre ele era și reducerea la șase a numărului de crucișătoare (inclusiv cele cuirasate) ale marinei de război. La împlinirea a douăzeci de ani de serviciu, navele puteau fi înlocuite cu altele noi, al căror deplasament era plafonat la maximum 10 000 tone.

Dar aproape imediat după semnarea Tratatului de la Versailles, în 1919, militariștii germani, în colaborare cu partidele

politice de dreapta și cu marile monopoli, au început să pregătească un nou conflict, în care sperau să-și ia revanșa pentru înfrîngerea suferită. Recurgînd la nenumărate subterfugii, ei au eludat în realitate cele mai multe stipulații ale Tratatului. Rezultatul a fost înarmarea clandestină și crearea unui mare potențial de luptă al efectivelor reduse de care dispunea Germania pe uscat, pe mare și în văzduh.

Unul din cele mai tipice roade ale acestei politici l-a reprezentat DEUTSCHLAND, primul vas nou menit să înlocuiască un crucișător „scos la pensie”. Con-

O biografie lipsită de glorie

structura lui a început la 5 februarie 1929, în vasele hale ale șantierelor navale **Deutsche Werke**, din Kiel. În aparență, proiectele ingineresti respectau limitele stabilite, căci deplasamentul nu trecea de 10 000 tone.

Ca „statură”, așadar, vasul nu ajungea decât pînă la jumătate sau chiar la o treime din parametrii crucișătoarelor grele și cuirasatelor aliate. Acestei diferențe i se datorează ironicul epitet „de buzunar”, pe care i l-au aplicat mai întîi ziarele britanice, fiind adoptat mai apoi pretutindeni.

Dar buzunarul din care ieșise această navă era plin de surprize. Astfel, în ziua de 19 mai 1931, cînd a avut loc lansarea la apă, s-a constatat că „se strecurase o mică eroare”, și că numărul tonelor ajungea la 11 700. Iar la 1 aprilie 1933, cînd **DEUTSCHLAND** a intrat efectiv în funcție, deplasamentul lui, în condiții de plină încărcătură, atingea 15 900 tone.

Fortăreața plutitoare

Ingeniozitatea Marelui Stat-Major german nu s-a oprit aici. La Versailles, delegații aliaților victorioși uitaseră să precizeze care era calibrul maxim îngăduit al tunurilor de pe noile nave. Grație unor manevre abile, Berlinul a obținut ulterior de la foștii săi inamici dreptul de a instala pe **DEUTSCHLAND** guri de foc cu un calibru de 280 mm, sensibil superior decît celui de 203 mm al noilor crucișătoare ale francezilor, englezilor și americanilor.

În ansamblu, armamentul cu care era dotat vasul consta din: 6 tunuri de 280 mm, 8 de 150 mm, 3 tunuri antiaeriene de 88 mm (în 1936, numărul acestora a crescut la 6, iar în 1940, calibrul lor a sporit la

Cuirasatul **DEUTSCHLAND** alias **LUTZOW**

105 mm), 8 mitraliere antiaeriene de 37,10 mm, 26 mitraliere de 20 mm și 8 tuburi lanstorpile de 533 mm. După cum se vede, constructorii făcuseră din **DEUTSCHLAND** o adevărată fortăreață plutitoare, capabilă nu numai să înfrunte cu succes oricare dintre bastimentele contemporane cu ea, ci să execute și alte misiuni, ca abordarea bateriilor de coastă, sprijinirea infanteriei printr-un tir susținut, în cazul unor lupte în apropierea litoralului etc. Unghiul de tragere al mitralierelor și tunurilor antiaeriene era calculat așa încît să formeze o „umbrelă de foc” impenetrabilă pentru avioanele dușmane.

În ciuda armamentului și a blindajului, nava și-a putut menține deplasamentul la un nivel relativ coborît, grație atît aplicării pe scară largă a sistemelor electrice de comandă, cît și utilizării unui procedeu special de montaj, care recurgea la materiale foarte ușoare.

Profilul aerodinamic, ca gabaritul său (186 m lungime), aveau menirea de a permite ca **DEUTSCHLAND** să se miște rapid, chiar pe o mare răscolită de furtună, și de a-i oferi o intensă rază de acțiune, chiar în eventualitatea că ar fi trebuit să navigheze vreme îndelungată de unul singur. Cele opt motoare **DIESEL**, cu un total de 48 390 cai putere, obțineau o viteză de 28 noduri. Autonomia — distanța pe care era capabil s-o parcurgă cuirasatul fără a-și reînnoi provizia de combustibil — era imensă: 10 000 mile marine, cu alte cuvinte 18 000 km. Dar „privirile” lui puteau ajunge și mai departe, prin recunoașterile efectuate de aeroplanul catapultabil și de cele două hidroavioane pe care le avea la bord.

La intrarea sa în funcție, **DEUTSCHLAND** avea un echipaj alcătuit din 33 ofițeri și 586 matrozi. În 1935, numărul ofițerilor a fost redus la 30, iar cel al matrozilor a crescut la 921.

Prima misiune și primul eșec

De îndată ce s-au instaurat la putere, naștii au imprimat remilitarizării Germaniei un ritm din ce în ce mai activ. Cînd și-a dat seama de pasivitatea, ba chiar de bunăvoința cu care cercurile guvernante din Anglia și Franța priveau refacerea și sporirea potențialului militar german, Hitler a anunțat față că nu se mai consideră legat de clauzele Tratatului de la Versailles. Una din primele sale am-

biții a fost de a face din cel de-al III-lea Reich o putere maritimă capabilă să rivalizeze cu Marea Britanie. De aceea, el nu s-a mulțumit să urgenteze producția de submarine, ci a plănuț și crearea unei masive flote de suprafață, ale cărei unități urmau să fie construite după aceleași principii ca și cuirasatul „de buzunar”.

Până la urmă, Führerul s-a văzut nevoit să renunțe la megalomanele lui visuri navale. Motivele au fost multe și variate, începând cu lipsa de materii prime și sfârșind cu hotărîrea de a da prioritate aviației față de marină. La această decizie se pare că DEUTSCHLAND a contribuit din plin, prin comportarea sa prea puțin încurajatoare.

Căci cuirasatul care, între 1933 și 1936, s-a bucurat de onoarea de a fi vasul-amiral al *Kriegsflottei*, a primit botezul focului încă înainte de izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Împreună cu alte bastimente ale Germaniei naziste și ale Italiei fasciste, el a patrat în apele teritoriale ale Spaniei în primul an al războiului civil care a înșingurat această țară (1936-1937). Misiunea sa a fost de a distrage cît mai multe nave ale guvernului republican și de a proteja traficul maritim al intervenționiștilor germani și italieni, care furnizau rebelilor uriașe cantități de arme și muniții.

Dar DEUTSCHLAND a trebuit să-și curme brusc activitatea, atunci cînd două avioane de bombardament republicane l-au atacat pe neașteptate, lovindu-l în plin de trei ori. „Umbrela de foc” a tunurilor și mitralierelor antiaeriene nu și-a dovedit eficacitatea pe care i-o atribuiseră constructorii : după ce și-au epuizat stocul de

bombe, cele două avioane s-au îndepărtat, fără ca nici un proiectil german să le fi atins. DEUTSCHLAND, în schimb, deși blindajul său gros a amortizat întrucîtva șocul exploziilor, salvîndu-l de la scufundare, a suferit astfel de avarii încît a fost determinat să se înapoieze la bază.

Acest eșec a constituit un atu de prim ordin în mîna lui Goering care, în calitate de comandant suprem al aviației militare naziste (*Luftwaffe*), era rivalul amiralului Raeder. El a reușit să-l convingă pe Hitler să retragă unele fonduri importante, destinate inițial marinei, și să le aloce flotei aeriene. Führerul și mulți din enturajul său politic au continuat, însă, să-și pună mari speranțe în cuirasatele „de buzunar” pentru agresiunea pe care o pregăteau cu febrilitate.

Un lup de mare fără colți

Cu cîteva zile înainte de izbucnirea celui de-al doilea război mondial, în ultima săptămînă a lunii august 1939, DEUTSCHLAND și ADMIRAL GRAF VON SPEE au primit ordin să-și părăsească baza și să iasă în Oceanul Atlantic. În felul acesta, cele două cuirasate evitau blocada pe care flota britanică avea s-o instituie în Canalul Minecii o dată cu declanșarea ostilităților.

Celor două nave le revenea rolul de a scufunda cît mai multe cargoboturi en-

Amiralul Raeder (în centru) urmîrind pe hartă operațiile navale din apropierea țărilor Norvegiei

gleze și franceze, evitând însă cu grijă orice angajament cu unitățile militare inamice. Conștient de zdrobitoarea superioritate pe care aliații o aveau pe mare, amiralul Raeder utiliza cuirasatele ca „vase-corsar”, conform unei tradiții preluate din primul război mondial, când crucișătorul EMDEN înregistrase strălucite succese în Oceanele Atlantică, Indian și Pacific.

Până la autosabordarea sa, ADMIRAL GRAF VON SPEE și-a îndeplinit cu brio misiunea, scufundând 31 vase comerciale sub pavilion aliat sau încărcate cu mărfuri destinate Angliei și Franței. Surprins însă de o escadră britanică în largul coastelor sud-americane, căpitanul Langsdorff, comandantul cuirasatului, s-a arătat mai puțin bine inspirat în scurta dar violenta bătălie care a avut loc, suferind o serie de avarii și înregistrând morți și răniți printre membrii echipajului. După un scurt refugiu pentru reparații la Montevideo, Langsdorff a preferat — din motive rămașe până azi misterioase — să nu mai înfrunte unitățile britanice care-l așteptau în largul estuarului La Plata. Părăsit de echipajul care montase în prealabil pachetele de dinamită în diferite puncte ale cheii și suprastructurii, ADMIRAL GRAF VON SPEE, cu blindajul sfîșiat de explozii, s-a transformat în câteva clipe într-o epavă fumegîndă. A doua zi, Langsdorff și-a tras un glonte în timp, ducînd cu el în mormînt taina care învăluia neașteptatul sfîrșit al cuirasatului.

Celălalt „corsar”, DEUTSCHLAND, acționa în acest timp sub auspicii care, din toate punctele de vedere, erau cu mult mai puțin dramatice. Comandantul său, căpitanul Wenneker, era un nazist fanatic, care purta brasăra cu zvastică încă din 1928, dar nu poseda nici una dintre trăsăturile caracteristice ale clasicului lup de mare. Așa cum avea să noteze ceva mai târziu amiralul Raeder într-un raport adresat Führerului, „lui Wenneker îi lipsea fierul, acea intuiție elementară fără de care navigația devine imposibilă... Cu un simț de orientare deficitar, el a uitat sau nu a știut niciodată care sînt rutele obișnuite ale marinei comerciale inamice...”, nereușind să intercepă nici unul dintre marile transporturi în direcția Portsmouth, Southampton sau Le Havre.

Destul de puțin măgulitor, portretul astfel schițat era încă incomplet. Plin de vitejie pe străzile Bremenului cînd, împreună cu alți huligani fasciști, împroșca cu rafale de mitralieră pe muncitorii care se înapoiu seara de la lucru, Wenneker trăia într-o permanentă panică pe puntea de comandă a lui DEUTSCHLAND Raidul în Atlanticul de Nord a avut o viață scurtă: după ce a scufundat două mici cargo-boturi franceze (cu un total de 6.280 tone), el s-a înscut la bază în ziua de 15 noiembrie 1939, la mai puțin de trei luni de

la plecarea într-o misiune care ar fi trebuit să dureze cel puțin un an.

Încercînd să stoarcă beneficii pînă și de pe urma eșecurilor, propaganda lui Goebbels s-a străduit să prezinte întoarcerea cuirasatului prin Canalul Mîineci drept o străpungere a blocadei britanice. În realitate, „succesul” se datoră nu meritelor lui Wenneker, ci neglijenței cu care **Home Fleet** (flota metropolitană a Angliei) a controlat această cale de acces în primii ani ai războiului, permițînd în repetate rînduri naștilor să circule nestîngerherți între Oceanul Atlantic și Marea Baltică.

Bizarele performanțe din fiordul Oslo

La începutul anului 1940, DEUTSCHLAND nu se mai numea DEUTSCHLAND, ci LÜTZOW, iar la comanda sa nu se mai afla Wenneker, ci căpitanul Sommerfeld, un veteran din primul război mondial.

Săptămînile se scurgeau încet, dar ordinul de ieșire în larg continua să se lase așteptat. Consemnat la bord, echipajul făcea zilnic instrucție de luptă, fără a avea cea mai vagă idee despre viitoarea misiune ce avea să i se încredințeze. Abia la 8 aprilie, Sommerfeld a primit plicul cu ștampila **Geheimnis** [secret], care conținea indicațiile Comandamentului suprem: a doua zi, cuirasatul „de buzunar” urma să participe la operația purtînd numele de cod **Weserübung**, sub care se ascundea invadarea Norvegiei.

Însoțind convoaiele de vase cu trupele naziste care atacau prin surprindere o țară neutră, LÜTZOW, ca și celelalte unități ale **Kriegsflottei**, a întîmpinat o fermă rezistență din partea bateriilor de coastă din portul Oslo. Puternicele tunuri de 150 și 280 mm ale navei au deschis focul împotriva capitalei norvegiene, dar, la a patra salvă, sistemul de comandă electrică s-a defectat. Toate eforturile de a-l repara au fost zadarnice. Pentru a nu sta degeaba, Sommerfeld a declanșat tirul tunurilor și mitralierelor antiaeriene, deși cerul era dominat de avioanele de vînaătoare și de bombardament ale **Luftwaffe**.

Peste numai un sfert de oră, servanții de pe LÜTZOW au dobîndit primul rezultat — un rezultat, însă, de care s-ar fi lipsit bucuroși: un bombardier STUKA, cu rezervorul de benzină arzînd ca o țintă, era înghitit de apele fiordului. Cîteva minute mai târziu, Sommerfeld a primit un mesaj prin radio de la generalul Falkenhorst, comandantul suprem al operației **Weserübung**: „Opriți imediat tirul antiaerian! V-ați pierdut mințile sau trădați cu premeditare? Cei vinovați de sabotarea debarcării vor fi executați pe loc! Comunicați de urgență măsurile luate, în caz contrar ordon aviației să vă scufunde!”

Generalul Falkenhorst : „V-ați pierdut mințile ?”

Nefericitul Sommerfeld, care sistase tirul de îndată ce văzuse bombardierul prăbușindu-se, s-a grăbit să transmită superiorului său o lungă comunicare, căutând să explice cum se produsese fatala eroare. Din partea lui Falkenhorst nu a mai venit nici un răspuns. Dar căpitanul cuirasatului nu a avut răgazul să-și facă prea mult sînge rău : o torpilă lansată de submarinul britanic SPEARFISH a explodat sub linia de plutire a pubei lui LÜTZOW. Prin imensa spărtură care se ivise, au început să năvălească torente de apă.

Cu mare greutate, punînd toate pompele în funcțiune și apelînd la ajutorul a două distrugătoare care l-au luat la remorca lor, cuirasatul „de buzunar” a putut fi menținut la suprafață și readus la bază. O altă misiune a sa lua sfîrșit înainte de termen, cu rezultate lamentabile.

Destituit imediat, Sommerfeld a com-părut, împreună cu patru dintre ofițerii săi, în fața unui tribunal special, aflat în subordinea Gestapoului. Procesul nu a durat nici o oră și, în urma verdictului care s-a pronunțat, toți inculpații au fost de-gradați și trimiși ca simpli soldați de in-fanterie într-un „batalion disciplinar de reabilitare” — unitate de sacrificiu utili-zată în cele mai expuse sectoare ale fron-tului și în cele mai periculoase acțiuni. O asemenea sentință echivala deci cu o con-damnare la moarte.

Jucăria a costat prea scump

Exact cu trei luni mai tîrziu, la 9 iulie 1940, în timp ce se mai găsea încă în dou-cul de reparații al șantierelor navale din Kiel, LÜTZOW a căzut victimă unuia din primele raiduri ale aviației britanice asu-

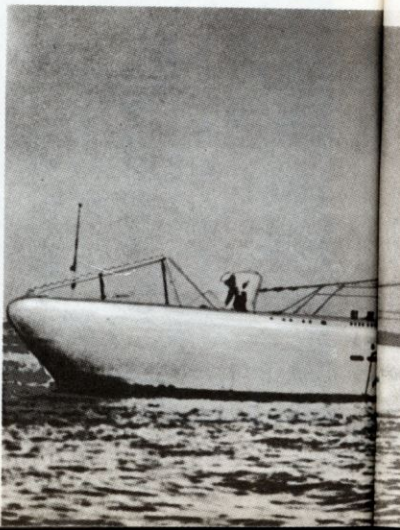
pra obiectivelor militare și industriale din Germania. Bomba care l-a nimerit i-a pro-vocat avarii atât de grave, încît remedierea lor a necesitat mai bine de zece luni.

Avînd un nou comandant, căpitanul Boethelm, cuirasatul „de buzunar” a ieșit, în sfîrșit, în Oceanul Atlantic, la începutul lunii iunie 1941, reluîndu-și rolul de navă-corsar. Dar la 13 iunie, după numai cîteva zile de patrulare și înainte de a apuca să atace vreun vas comercial britanic, un avion-torpile al R.A.F.-ului l-a detectat pe ecranul său radar. Lovit la babord de tor-pila lansată din văzduh, LÜTZOW s-a tîrit literalmente pe drumul de întoarcere în Marea Britanie, profitînd ca și în trecut de neatenția **Home Fleet**-ului pentru a se stre-cura fără incidente prin Canalul Minecii.

La șantierelor din Kiel, unde cuirasatul devenise un pacient cronic, lucrările de reparații au durat pînă în ianuarie 1942. La ieșire, el s-a îndreptat spre Narvik, portul din nordul Norvegiei, care servea naziștilor ca bază de operații împotriva convoaielor anglo-americane cu direcția Murmansk, în Uniunea Sovietică. LÜTZOW urma să intre în acțiune în cursul verii, cînd traficul era deosebit de intens pe in-frigurata rută a Nordului.

Într-adevăr, în iulie 1942, naziștii au in-terceptat în Oceanul Înghețat convoiul **P.Q.17**, făcînd ravagii în rîndul vaselor care-l alcătuiau. Dar cuirasatul „de buzu-nar” nu a participat la acest atac devas-tator. Ghinionul care-l persecuta cu atîta insistență nu-și lăsa prada din gheare ; în urma unei manevre greșite, LÜTZOW a eșuat, la 3 iulie, pe o limbă de pămînt în apropiere de rada portului Narvik.

A urmat o nouă internare în „spitalul” de la Kiel și o nouă schimbare de coman-

dant : locul lui Boethem l-a luat căpitanul Stange. La sfîrșitul toamnei, cuirasatul s-a întors la Narvik, de unde la 30 decembrie 1942, împreună cu cruciătorul HIPPER și cu șase distrugătoare ale **Kriegsmarinei**, s-a năpustit în întîmpinarea convoiului **J. W. 51 B**. Întîlnirea dintre cele două formații navale a avut loc în ziua următoare, rămîind cunoscută în istoria celui de-al doilea război mondial sub numele de bătălia din Marea Barent.

De data aceasta, LUTZOW a ieșit nevătămat din ciocnire. În schimb, naziștii au ratat cu desăvîrșire obiectivul pe care și-l propuseseră. Aliații au pierdut un distrugător cu un curățitor de mine — faptă la care cuirasatul nu a adus nici o contribuție. În schimb, toate vasele comerciale din cadrul convoiului, asupra cărora trebuia să-și concentreze el focul, au scăpat intacte. La rîndul ei, escadra germană a înregistrat scufundarea unui distrugător și avarierea cruciătorului HIPPER.

În lunile care au urmat, cuirasatul „de buzunar” a stat cuminte în adăpostul său de la Narvik, în conformitate cu ordinele exprese ale lui Hitler. Acesta îi spusese iritat amiralului Doenitz, succesorul lui Raeder la comanda **Kriegsmarinei** : „Jucăria asta, cu care ne-am fălit ca niște copii înapolați, ne-a costat mult mai scump decît face. Nu cumva să o mai scoateți în larg ! Atît ar mai lipsi acum — să-i dau lui Churchill satisfacția de a o scufunda !”

Dar peste scurtă vreme Führerul nu și-a mai putut îngădui luxul de a pune la păs-

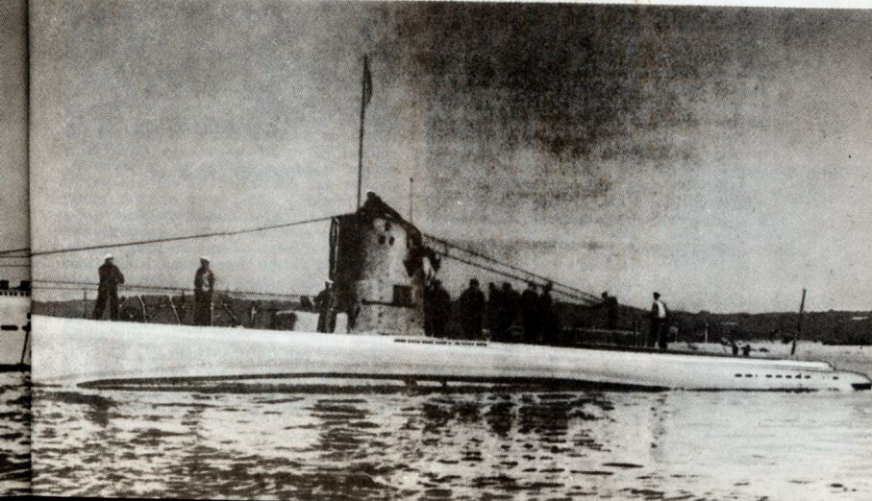
trare nici unul din mijloacele de luptă ale **Wehrmachtului** : ofensiva lansată de Armata Roșie, în iulie, la Kursk și Orel se extinsese pe aproape întreaga lungime a Frontului de Est. Rînd pe rînd, pozițiile succesive de apărare ale naziștilor erau date peste cap și nimic nu mai părea capabil să reziste victorioasei înaintări a ostărilor sovietici.

În octombrie 1943, căpitanul Stange a primit dispoziția să aducă de urgență cuirasatul în Marea Baltică. Aici, LUTZOW laolaltă cu alte bastimente ale **Kriegsflottei** s-a aliniat în apropierea litoralului, de unde au fost puse să țină locul unei părți din bateriile de artilerie, părăsite de trupele germane în retragerea lor precipitată. Era un rol de mîna a treia, pe care fosta navă-amiral l-a jucat fără strălucire : salvele uriașelor sale tunuri nu au izbutit să stăvilească, nici măcar temporar, triumfalul marș spre Apus al forțelor sovietice.

La 16 aprilie 1945, în apropiere de Svine-münde, un nimicitor atac aerian s-a abătut asupra lui LUTZOW, care a primit cinci lovituri în plin. Constatînd că, în urma gravelor avarii suferite, vasul nu mai putea naviga, Stange l-a făcut să eșueze pe tîrm : din mobilă și acvatică, nava a devenit fixă și terestră.

Acest ultim și degradant stadiu nu a durat mult. La 4 mai 1945, geniștii sovietici s-au apropiat pe nesimțite de carena blindată a navei și au aruncat-o în aer, împreună cu toți cei aflați la bord. La cinci zile după obscurul sfîrșit al cuirasatului, care purtase cu aroganță numele Germaniei, Reichul lui Hitler avea să se prăbușească și el definitiv, sub un gigantic morman de ruine și cadavre.

Pînă la urmă, Hitler a preferat submarinele. În ilustrație, un U-BOOT destinat patrulării în Atlantic

De trei ori fost-prinț

H. DUMITRU

Conștiință, virtute, vitejie

În desperare de cauză *, prințul s-a adresat atunci lui Matei Cantacuzino, fost decan al baroului din București și fost ministru, un personaj care se bucura de un prestigiu necontestat în toată „lumea bună”. Față de Matei Cantacuzino, însă, Carol a folosit cu totul alt ton: „*Fără cea mai mică greutate — a luat-o acum de sus Carol — aș fi putut ca printr-un cuvânt să fac să înceteze toate necazurile pe care le-am îndurat, dar n-am rostit și nu voi rosti niciodată acest cuvânt, întrucât el nu cadrează cu concepția morală și cu angajamentele pe care mi le-am luat.*”

Este un pasaj antologic, ținând seama mai ales de evoluția ulterioară a situației.

La moșia Mănăstirea, pe care o avea moștenire de la Carol I, unde a fost trimis, lipsa de distracții și despărțirea silită de dulcinea lui i-au înfierbîntat și mai mult imaginația. De acolo a scris Carol o parte din cele mai compromițătoare scrisori care, ulterior, i-au servit atât de bine lui Zizi împotriva lui, iar după dînsa și lui Mircea Lambrino în procesul intentat de acesta fostului rege Mihai pentru împărțirea moștenirii părintelui comun. Curtea, constatînd că șederea la Mănăstirea și vînătoarea de rațe în baltă nu puteau potoli aleanul princiarului înamorat, l-a expediat, în speranța de a-i găsi o ocupație mai absorbantă, la un regiment de vînători de munte de la Bistrița. Și pentru ca șederea să-i fie mai agreabilă l-a trimis nu singur, ci însoțit de croitoreasa cu care întreținuse legături înainte de a o cunoaște pe Zizi și căreia îi „dăruise” și doi copii. **

O tentativă făcută de Zizi, în complicitate cu o rudă de-a ei, locotenentul de

vînători Bob Virnav, de a-i înlesni fuga de acolo a eșuat — se crede chiar din cauza lipsei de insistență a lui Carol. „Tratamentul” aplicat la Bistrița și veselele companie păreau să fi avut, în sfîrșit, urmările dorite. Ușurați, regele și regina s-au declarat de aceea de acord cu înapoierea lui Carol la București, iar ca rîsplată pentru cumințire și ca măsură de prevedere, i-au organizat o costisitoare croazieră în jurul lumii: prin Constantinopol, Mediterana, Oceanul Indian, pînă în Japonia, apoi Statele Unite, vestul Europei...

Dar Zizi era și ea la post. Veghea ca sovielnicul prinț să nu uite că-i era soție, că recunoscuse copilul și, mai ales, că-l avea la mînă cu scrisorile pe care i le trimisese. Carol era într-o cumplită dilemă: „*Zizi era în stare să dea publicității confidențele lui — a scris Argetoianu, care a cunoscut bine toate dedesubturile, cu haz și fără, ale stăpînirii Hohenzollernilor din România — și în acest caz, cum rămînea el? Patima lui se stînese aproape — dar rămăsese cuvîntul dat și scrisorile...*” Să rămîie cu Zizi în brațe cu orice risc — tristă perspectivă, căci omul mai era și ambițios! Să plece să facă ochul pămîntului, renunțînd la femeie și la copil — cum rămînea cu cuvîntul dat? Dilema era dureroasă și ca să scape din încurcături, prințul nostru a hotărît să se sinucidă. O, dar nu de tot, ci numai atât cît să facă impresie! Și-a tras dar un glonte în pulpă, nu așine, ca „să nu singereze și să păteze covorul” — cum remarca același Argetoianu — dar de ajuns ca tot Palatul să alerge într-acolo și să-l conjure, într-un glas, să trăiască — evident pentru fericirea țării.

Patriot ca totdeauna, îndureratul Carol a înțeles și acest „imperativ național” și a consimțit să trăiască, ba chiar foarte bine. Cu atât mai mult cu cît mama sa l-a făcut să înțeleagă că îl ierta, iar Mișu, omul ei de încredere, l-a asi-

* Vezi partea I a acestui articol, în „Magazin istoric”, nr. 6/1972.

** Vezi Constantin Argetoianu, „Magazin istoric”, nr. 6/1967 pp. 66-73.

gurat că Zizi nu va putea publica nimic.

Printre însoțitorii din princiară croazieră, suportată din bugetul Ministerului de Finanțe, s-a aflat și, pe atunci, colonelul Condeiescu. Acesta a și descris agreabila călătorie în volume elegant editate, fără a pomeni însă, se înțelege, nimic despre scabroasele împrejurări în care ea s-a produs. Detaliu picant, după restaurare, Condeiescu, ca general — adjunct și ministru al Armatei, a înmînat lui Carol, la 26 octombrie 1930, insignele și bastonul de mareșal:

„Pentru conștiința înaltă a datoriei...”

Pentru virtutea pe care ai sădit-o în sufletele tinerilor.

Pentru vitejia pe care ai arătat-o în războiul cel mare...”

Să nu ne depărtăm însă de croazieră, întrucît înapoierea în Europa a veselilor companioni avea să aducă deznodămîntul episodului sentimental Zizi Lambri-
no. După ce în tot cursul călătoriei nu i-a dat nici o veste despre el, la înapoierea în țară Carol i-a trimis ultima scrisoare, cea de adio.

16 noiembrie 1920

Scumpa mea Zizi,

Mi s-a spus că dorința ta [sublinierea noastră] era să nu mă mai revezi, că e vorba de o despărțire între noi. Nu vreau să insist asupra acestui lucru. Vei lua hotărîrea pe care o vei socoti cea mai bună. Eu credeam că ar fi mai drept față de tine ca să ne putem vorbi, oricît de penibilă ar fi această întrevvedere...

Întors în țară, am văzut că nu mai avem șanse de reușită și, ca atare, am cedat. Viața îmi va spune de partea cui a fost dreptatea. Să nu crezi că afecțiunea mea pentru tine s-a micșorat... Iubirea de țară și voința de a înfăptui ceva mi-au forțat mina la acest gest care, fie, și se va părea oribil și crud, însă tu nu trebuie să ai nici o teamă. Trebuie să te gîndești la viitorul băiețelului.”

Așadar, „dragostea de țară” era de viață. Ceea ce Carol însuși putea face era numai s-o roage să vegheze dînsa asupra copilului. Scăpase de o grijă...

A treia renunțare

La începutul anului 1921, apele din balta stătută în care se scălda ceea ce se numea „familia regală” s-au calmat aparent. La întoarcerea din croazieră, în toamna anului precedent, Carol se opri-se la Lucerna, în Elveția, unde regina Maria aranjase o „vedere” cu fetele regelui Greciei și unde se hotărîse, de fapt, căsătoria cu prințesa Elena. Zizi Lambri-
no a fost convinsă să plece din țară, în schimbul unei rente de 100 000 franci francezi pe an. În același timp i

Vine Carol, pleacă Carol :
prilej de aprige certuri între partidele burghezo-moșierimii. În dispută cu liberalii, fruntașii Partidului Național-Tărănesc pregătesc opinia publică în favoarea reîntoarcerii prințului. De sus în jos :
Vaida-Volevod, Maniu, Popovici, Madgearu și Mann.
(Reproducere după „Realitatea Ilustrată”, nr. 5
1928)

s-au cumpărat, tot pentru frumoasa sumă de 100 000 franci, o parte din scrisori. Pe cele mai compromițătoare a avut grijă să le păstreze pentru dînsa, le-a ascuns bine și nu le-a scos la iveală decît cu prilejul procesului intentat lui Carol la Paris, în 1926.

Așadar, lucrurile intraseră în „normal”. Împrejurare atestată, între altele, de faptul că, la un an după înșurătoarea cu Elena, Carol n-a mai vrut să știe nici de această soție. S-a încurcat, în schimb, cu o cunoscută actriță, legătură care a stîrnit vîlvă în „înalta societate” bucareșteană, întrucît soțul, tot actor, n-a înțeles să admită pasiv înjositul „triunghi”. Dar acestea erau mici incidente de parcurs ce nu afectau ritmul obișnuit al vieții de la Curte. Orizontul acestuia a început, însă, din nou să se adumbrească cînd Carol a cunoscut-o pe Elena Lupescu, care a devenit „femeia fatală” a vieții lui.

Nu se cunosc exact împrejurările în care s-au cunoscut cei doi. De altfel lucrul nici n-are mare însemnătate; important e

neraliile reginei Alexandra a Angliei. Crezînd că-și cunoaștie bine fiul, i-a cerut să se angajeze pe cuvînt de onoare că se va înapoia în țară înainte de sărbătorile Crăciunului.

Carol nu se mai împiedica, însă, de mult de asemenea prejudecăți. O dată aflat peste hotare, s-a întîlnit cu Elena Lupescu la Veneția, iar, în loc de ilustrată, i-a trimis lui Ferdinand, la 12 decembrie, a treia renunțare la tron, astfel formulată:

„Sire,

Vă rog ca prin această declarație să primiți ca să renunț la toate drepturile mele de Principe Moștenitor al României.

Conform Statutului Familiei Regale, rog pe Majestatea Voastră de a-și da Înalta Sa aprobare acestei hotărîri irevocabile.

Totdeauna, spre a nu produce vreun neajuns în viitor, să dați Înaltul Majestății Voastre ordin ca să fiu șters dintre membrii Familiei Domnitoare a României și

Sire,

Vă rog ca prin această declarație să primiți ca să renunț la toate drepturile mele de Principe Moștenitor al României.

Declar prin aceasta că renunț în mod irrevocabil la toate drepturile titlurile și prerogativele, de care în virtutea Constituției și a Statutului Familiei regale, m'am bucurat pînă azi ca Principe Moștenitor al României și ca

Carol
Principe Moștenitor

Arhiva în 28 I 1928.

că Ferdinand a fost numaidecît informat despre noua pasiune a fiului său. Și, curînd, a început să-i facă lui Carol severe mustrări, somîndu-l să pună capăt noii aventuri, cu atît mai mult cu cît condițiile în care se consuma — în chiar vecinătatea palatului ocupat de prințul moștenitor — aduceau o nouă și gravă știrbire prestigiului regalității.

Pentru a-l îndepărta de noul enturaj în care Carol se complăcea acum tot mai mult, către sfîrșitul anului 1925 Ferdinand a hotărît să-și trimită moștenitorul la Londra, spre a-l reprezenta la fu-

să mi se acorde un nume cu care imi voi putea alcătui o nouă stare civilă.

Prin aceasta declar că nu voi avea nici o pretenție asupra drepturilor mele la care am renunțat de bună voie și mă angajez, pentru liniștea tuturor, să nu mă întorc în țară timp de 10 ani, fără a fi chemat de cei în drept și fără autorizația Suveranului.”

Sosită în ajunul Crăciunului, misiva a provocat stupeoare la Curte. Deși se știa de mult că prințului îi plăcea să se joace „de-a coroana”, nimeni nu se gîndise totuși la această eventualitate. A treia re-

nunțare la tron — parcă prea era de tot ! Ca să se încredințeze cum stăteau cu ade-vărat lucrurile, Ferdinand l-a trimis numaidecît la Veneția pe ministrul Curții Regale, cu misiunea de a stăruie pe lângă Carol să revină asupra hotărîrii și, mai ales, cu instrucțiunile de a cere prințului să-și ia în scris angajamentul de a-și schimba purtarea de pînă atunci. Regina și toate surorile i-au scris răvașe lacrimogene, rugîndu-l să nu uite de soție, de Mihai — care se născuse între timp — de țară și, evident, de „datoria” lui.

Carol visa însă „o viață nouă”, drept care a rămas liniștit în Italia, în compania Elenei Lupescu, iar pe ministrul Curții Regale l-a trimis la București cu încă o renunțare la tron, care avea menirea s-o întărească pe cea precedentă.

„Declar prin aceasta — scria el — că renunț în mod irevocabil la toate drepturile, titlurile și prerogativele, de care, în virtutea Constituției și Statutului Familiei Regale m-am bucurat pînă azi ca Principe Moștenitor al României și ca membru al Familiei Domnitoare.

Renunț totodată la drepturile ce mi-ar reveni prin legile Țării asupra fiului meu și a averii sale.

Mai declar că nu voi avea nici o pretențiune asupra drepturilor la care am renunțat de bunăvoie din propria mea

Semănînd mai degrabă cu un voiajor comercial decît cu un viitor rege, Carol intr-unul din „autoexilurile” sale în Anglia

Doamna Lupescu în ipostază de... crescătoare de păsări

inițiativă și mă angajez pentru binele tuturor să nu mă întorc în țară timp de 10 ani, iar după expirarea acestui termen să nu mă întorc fără autorizația Suveranilor.”

Minciunile lui Hohenzollern-Caraiman

Știm însă că viitorul rege nu și-a ținut nici una din aceste făgăduieli. Căci „irevocabil” a însemnat totdeauna pentru Carol numai un provizorat, „fără pretenții” era o formulă ce camufla ambiții și mai mari, iar „binele tuturor” desemna numai propriul buzunar. Ceea ce nu l-a împiedicat ca la 8 iunie 1930, înscăunat rege, Carol să declare în fața Corpurilor Legiuitoare, întrunit în ședință solemnă, că „pribegia” de patru ani „a fost siliată de unii care, prin vorbele lor, au îndurerat sufletul marelui nostru Rege și scumpul Meu Tată, îndepărtîndu-mă din România cu scop de a rupe legătura între Mine și Români”. Iar în proclamația către țară, dată cu prilejul suirii pe tron, a pretins că „acum mai bine de patru ani, mijloace pentru Mine neînțelese au fost întrebunîțate față de scumpul Meu părinte și față de Mine ca să mă silească a Mă îndepărta de țara Mea iubită...”

Dar Carol își uita foarte repede atât jurămintele din scrisorile de amor, cât și cele din textele oficiale. Mai mult, același Carol, într-o scrisoare trimisă Patriarhului și datată — Milano, 2 februarie 1926 — ținușe să-l asigure pe capul bisericii că deși, „mulți cred că am fost victima unui complot, că am fost silit să fac pasul cunoscut, pot asigura pe I.P.S.Ta că am acționat după singura mea voință și complet conștient de fapta mea”.

Cum se explică această aparentă contradicție între afirmațiile unuia și aceluiași personaj? Ros de ambiții personale, aventurosul moștenitor începuse de la o vreme să cochetze cu „opoziția unită” — alcătuită din partidele național (Maniu), țărănesc (Mihalache), naționalist și gruparea lui Argetoianu — și, bucurându-se de sprijinul unor ofițeri simpatizanți, hrănea planul de a instaura, după moartea lui Ferdinand, un regim personal de guvernare. Evident, aceste intenții n-au rămas ascunse clanului brătienist. Atunci când s-a declanșat „criza” din 1925, I. I. C. Brătianu, temporizatorul prin excelență, de astă dată l-a presat pe Ferdinand să accepte numaidecât renunțarea, s-o facă imediat publică și să creeze cadrul legal care să împiedice revenirea lui Carol în țară.

Așa se face că, grăbit de Brătieni și de regina Maria, Ferdinand a convocat în mare grabă Consiliul de Coroană pentru 31 decembrie 1925. Frunzașii opoziției au încercat să schițeze o oarecare împotrivire față de noua lovitură a lui Brătianu dar, având în vedere atitudinea categorică a lui Ferdinand, au cedat. Comunicatul asupra ședinței Consiliului de Coroană, dat publicității la 1 ianuarie 1926, a consemnat astfel: văzând că „pentru a doua oară [de fapt era a treia oară — n.n.] de când se află în vîrstă bărbătească Principele Carol nu voiește să îndeplinească marile îndatoriri ce-i incumbă”, regele s-a văzut nevoit să ia act de această hotărîre și să ceară ca Adu-nările Naționale, luînd cunoștință de dînsa, să statueze că „Principele Carol a renunțat la toate drepturile și prerogativele sale”. La 4 ianuarie, hotărîrea Consiliului de Coroană a fost aprobată de Cameră și Senat și tot în aceeași lună Ferdinand și-a modificat testamentul în defavoarea lui Carol.

Dar cu aceasta, „chestiunea Carol” n-a fost închisă. Ea a continuat în întreaga perioadă imediat următoare, fiind un lung prilej de intrigi, sfărîși, afaceri verosimile

și comploturi, urzite în jurul și în beneficiul aventurierului cu blazon și al complicilor săi.

De aceea, din nou, în vara lui 1927, Ferdinand a trimis la Paris un mesager cu misiunea de a-l potoli pe Carol și de a-i strecura chiar amenințări voalate. Mesagerul, un general atașat pe lângă Curte, trebuia — conform instrucțiunilor scrise date de Ferdinand — să-l invite pe Carol Caraiman (așa își spunea acum fostul print) să „fie consecvent cu el însuși în viața pe care, împotriva dorinței tuturor, a voit să-și creeze și să respecte în mod loial și fără reticențe consecințele inextinguibile ale renunțării sale la tron”. În același timp, generalul trebuia să-i arate că agitațiile făcute în numele lui, indiferent dacă cu sau fără consimțămîntul lui, erau de natură „să compromită sau în orice caz să păgubească interesele dinastiei” și să-l ajute „să înțeleagă” că numai o atitudine rezonabilă îi putea „asigura, din partea părinților săi și din partea Guvernului, tot concursul care să-i înlesnească organizarea noii sale vieți”. În sfîrșit, Carol era poftit să „facă, fără nici o întîrziere, o DECLARAȚIE PUBLICĂ, declarație care să nu mai lase pentru nimeni nici o îndoielă și care să taie scurt agitațiile celor cari, într-un scop criminal, vor să se servească de persoana lui”. În caz că fostul print se conforma celor cerute, părinții și Guvernul [sinonim atunci și cu șeful său Brătianu — n.n.] se obligau să contribuie „cu tot ce se va putea ca să fie ușurată și înfrumusețată noua viață pe care Prințul și-a ales-o”.

Cu alte cuvinte, Carol trebuia să fie „sfătuit”, amenințat și, cunoscîndu-l-se setea de bani, cumpărat. Mesagerul s-a întors însă la București chiar în ziua morții lui Ferdinand și tirgul propus n-a mai putut fi perfectat.

Pe de altă parte, noua situație schimba toate datele „chestiunii Carol”, iar „criza dinastică”, departe de a se stinge, avea să cunoască deznodămîntul neașteptatei ascensiuni, peste trei ani, a de trei ori abdicatului Carol pe tronul României.

Perioada dintre plecarea din țară a lui Carol și Restauratie a însemnat o epocă extrem de agitată în viața politică a țării. Interesele care se ciocneau în jurul „chestiunii Carol” au dat loc la tot felul de combinații de culise, la cele mai neverosimile speculații, deschizînd un larg cîmp de acțiune unor cavaleri de industrie fără scrupule și unor politicieni dubioși.

Cărți sosite la redacție

Rezultat al colaborării dintre Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară al Ministerului Forțelor Armate, volumul **PENTRU ELIBERAREA PATRIEI**, recent apărut la Editura Militară, este o bogată culegere de documente și mărturii despre lupta poporului nostru pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, începând cu 23 August și sfârșind cu 26 octombrie 1944, cind trupele române, alături de cele sovietice, au încheiat operațiunea de eliberare a Transilvaniei de nord.

Dr. Gheorghe Zaharia și general-maior Eugen Băntea, ambii binecunoscuți cititorilor revistei „Magazin istoric”, au coordonat elaborarea acestui interesant volum.

LUMEA BIZANȚULUI: o vastă panoramă a civilizației, atât de fascinante și cu atâtea influențe în cultura omenirii, reprezentată de Imperiul bizantin. Cartea apare în colecția Biblioteca de istorie, editată de Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R., întrunind semănăturile unor prestigioși cercetători din țară și de peste hotare, care au ilustrat cu competență istoria bizantină: Nicolae Iorga, Nicolae Bănescu, Alexandru Elian, Mihail Berza, Eugen Stănescu, Virgil Cindea, Steven Runciman, Aleksandr Kajdan, Dimitri Obolensky, Zenaida Udaljova, Paul Lemerle, Gheorghe Ostrogorsky, Leandros Vranoussis etc.

Legăturile dintre Țeara bizantină și Attila; dramaticul asalt al Constantinopolului; modul de a

guverna al celebrului cuplu Justinian - Teodora; Ateniș Evdochia, poeta devenită împărăteasă — acestea sînt cîteva teme incluse în volum. Alte capitole sînt consacrate strînselor legături dintre țările române, apreciate de Nicolae Iorga drept principale moștenitoare ale civilizației bizantine, și lumii Bizanțului. Rosturile studierii istoriei Bizanțului sînt descifrate în cele 28 interviuri, care ilustrează strînsul legături între trecut și prezent în caleidoscopul istoriei.

Volumul a fost pregătit de redacția revistei „Magazin istoric”. Coordonator: dr. Cristian Popișteanu.

ROMANIA IN RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENȚĂ 1877-1878. Editura Militară, 1972. Contribuții bibliografice de locotenent-colonel dr. Ilie Ceaușescu și locotenent-colonel dr. Vasile Mocanu. Concepută în patru părți (I — Lucrări teoretice, monografii, sinteze, memorialistică de război, evocări; II — Materiale din reviste de specialitate; III — Materiale din presă; IV — Indici), lucrarea constituie un prețios instrument de lucru pentru specialiști, cercetători, cadre didactice, studenți și „pentru toți acei care doresc să cunoască în amănunt evenimentele petrecute acum 95 ani”.

FILE DIN TREUTUL ARTILERIEI ROMÂNE MODERNE. Editura Militară, 1972. Scrisă sub forma unor amintiri ale autorului ei, general-maior Valerian Nestorescu, lucrarea redă momente din istoria dotării tehnice, prin eforturile po-

porului nostru, a armatei române. Sînt surprinse aspecte inedite ale unor evenimente care au provocat senzație la timpul lor, ca „Afacerea Skoda și implicațiile ei militare” sau episoade petrecute în țară și străinătate înainte de al doilea război mondial. Apariția lucrării a fost prilejuită de jubileul celor 125 ani de existență a artileriei române.

Dintre volumele editate de Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”, semnalăm în primul rînd cunoscuta lucrare a lui Nicolae Bălcescu, **PRIVIRE ASUPRA STĂRII DE FAȚĂ, ASUPRA TREUTULUI ȘI VIITORULUI PATRIEI NOASTRE** (cu un studiu introductiv de Cornelia Bodea). Substanțial este și grupajul de documente, cele mai multe inedite, publicate sub îngrijirea unui colectiv alcătuit din Cornelia Bodea, Paul Cernovodeanu și Horia Nestorescu-Bălcești.

PRAHOVA: TREPE IN ISTORIE. Lucrarea, editată de Secția de propagandă a Comitetului Județean Prahova al P.C.R., înmănușchează comunicările prezentate la sesiunea științifică dedicată aniversării a 50 ani de la crearea P.C.R. Ing. Ilie Cișu, prim secretar al Comitetului Județean Prahova al P.C.R., Dumitru Balala, Toma Zotter, general-maior în rezervă, Gh. Vasilichi, lt. col., dr. Ilie Ceaușescu, dr. M. C. Stănescu, prof. dr. Ion St. Baicu etc. reliefează astfel drumul parcurs „de muncitorii, țărani și intelect-

Cărți sosite la redacție

tualii acestor plaiuri străvechi în lupta pentru zidirea, cărămidă cu cărămidă, a unei vieți noi".

PRESA REVOLUȚIONARĂ PENTRU TINERET,

de dr. Olimpiu Matichescu : un studiu asupra problematicii abordate de presa pentru tineret de la începuturile ei și pînă în august 1944 și în același timp o antologie selectivă de articole însemnate. Lucrarea se adresează unei categorii largi de cititori, îndeosebi tineretului, căruia îi facilitează cunoașterea unor aspecte din cele mai interesante ale luptei sale revoluționare.

Cartea a apărut în întîmpinarea semicentenarului U.T.C. în colecția **Biblioteca de istorie**, editată de Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

COMUNA DIN PARIS

(Culegere de comunicări) ; colecția **Biblioteca de istorie** a Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R. : lucrarea reprezintă un călduros omagiu adus memoriei Comunei din Paris cu prilejul sărbătoririi centenarului proclamării ei, însumind comunicările prezentate la sesiunea jubiliară din martie 1971. Volumul vine în întîmpinarea interesului cititorilor din țara

noastră față de acest moment crucial din istoria omenirii, contribuind cu noi fapte, interpretări, eco-uri și concluzii la cunoașterea și înțelegerea mai aprofundată a lui.

Comunicările, prezentate de istorici din țara noastră și din străinătate, scot în evidență mai ales învățăminte ce reies din experiența Comunei. Ele reliefează cu pregnanță solidaritatea forțelor progresiste și democratice din România cu comunarzii, receptarea experienței primei guvernări muncitorești de către mișcarea muncitorească și democratică din țară, ca și oglindirea tradițiilor Comunei în literatura românească.

BIRUL

(Urmare din p. 83)

La fel de abuzivi erau și marii boieri, cărora domnul le încredința stringerea dărilor din județele țării. Astfel, Constantin Brîncoveanu reproșa lui Constantin Știrbei, marele său clucer : „Ai luat județul Dîmboviții [pentru strînsul dărilor — n.a.], l-ai prădat de n-au rămas ca un sat ; l-am luat acela și ți-am dat Teleormanul ; și mai rău l-ai făcut".

Din pricina numărului ridicat de dări și a întregului cortegiu de abuzuri, domnia a început să caute și alte căi, mai avantajoase, pentru asigurarea încasării unor venituri mari. Astfel, paralel cu sistemul prezentat, în sec. XVII s-a mai introdus un altul, numit „ruptă” sau „ruptoare”, care consta în înlocuirea numeroaselor obligații fiscale sau numai a unei părți a acestora cu o sumă de bani, fixată prin înțelegere

între domnie și anumite categorii de contribuabili. Suma respectivă trebuia plătită direct la vistierie în una sau mai multe rate. „Ruptoarea” a fost aplicată la început numai unor bresle sau categorii fiscale privilegiate, negustorii, preoții, fiind utilizată și ca instrument de repopulare a unor așezări prin atragerea celor fugiți. Acest sistem prezenta avantaje atât pentru domnie cît și pentru birnici, reducînd numărul mare de dări și înlăturînd numeroasele organe de percepere și constrîngere, care produceau mari neplăceri în țară.

Ținînd seamă de avantajele respective, unii domni au încercat să generalizeze sistemul ruptorii la nivelul întregii țări. Așa au procedat Antioh Cantemir în Moldova (1700) și Constantin Brîncoveanu în Țara Românească (1701), transformînd numeroasele obligații bănești ale locuitorilor într-o sumă globală, plăti-

bilă în patru rate, numite **sforturi** în Moldova și **sămi** în Țara Românească (**sama mare, sama a doua, sama a treia și haraciul**). Aceste schimbări au dus la o oarecare ușurare a situației birnicilor. Cererile tot mai mari ale Porții, ca și abuzurile organelor fiscale, făceau însă ca asemenea măsuri să fie practic anulate la scurtă vreme după inițierea lor, revenindu-se la sistemul vechi al dărilor numeroase.

Unul din factorii de căpetenie care l-au ajutat pe Constantin Brîncoveanu să se mențină în scaun vreme de 26 ani a fost excesiva fiscalitate, el plătind turcilor un haraci mult sporit după 1703, ca și numeroase peșcheshuri, mari cantități de alimente etc. Și nu trebuie uitat faptul că a putut totuși să strîngă o avere atât de mare, încît turcii l-au numit „Altın bey” (prințul de aur).

(Va urma)

TREI PUNCTE ÎN PARANTEZA

VIRGIL V. MIRESCU, din București, ne trimite o amplă și interesantă scrisoare, recomandând pe bună dreptate: „respectarea întocmai — dacă nu a adevărului obiectiv (atât de discutabil în funcție de criteriile celor care stabilesc obiectivitatea) — cel puțin a adevărului material al documentelor folosite pentru informarea marelui public”.

Chiar dacă adevărul obiectiv nu e atât de „discutabil”, cum afirmă corespondentul nostru, ne raliem totuși la părerea sa despre documente și adevărul lor material. În schimb, una dintre premisele de la care pleacă tov. Mirescu se datorește probabil unei lecturi în fugă a articolului Pagini din Roosevelt saga, apărut în „Magazin istoric”, nr. 4, din aprilie 1972.

Spune tov. Mirescu: „Autorul comentariului crede că în prezentarea unei cărți de memorii (care, firește, nu e o carte științifică — dar poate fi un izvor pentru cei ce scriu știința istoriei) — oricând are voie să intervină fără a spune explicit ce este al său și ce aparține autorului prezentat. Autorul crede că în literatură morală editorilor ar fi mai labilă și că, deci, nu există demarcație între autor și comentator”.

Dar autorul articolului nu crede de loc una ca asta, ca dovadă că tot ce-i aparține e tipărit în caractere albine (groase), în vreme ce pasajele din cartea lui James Roosevelt apar cu litere drepte (obșnuite). Distincția se poate face, așadar, cu cea mai mare ușurință cerind un minimum de atenție la citire. „Substituirea nemărturisită între editor, comentator sau redactor și autorii documentelor”, de care se teme tov. Mirescu, e un risc inexistent.

Mai departe, corespondentul nostru protestează împotriva absenței punctelor de suspensie pentru pasajele omise. În introducerea articolului, însă, renunțarea la cele trei puncte din paranteza sacramentală este anunțată și motivată foarte explicit: neavînd de-a face cu un text strict științific, am vrut să evităm aceste semne grafice care, orice s-ar spune, îngreunează lectura. O antologie fără mențiuni exprese despre sediul și contextul pasajului reprodus poate fi o sursă de dezinformare, deși funcția inițială era de informare”, apreciază tov. Mirescu. Desigur! Numai că aici nu avem de-a face cu o antologie, ci cu o biografie intimă, așa cum arată și introducerea. Pasajele eliminate privesc detalii personale sau familiale, fără interes pentru cititorul nostru și necesitînd ample explicații. Situaarea în „sediul și context” ar fi transformat o evocare caldă și, repetăm, nepretențioasă, într-un material cu caracter pseudoștiințific, total deplasat în cazul de față.

De altfel, scrisoarea nu aduce nici un exemplu de pasaj, frază sau cuvînt omise, care ar denatura astfel adevărul istoric. Comentariile foarte judicioase ale tovarășului Mirescu nu îmbracă nici forma unui proces de intenție. Sintem conșinși că d-sa știe bine că sensul unui document poate fi modificat, chiar dacă folosești din plin punctele de suspensie și semnele citării. Cu o singură condiție, pe care revista noastră nu o îndeplinește: să fii de rea credință.

DE CE DRACULA ?

WALTRAUT ROTH, elevă, comuna Sînpetru, jud. Brașov, ne scrie: „Sînt o cititoare tinăra a «Magazinului istoric». Am

16 ani. Încă din clasa IV am îndrăgit foarte mult istoria. În paginile revistei găsesc tot ce vreau să știu fie despre istoria României, fie despre cea universală. Din istoria României cunosc mai mult, însă din cea universală puțin, și aflu citind revista Dv.”

Vă mulțumim pentru interesul cu care urmăriți revista. Ca să știți, cînd, de cine și cu ce ocazie (sau scop) a fost numit Vlad Tepeș Dracula” citiți sau recitiți articolul profesorilor Raymond T. McNally și Radu T. Florescu, apărut în „Magazin istoric”, nr. 12/1969, pp. 43-45. Vom mai reveni și cu un alt articol.

INEXACTITĂȚI...INEXISTENTE

GH. GHILEVICI, de la serviciul documentar al Institutului de cercetare de la Centrala carbunelui din Petroșeni, ne semnalează ceea ce d-sa numește, „unele inexactități” în materialul pe care se bazează nota Date noi despre o catastrofă veche, apărută în nr. 2 (59), februarie 1972, al revistei noastre, întrebîndu-ne și care a fost sursa bibliografică.

Evident, gropile nu rămăseseră de la o expediție, ci de la o expoziție franceză, organizată în 1891. Așa cum a intuit corespondentul nostru, la mijloc e o banală greșală de tipar. În rest însă :

1) Întra data de 30 mai menționată de noi și cea de 18 mai care figurează în Marea Enciclopedie Sovietică (vol. 46, pp. 262-261), contradicția nu e dect aparentă: 30 mai e data socotită conform cu stilul nou al calendarului, 18 mai corespunde stilului vechi, utilizat în Rusia țaristă.

2) Asupra numărului de victime, am precizat că este vorba de elemente noi. Tocmai acesta este plusul de informație pe care nota o aduce față de cifrele publicate de volumul (apărut în 1957) din Marea Enciclopedie Sovietică.

3) Sursa noastră bibliografică : revista „Historama”, nr. 235, din iunie 1971, pp. 160-161.

PAPA SIXT ÎMPOTRIVA ÎMPĂRATULUI ROMÂN

C. STOICESCU din Cluj ne întreabă: „În care parte a Columnei lui Traian se află statuia Sfîntului Petru?”. În virful Columnei.

Celebra Columnă inaugurată la 12 mai 113 e.n. în „Forul lui Traian” a fost împodobită inițial cu statuia de marmură a împăratului Traian. Ea a fost înlăturată mai tîrziu, probabil în primele veacuri ale epocii creștine, cînd începerea de la baza Columnei a fost transformată în basilică creștină, și urma de aur cu cenusă împăratului, adăpostită aici de urmașii sîu Hadrian, a fost, la rîndul ei, furată sau îndepărtată. Mult mai tîrziu, în 1589 sau 1590, din porunca papei Sixt V a fost înălțată în virful Columnei statuia apostolului Petru, sculptată de Gerolamo della Porta în anul 1587.

FANTEZIA SCRITORULUI

T. BELLU din Ploiești : „În ultimul roman al secundului scriitor Antoine-Francois Prévost (1697-1763) Le Monde moral, (1769), rămas neterminat, se povestește, într-adevăr, printre numeroase alte episoade, și despre o

tinără de 14 ani care-și convertește la catolicism bunicul, un domnitor din Valahia, ucis mai apoi la Constantinopol. După Constantin Brîncoveanu ucis la 15 august 1714 și Ștefan Cantacuzino, executat la 7 iunie 1716 tot la Constantinopol, nu mai întinim, până în 1780, astfel de exemple. Cu atât mai puțin putem vorbi de domnitori trecuți la catolicism. Se pune deci întrebarea: persoana abatelui Prévost e imagină? Nu există nici un vovod al Țării Românești trecut la catolicism și apoi ucis la Constantinopol, într-o operă mai apropiată de cea a scriitorului francez?"

Se pare că modelul abatelui Prévost a fost Grigore Ghica (1660-1664 și 1672-1673). Participând la campania otomană împotriva Imperiului habsburgic, după înfrângerea suferită la satul Sfîntul Benedict (19 iulie 1664), Grigore Ghica a hotărât să părăsească țara și, în noiembrie a trecut prin Moldova, apoi prin Polonia și a ajuns la Viena în martie 1665. La 10 aprilie 1667 a trecut la catolicism botezându-și o fiică în această confesiune, în vreme ce un fiu, născut tot în pribegie, a primit numele de Leopold, după cel al împăratului german. În 1671 a plecat la Padova, apoi la Veneția și de aici la Constantinopol, unde a obținut din nou tronul în Țara Românească. Mazilit în 1673, s-a retras la Constantinopol, unde a murit în împrejurări puțin cunoscute.

Dimitrie Cantemir și Ion Neculce, care au scris mulți ani după aceea, afirmă că a fost otrăvit de un medic cumpărat de inamicii săi din familia Cantacuzinilor, în vreme ce cronica internă a țării menționează că „ducin-du-se la Targiară, acolo au murit, însă moartea erozăci”.

Acestea sînt faptele. Cum și în ce formă le-a cunoscut abatele Prévost? Se știe că acesta aprecia celebra lucrare a lui Dimitrie Cantemir, Istoria Imperiului otoman, (în versiunea engleză apărută în 1734-1735, reeditată) apoi de mai multe ori din care a tradus și prelucrat numeroase pasaje (vieți ale vizirilor etc.). Or, învâțatul domn al Moldovei rugăvește aici un tablou pitoresc al vieții lui Grigore Ghica „un bărbat în adevăr mare și dotat cu virtuți frumoase”. El se referă la promisiunea făcută de Ghica împăratului de a îmbrățișa religia catolică, la drumul domnului la Roma, unde papa i-a îngăduit să se recădătoarească, în schimbul trecerii la catolicism, eveniment care a avut loc în cetatea pontificală. D. Cantemir vorbește, de asemenea despre o proiectată căsătorie a lui Ghica cu „o domnișoară tină din familia nobilă Giustiniani” din Veneția, unde a plecat curînd, pentru ca de aici să fugă travestit la Constantinopol, unde a murit 40 zile mai tîrziu, de boală sau otrăvit de un medic Timon, cumpărat „după cum se spune, de Cantacuzinești” (Istoria Imperiului otoman, trad. Iosif Hodoș, București 1876, pp. 417-419).

CINE ESTE AUTORUL?

BABA MIHAI din Oradea își începe astfel scrisoarea: „La apariția revistei „Magazin istoric” am devenit unul dintre fervenții ei cititori. Pot să vă anunț cu o deosebită satisfacție că revista dumneavoastră a avut un larg ecou în rîndul masei de cititori care o apreciază. Drept rezultat, la cîteva zile de la apariție, revista „trece ca plina caldă”. Este un succes incontestabil”.

Trecem și noi peste alte rînduri, la fel de calde, pentru a ajunge la critica pe care ne-o

aduce corespondentul nostru în legătură cu nota Viitorul trecutului, de la rubrica Clio anunțată din nr. 1 (58), ianuarie 1972, al „Magazinului istoric”:

„Desenele apărute în revista „Vsemirnaia illustrația” de la St. Petersburg, sînt atribuite lui M. Daikevici. Din articole mai reiese și faptul că autorul le-a grupat sub titlul Oameni și viața în 1884. Suprinderea mea o consider justificată deoarece respectivul desen atribuit unui alt autor, Robida, l-am găsit într-un almanah vechi: „Calendrar pe anul 1944”, al „Ziarului științelor” (pag. 78-79). Desenul ar reprezenta imaginea Parisului în anul 1952 în viziunea autorului.

Deci în mod firesc aș vrea să știu care este realitatea și cum a putut lua naștere confuzia”.

Mulțumim cititorului nostru pentru interesanta sesizare pe care o face. La rîndul nostru, îl punem la dispoziție sursa de unde am cules informația care formează obiectul dezbaterii: este vorba de articolul Cum vedeau strămoșii noștri viitorul, apărut în revista sovietică „Sputnik” (ed. franceză), nr. 11/1971, pp. 139-142.

Nu avem cum ne pronunța categoric în favoarea uneia sau celeilalte versiuni. După părerea noastră, însă, „Ziarul științelor” și almanahurile sale — producție a trustului de presă al lui Ștefan Popescu — nu reprezintă una dintre sursele informaționale și bibliografice cele mai demne de încredere.

RECITIȚI-NE!

A. TOMESCU din Adjud, jud. Vrancea: „Sustin cu tărie că monumentul de la Tisla, de lângă Mărășești, ce reprezintă o femeie, care ține o sabie ridicată cu amîndouă minile deasupra capului, simbolizează România, care, în 1917, a mobilizat toate forțele și sub lozincă „Pe aici nu se trece”, a făcut zid de netrecut și dușmanul a fost înfrînt. Alții susțin că monumentul respectiv reprezintă pe Ecaterina Teodoroiu. Care e adevărul?”

Recitiți articolul Monumentul „Victoria de la Mărășești”, publicat în „Magazin istoric”, an I, nr. 4/1967, pp. 13-14, apărut chiar sub semnătura autorului monumentului respectiv, sculptorul Oscar Han.

CU MULȚUMIRI

CONST. D. LAZAR, Iași: am citit cu explicită satisfacție cuvintele despre bucuria pe care, așa cum ne scrieți, „aparitia „Magazinului istoric” a adus-o în viața noastră a tuturor, o bucurie pe care ne-o întretinete de atîția ani, punîndu-ne la dispoziție o seamă de articole cu evenimente pe care nu le-am fi putut avea la îndemînă altfel de ușor”.

Mulțumindu-vă călduros pentru felicitări și urări, vă promitem că într-unul din numerele viitoare vom căuta să răspundem dorinței dv. de a afla despre „sistemul electoral în perioada interbelică”. În această privință v-aș putea fi de folos, credem, și suita de articole Din însemnările unui fost reporter parlamentar, apărută în revista noastră, nr. 7, 8, 9 și 10/1971, care cuprind o serie de aspecte semnificative în problema care vă interesează.

MARIN SATACHE, Craiova: Vă mulțumim pentru fotografiile expediate, ca și pentru propunerea de a ne mai trimite altele. Nu ar fi nici o problemă pentru noi să respectăm cele trei condiții puse de dv. și pe care le găsim pe deplin justificate. Dispunind, însă, de o mare abundență de clișee privind cel de-al doilea război mondial, nu mai avem nevoie de surse suplimentare.

ADRIAN ANDREESCU, București: Din cauza condițiilor tehnice, nici o revistă lunară nu are zi fixă de apariție. Credem că ultimele numere ale „Magazinului istoric” — cele de după trecerea la noul gen de tipar — vă satisfac și din punct de vedere al calității ilustrațiilor.

Ne gândim, desigur, la viitorul concurs și simțim de acord că el trebuie să aibă un grad sporit de dificultate. Vom ține seama de sugestia dv.

EMIL MOSCALU din București face următoarea precizare ca răspuns la întrebarea pusă de câțiva cititori: „În materialul publicat de mine («Magazin istoric», nr. 5/1972, pp. 14-19) în referințele la existența uniunilor de triburi dacice din Valea Mureșului și a celor trei din zona extracarpatică (sec. II-I î.e.n.) am folosit determinarea făcută de numismatul C. Preda”.

CUCIUMATU H. CHIRA, din Urziceni, întreabă dacă în iulie 1830 sau în iulie 1848 bancherul și omul politic francez Jacques Laffitte a rostit cuvintele: „De acum încolo vor stăpîni bancherii”. Fiind unul dintre conducătorii orléanistilor, Jacques Laffitte l-a ajutat pe Ludovic Filip, din ramura Orléans, să devină, în 1830, rege al Franței. Tot atunci, în iulie 1830, Laffitte a rostit cuvintele la care vă referiți și care s-au

adeverit prin consolidarea poziției politice a aristocrației franceze din Franța (japt care l-a atras lui Ludovic Filip porecla de „regele bancher”). De altminteri, Jacques Laffitte a murit în anul 1844.

DINCA DRAGOMIR, Craiova. S-ar putea să aveți dreptate și numele celor zece săteni presupuși a fi fost în oastea lui Mirecea cel Bătrîn să nu fie autentice. Dar existența unei legături cu bătălia de la Rovine îl determină pe cititorul nostru la supoziție avansată.

GHEORGHE TAMAS, Bozinta Mare, jud. Maramureș; ION P. MELEOANE, comuna Olimpești, jud. Gorj; ing. IULIU D. MARCU, Focșani-Vrancea; EMILIAN SATMARI, Constanta; IOAN NANU, Climpina, jud. Prahova; ION M. CIOACA, comuna Greci, jud. Tulcea; ION GHEORGHE, București; IOAN ALEX. CORTEA, comuna Schitu Golești, jud. Argeș; GEORGE BOTA, comuna Lipova, jud. Arad; STAN PETRUS, București; prof. CONSTANTIN ȘTEFĂNESCU, comuna Ogrezeni, jud. Ilfov; DUMITRU E. CALVOCORESCU, București; FRANCISC F. SZABO, Timișoara; ION ARMASU, București.

Am notat sugestiile dv. Vă mulțumim pentru critici și aprecieri.

Nicolae MINEI

În pagina 21, din numărul trecut al revistei noastre, explicația la fotografia reprezentând redacția revistei „Viața românească”, a apărut incompletă. Reproducăm paragraful cu completările respective: „Redacția revistei, planul întâi, de la stînga la dreapta: G. Ibrăileanu, C. Stere, A. Philippide, N. Gane, Paul Bujor; planul doi: Al. N. Gane, Ion Botez, Constantin Botez, dr. George Pascu, Gheorghe din Moldova (Kernbach); planul trei: Octav Botez, M. Carp, dr. I. I. Mironescu, Petre Iliescu (tipograful).

CE VOM CITI ÎN NUMĂRUL VIITOR AL REVISTEI

● Miraculoasa lume a tracilor ● „...Ceva nu este în regulă cu mareșahul Antonescu...” — mărturii germane despre insurecția de la 23 August 1944 ● Martiriul lui Jean Moulin ● Strălucii generalilor lui Avram Iancu ● Specialiști de peste hotare despre Ovidiu și opera sa ● Drumul unei cărți rare ● Cum a fost asasinat Leonte Filipescu ● Traian Vuia — premieră mondială la Montesson ● Divinul și infernalul Paganini ● Un proces de lez-majestate la Roma acum 100 ani ● „Străbunicul” automobilului: 3 roți, 4 km/oră ● Cine a inventat scrisorile? ● Zîmbete din cronici ● Enigmistică ●

CONTENTS

CRISTIAN POPIȘTEANU A New History on the Romanian Soil.....	2
NICOLAE COPOIU Panait Istrati and Ștefan Gheorghiu.....	5
DUMITRU BERCU The Ancient Thracian Inheritance.....	10
ANDRÉ CASTELOT The Fall of Bastille.....	18
ȘTEFAN PASCU Avram Iancu (Transylvania 1848).....	24
*GHEORGHI DIMITROV: 90 Years since His Birth.....	31
I. CUPSA The Battles of Mărăști, Mărășești and Oituz (1917).....	38
ANDREI SILARD, BRUNO FREI and SHRI MUKULBHAI KALARTHI Mahatma Gandhi.....	43
N. MINEI and ST. S. GOROVEI At Gripsholm Castle (Sweden): The Portrait of Princess Zoe Ghika-Maruzzi (1777).....	52
G. TĂNĂSCU Constanța, August 1972. The First International Congress of Ovid Studies.....	54
RADU CRETEANU The Olympic Oath.....	58
M. LACS A Fighter and a Martyr — Max Wexler (1870 - 1917).....	62
A. STRINDBERG The End of the World Did not Happen.....	71
FLORIN HERA From the History of Elections in USA.....	77
N. ȘTOICESCU Historical Dictionary — The Tax.....	83
N. GALĂTESCU The Misadventures of the Cruiser DEUTSCHLAND.....	85
H. DUMITRU The Love Affairs of Carol II (1919 - 1927).....	90

SOMMAIRE

CRISTIAN POPIȘTEANU Histoire nouvelle en terre roumaine.....	2
NICOLAE COPOIU Panait Istrati et Ștefan Gheorghiu.....	5
DUMITRU BERCU L'ancien héritage thrace.....	10
ANDRÉ CASTELOT La prise de la Bastille.....	18
ȘTEFAN PASCU Avram Iancu (Transylvanie 1848).....	24
*GHEORGHI DIMITROV: 90 ans depuis sa naissance.....	31
I. CUPSA Les batailles de Mărăști, Mărășești et Oituz (1917).....	38
ANDREI SILARD, BRUNO FREI	

et SHRI MUKULBHAI KALARTHI Mahatma Gandhi.....	43
N. MINEI et ST. S. GOROVEI Au château de Gripsholm (Suède): Le portrait de la princesse Zoe Ghika-Maruzzi (1777).....	52
G. TĂNĂSCU Constanța, août 1972. Le premier Congrès international d'études sur Ovide.....	54
RADU CRETEANU Le serment olympique.....	58
M. LACS Un militant et un martyr — Max Wexler (1870 - 1917).....	62
A. STRINDBERG La fin du monde n'est pas arrivée.....	71
FLORIN HERA L'histoire électorale aux États Unis.....	77
N. ȘTOICESCU Dictionnaire historique — L'impôt.....	83
N. GALĂTESCU Les mésaventures du cuirassé DEUTSCHLAND.....	85
H. DUMITRU Les aventures amoureuses de Carol II (1919 - 1927).....	90

СОДЕРЖАНИЕ

КРИСТИАН ПОПИȘTEАНУ Новая история на румынской земле.....	2
НИКОЛАЕ КОПОЮ Панайт Истрати и Șтефан Георгиу.....	5
ДУМИТРУ БЕРКУ Древнее Франкское наследство.....	10
A. КАСТЕЛО Взятие Бастилии.....	18
ШТЕФАН ПАСКУ Аврам Янку (Трансильвания, 1848 г.).....	24
*ГЕОРГИЙ ДИМИТРОВ: 90 лет со дня рождения.....	31
И. КУПША Битвы в Мărășтиях, Мărășештиях и Ойтузе (1917).....	38
АНДРЕЙ СИЛАРД, БРУНО ФРЕЙ, ШРИ МУКУЛБАЙ КАЛАРТИ Махатма Ганди.....	43
Н. МИНЕЙ, Ш.С. ГОРОВЕИ В замке Грисхольм (Швеция): портрет принцессы Зое Гика-Марузии (1777).....	52
Г. ТАНĂСЕСКУ Констанца, август 1972. Первый Международный съезд, посвященный поэту Овидию.....	54
Р. КРЕЦИАНУ Олимпийская клятва.....	58

M. LACS Макс Векслер, боец и мученик (1870 - 1917).....	62
A. ШТРИНДБЕРГ Конец мира не состоялся.....	71
ФЛОРИН ХЕРА История выборов в США.....	77
Н. ШТОИЧЕСКУ Исторический словарь: дань.....	83
Н. ГАЛĂТЕСКУ Неудача броненосца DEUTSCHLAND.....	85
Х. ДУМИТРУ Любимые приключения Карола II (1919 - 1927).....	90

INHALT

CRISTIAN POPIȘTEANU Neue Geschichte auf rumänischem Boden.....	2
NICOLAE COPOIU Panait Istrati und Ștefan Gheorghiu.....	5
DUMITRU BERCU Die alte thrakische Erbschaft.....	10
ANDRÉ CASTELOT Der Sturz der Bastille.....	18
ȘTEFAN PASCU Avram Iancu (Transsilvanien 1848).....	24
*GHEORGHI DIMITROFF: 90 Jahre seit seiner Geburt.....	31
I. CUPSA Die Schlachten von Mărăști, Mărășești und Oituz (1917).....	38
ANDREI SILARD, BRUNO FREI und SHRI MUKULBHAI KALARTHI Mahatma Gandhi.....	43
N. MINEI und ST. S. GOROVEI Im Schloss Gripsholm (Schweden): Das Bildnis der Fürstin Zoe Ghika-Maruzzi (1777).....	52
G. TĂNĂSCU Constanța, August 1972. Der erste internationale Kongress über Ovid.....	54
RADU CRETEANU Der olympische Eid.....	58
M. LACS Ein Kämpfer und Märtyrer — Max Wexler (1870 - 1917).....	62
A. STRINDBERG Das Ende der Welt hat sich nicht ereignet.....	71
FLORIN HERA Aus der Geschichte der Wahlen in den Vereinigten Staaten.....	77
N. ȘTOICESCU Geschichtsllexikon — Die Steuer.....	83
N. GALĂTESCU Die Misgeschicke des Kreuzers DEUTSCHLAND.....	85
H. DUMITRU Die Liebesgeschichte(n) Carols II. (1919 - 1927).....	90

ABONNEMENTS: ROMPRESF.LATLIA — Serviciul Import — Export presă, București, Calea Griviței nr. 64-66, P.O.B. — 2001

magazin istoric

București, str. Onești, nr. 5 — Sectorul 1. Oficiul poștal Nr. 1, telefon 16 68 72, 15 16 68

REDACTORI: Ioan Dragomirescu, Ștefan Sorin Gorovei, Vasile Șimandan, I. M. Ștefan, Marian Ștefan, Valentin Urum, Domnica Zavoičiuschi
SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE: Valeriu Buduru
PREZENTAREA GRAFICĂ: Radu Ion Popescu

Apare lunar se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali, difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate. Prețul unui număr 5 lei, abonamentul pe 6 luni — 30 lei, pe un an — 60 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Școlii” — București

